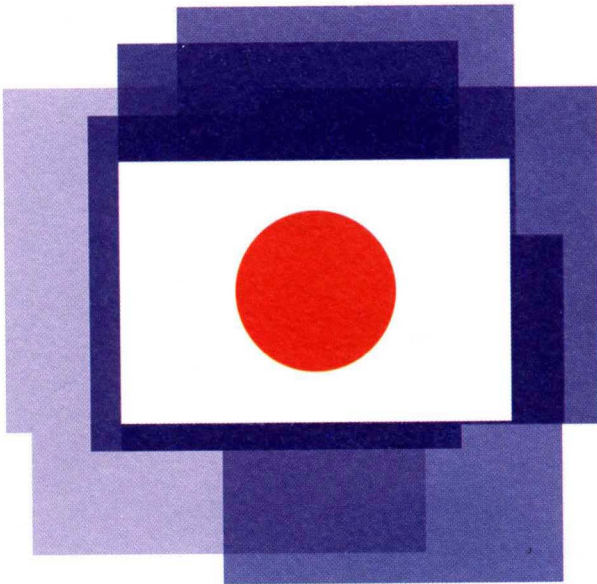

JAPAN WATCH

**การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น
จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA**

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น
: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA
(Japan's Trade Negotiations
: From Dispute Settlements to FTAs)

พศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข

2006

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น
(Japan Watch Project)
สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA
(Japan's Trade Negotiations: From Dispute Settlements to FTAs)

ISBN 974-94701-5-x

พิมพ์ครั้งที่ 1: สิงหาคม 2549

จำนวน 2,000 เล่ม

ผู้เขียน

ผศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข

ปก/รูปเล่ม

สุรเดช คล่องมงคล

เจ้าของ

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (Japan Watch Project)
ห้อง 337 ชั้น 3 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์/โทรสาร: 0-2221-2422
E-mail: japanwatch_2006@yahoo.com

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 14 อาคารเอสเอ็ม ทาวเวอร์
เลขที่ 979 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนนอก
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

พิมพ์ที่

บริษัท บพิถการพิมพ์ จำกัด
เลขที่ 70 ถนนราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์: 0-2221-9781, 0-2222-5555
E-mail: borpitt@asianet.co.th

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีนโยบายหลักที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ สนับสนุนการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเทศพันธมิตรที่สำคัญของไทย อันได้แก่ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยผ่านนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) เป็นฝ่ายที่รับผิดชอบสนับสนุนและจัดการการวิจัยในเรื่องนี้

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา สกว. ได้สนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวขึ้นมาหลายโครงการภายใต้ชื่อโครงการ “สันติไมตรี: ไทยกับพันธมิตรสำคัญ” โดยที่โครงการ “สันติไมตรี: ไทย-ญี่ปุ่น” เป็นโครงการหนึ่งภายใต้กรอบโครงการ อันเป็นกิจกรรมที่ สกว. ได้รับเกียรติร่วมงานกับกระทรวงการต่างประเทศ โดยมีทั้งหน่วยงานส่วนกลางและสถานเอกอัครราชทูต และสำนักงานผู้แทนของกระทรวงต่างๆ ซึ่งรวมตัวกันเป็นคณะผู้บริหารประเทศไทยในประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นอกจากนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการเป็นไปโดยเรียบร้อย ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากประเทศญี่ปุ่น ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านญี่ปุ่นรุ่นใหม่ของประเทศไทย ได้รับเป็นนักวิจัยและผู้ประสานงานกิจกรรมดังกล่าว

โครงการ “สันติไมตรี: ไทย-ญี่ปุ่น” มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม โดยเฉพาะประเด็นที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ เป็นต้น

กิจกรรมของโครงการ “สันติไมตรี: ไทย-ญี่ปุ่น” มี 2 ประเภท คือ งานวิจัยและงานเผยแพร่ โดยที่งานวิจัยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาเชิงลึกเรื่องญี่ปุ่นในด้านต่างๆ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่ผู้นำข้อมูลไปใช้ด้วย ในขณะที่งานเผยแพร่มุ่งวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนในเรื่องญี่ปุ่นในรูปแบบต่างๆ ทั้งจดหมายข่าวและการสัมมนา/อภิปรายสาธารณะต่างๆ

หนังสือเรื่อง “การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA” โดย ผศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข เป็นงานที่เขียนขึ้นจากรายงานการวิจัยเบื้องต้น เรื่อง “การศึกษาการเจรจาการค้ากับการเปิดตลาดของญี่ปุ่น: นัยยะสำหรับประเทศไทย” ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. และเป็นผลงานอีกชิ้นหนึ่งของโครงการ “สันติไมตรี: ไทย-ญี่ปุ่น” ซึ่งทาง สกว. เห็นว่าเป็นงานที่มีประโยชน์ต่อทั้งแวดวงวิชาการ ผู้กำหนดนโยบายและสังคมไทยโดยภาพรวม

รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสังคมโลกปัจจุบัน
อันจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองประเทศและประชาคมโลกโดยรวม สกว. จึง
สนับสนุนการจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่ผู้กว้างต่อไป

ศ.ดร.ปิยะวัตติ บุญ-หลง
ผู้อำนวยการ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

... สารบัญ

... บทนำ	1
1. การเจรจาญี่ปุ่น-สหรัฐ	9
2. การเจรจาจีน-ญี่ปุ่น	25
3. ความเปลี่ยนแปลงในนโยบายการค้าของญี่ปุ่น	31
4. การเมืองภายในเกี่ยวกับ FTA ของญี่ปุ่น	37
5. การเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีในช่วงแรก	47
6. การตกลงการค้าเสรีกับชาติอาเซียน	65
... สรุป	99
... เอกสารอ้างอิง	109
... รายชื่อผู้ให้ข้อมูล-สัมภาษณ์	117
... ภาคผนวก	121
... ประวัติผู้เขียน	155

*** **

... สารบัญตาราง

... ตารางที่ 1	
กรอบการเจรจาการค้าสหรัฐ-ญี่ปุ่น	13
... ตารางที่ 2	
สถานการณ์เจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับชาติอาเซียนในกรอบ JACEP	66
... ตารางที่ 3	
อัตราภาษีศุลกากรโดยเฉลี่ยรายประเทศ	67
... ตารางที่ 4	
ประมาณการเพิ่มขึ้นของ GDP และการส่งออกของญี่ปุ่น และประเทศคู่เจรจาที่มี FTA (2002-2003)	70
... ตารางที่ 5	
แผนภูมิผู้เกี่ยวข้องในการเจรจา JTEPA ฝ่ายญี่ปุ่น	77

*** **

... ภาคผนวก

... ภาคผนวก 1

EPA Schedule

... ภาคผนวก 2

Advantages of the Japan-ASEAN Economic Partnership Agreement

... ภาคผนวก 3

Agreement between Japan and the Republic of Singapore for a New Age of Economic Partnership

... ภาคผนวก 4

Agreement between Japan and the United Mexican States for the Strengthening of the Economic Partnership

... ภาคผนวก 5

รายการสินค้าที่มีการลดภาษี ในข้อตกลง EPA ญี่ปุ่น-ไทย

... ภาคผนวก 6

Joint Press Statement: Japan-Thailand Economic Partnership Agreement

... ภาคผนวก 7

Joint Press Statement: A Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement

- ... ภาคผนวก 8 Joint Press Statement: A Japan-Philippines Economic Partnership Agreement
- ... ภาคผนวก 9 Joint Announcement of the Japanese and the Thai Prime Ministers on the Initiation of Negotiations for Establishing the Japan-Thailand Economic Partnership Agreement
- ... ภาคผนวก 10 Joint Announcement of the Japanese and the Malaysian Prime Ministers on the Initiation of Negotiations for Establishing the Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement
- ... ภาคผนวก 11 Japan-Korea Joint Study Group Report
- ... ภาคผนวก 12 Urgent Proposals for Strengthening Economic Partnership Agreements
- ... ภาคผนวก 13 The 19th Japan-Thailand Joint Trade and Economic Committee Meeting Joint Statement

* * * * *

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่นเป็นปัจจัยสำคัญอันนำไปสู่การเปิดเสรีทางการค้าของญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะการเจรจากับสหรัฐฯ ดังปรากฏในการเจรจาว่าด้วยการจัดซื้ออุปกรณ์โทรคมนาคม (ในปี ค.ศ. 1978-1980) การเจรจาเพื่อเพิ่มและยกเลิกโควตานำเข้าเนื้อวัวและส้ม (ในปี ค.ศ. 1978-1988)¹ การเจรจา Market-Oriented Sectors Selective (MOSS)² ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 การเจรจา Structural Impediment Initiatives ในช่วงรอยต่อทศวรรษที่ 1990 รวมถึงการเจรจา Framework Talks ในช่วงประธานาธิบดีคิชิโนดะสมัยแรก และการเจรจา Deregulation Enhancement Initiatives ที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน³ ผลลัพธ์จากการเจรจาเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลให้ญี่ปุ่นขยายการเปิดตลาดภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมได้พอสมควร นโยบายการเปิดตลาดปรากฏให้เห็นทั้งการใช้มาตรการการลดอุปสรรคด้านภาษี (Tariff Barriers หรือ TB) และอุปสรรคที่

¹ ดู Kusano, Porges.

² ดู Prestowitz.

³ ดู ACCJ.

ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers หรือ NTB) ตลอดจนการผ่อนคลายกฎระเบียบ (Deregulation) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการขยายตัวของ การเปิดเสรีทางการค้า⁴

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษที่ 1990 แรกกุดันจาก สหรัฐฯ ต่อการเปิดเสรีทางการค้าที่มีต่อญี่ปุ่นได้ลดลงด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ ญี่ปุ่นประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ในขณะที่ เศรษฐกิจสหรัฐฯ พุ่งตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว การที่สหรัฐฯ สามารถเข้าสู่ตลาดของ ญี่ปุ่นในภาคการเงินได้มากขึ้น หลังจากญี่ปุ่นมีการปฏิรูปการเงินขนาดใหญ่ที่ เรียกว่า Financial Big Bang ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 และการหันไปใช้ กระบวนการแก้ไขข้อพิพาททางการค้าในเวที WTO แทนการเจรจาแบบทวิภาคี นอกจากนั้น การเปิดประเทศของจีน ส่งผลให้จีนกลายเป็นตลาดทางการค้าที่ สำคัญของโลกและเกิดข้อพิพาททางการค้าหลายประการกับทั้งญี่ปุ่นและ สหรัฐฯ จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ทำให้ข้อพิพาททางการค้าของญี่ปุ่น (และ สหรัฐฯ) ได้เปลี่ยนมาเป็นจีนแทน ดังเห็นได้จากกรณีที่ญี่ปุ่นใช้มาตรการ Safeguard ด้วยการปรับขึ้นภาษีสินค้าเกษตรจากจีนบางชนิด เมื่อปี ค.ศ. 2001 และจีนได้ตอบโต้ด้วยมาตรการเพิ่มภาษีนำเข้าสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และยานยนต์จากญี่ปุ่น ผลจากความขัดแย้งทางการค้าทำให้ทั้งสองฝ่ายต้อง เจรจาเพื่อแสวงหาข้อยุติต่อข้อขัดแย้งดังกล่าว⁵

นอกจากนั้น ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ญี่ปุ่นยังเข้าสู่การเจรจาเพื่อทำ ข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Area หรือ FTA) กับหลายประเทศ อาทิ

⁴ การเจรจาการค้าโดยรวมในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ใน Prasirtsuk (2001).

⁵ ดู Arata.

สิงคโปร์ เม็กซิโก เกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ รวมทั้งประเทศไทย ปัจจุบัน ญีปุ่นจัดทำข้อตกลง FTA กับสิงคโปร์และเม็กซิโกแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 2002 และ 2004 ตามลำดับ การเจรจาเพื่อขยายการเปิดเสรีทางการค้าของญีปุ่นกับ ประเทศอื่นได้รับการคาดหวังจากหลายฝ่ายในญีปุ่นว่าจะเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ ญีปุ่นขยายการเปิดตลาดและเร่งปฏิรูปเศรษฐกิจของตน

สำหรับประเทศไทย ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา การเจรจาเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement หรือ FTA) กลายเป็นประเด็นสำคัญในนโยบาย ต่างประเทศ โดยไทยได้ดำเนินการเจรจาเพื่อบรรลุข้อตกลง FTA กับหลาย ประเทศ อาทิ สหรัฐฯ ญีปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย และจีน เป็นต้น

ในฐานะที่ญีปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญที่สุดประเทศหนึ่งของไทย จึงมี ความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเจรจาการค้าของญีปุ่น เพื่อให้เข้าใจกระบวนการเจรจาของญีปุ่น และทบทวนบทเรียนจากการเจรจา ระหว่างญีปุ่นกับประเทศอื่นๆ ในมิติต่างๆ ความเหมือนและความแตกต่างของ การเจรจาระหว่างญีปุ่นกับประเทศเหล่านั้น ตลอดจนการศึกษาเพื่อหาคำตอบ เกี่ยวกับกลไกสำคัญต่างๆ ที่ผลักดันให้บรรลุข้อตกลงในการเจรจากับญีปุ่น เช่น ทรัพยากร (Resource) และยุทธศาสตร์ (Strategy) สำคัญต่างๆ ในการ เเจรจา รวมไปถึงการศึกษาบริบทภายในประเทศ ทั้งในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของญีปุ่น ประเด็นเหล่านี้จำเป็นต้องมีการขยายการสร้าง องค์ความรู้มารองรับ ดังนั้น โครงการวิจัยเบื้องต้น เรื่อง “การเจรจาการค้ากับ การเปิดตลาดของญีปุ่น: นัยยะสำหรับประเทศไทย” ด้วยความสนับสนุนจาก

สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นที่มาของงานเขียนชิ้นนี้ จึงเกิดขึ้น เพื่อให้ไทยมีความพร้อมในการกำหนดทิศทางในการเจรจาที่เหมาะสมกับญี่ปุ่น อันจะช่วยให้สามารถเข้าสู่ข้อตกลงเขตการค้าเสรีได้โดยได้รับประโยชน์สูงสุด

การวิจัยเกี่ยวกับการเจรจาการค้าของญี่ปุ่นนี้ มุ่งศึกษากระบวนการ และผลการเจรจาการค้าของญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสำคัญในเชิงเปรียบเทียบ โดยเฉพาะปัจจัยการเมืองภายในของญี่ปุ่น ทั้งนี้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจนโยบายสำหรับประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะศึกษาในเชิงลึกเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องทำการศึกษาเบื้องต้นเพื่อวางขอบเขตและกรอบการวิเคราะห์ในเชิงลึกให้ชัดเจน ทั้งนี้ เนื่องจากการเจรจาการค้ามีขอบเขตที่กว้างขวาง ทั้งในแง่ คู่เจรจา และประเด็นที่เจรจา ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ โครงการศึกษาเบื้องต้นในครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อติดตามความคืบหน้าเกี่ยวกับการเจรจาการค้าของญี่ปุ่น
2. เพื่อกำหนดประเด็นการเจรจาที่จะศึกษา ซึ่งรวมถึงชนิดสินค้าและบริการ โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในขั้นต้น
3. เพื่อสำรวจเอกสารและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การกำหนดขอบเขตของการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาข้อเสนอการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สำหรับขอบเขตในการศึกษา จะเน้นสำรวจและศึกษากระบวนการ
เจรจาการค้าหลักๆ ของญี่ปุ่น ผลการเจรจาเท่าที่ผ่านมา ตลอดจนบทบาท
ทฤษฎีและกรอบในการวิเคราะห์ต่างๆ เพื่อให้สามารถระบุประเด็นที่จะศึกษา
ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะใช้วิธีการศึกษาเป็นการสำรวจเอกสาร หนังสือ
และสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งญี่ปุ่น
และไทย มีช่วงเวลาทำการวิจัย 4 เดือน ระหว่างเดือนกันยายน - ธันวาคม
2004⁶

กรอบการวิเคราะห์

ในการศึกษาเบื้องต้นนี้ จะใช้ทฤษฎี “เกม 2 ระดับ” (Two-Level Game) ของ Robert Putnam เป็นกรอบในการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม จะมีการสำรวจทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาการค้า และจะได้นำเสนอในส่วนของผลการศึกษาต่อไป

ทฤษฎีเกม 2 ระดับ กล่าวว่า การเจรจาระหว่างประเทศเปรียบเสมือนเกมที่ผู้เจรจาจะต้องเล่นในโต๊ะเจรจาทั้งสองระดับ คือ ระดับระหว่างประเทศ และระดับภายในประเทศของตน และต้องชนะหรือได้รับการยอมรับในทั้งสองระดับ จึงจะบรรลุข้อตกลงได้ ทั้งนี้เพราะผู้นำการเมืองจะต้องตอบสนองต่อกลุ่มผลประโยชน์และพลังภายในประเทศของตนที่เลือกตนเข้าเป็นรัฐบาล

⁶ ต่อมาได้รับอนุมัติให้ขยายเวลาออกไปอีก 3 เดือน จนถึงเดือนเมษายน 2005 เนื่องจากเกิดความเปลี่ยนแปลงสำคัญในกระบวนการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น โดยเฉพาะการบรรลุข้อตกลงเบื้องต้นกับฟิลิปปินส์ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน 2004

การเจรจาระหว่างประเทศจึงมีข้อจำกัดจากการเมืองภายในประเทศ ดังนั้น ผลของการเจรจาจะขึ้นอยู่กับการเมืองภายในประเทศเป็นหลัก

สาระสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีเกม 2 ระดับมีความซับซ้อนกว่าทฤษฎีสังคมนิยม (Realist Theories) ดั้งเดิม คือ รัฐไม่ได้เป็นผู้เล่นเพียงหนึ่งเดียว (Unitary Actor) แต่มีกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศหลายกลุ่มที่มีพลังแตกต่างกันเข้าร่วมเป็นผู้เล่นด้วย นอกจากนี้ ผู้เล่นทุกฝ่าย (ทั้งผู้เจรจาระดับประเทศ ทั้งสองฝ่าย และกลุ่มภายในประเทศของทั้งสองชาติ) สามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยอาจใช้อิทธิพลข่มขู่หรือโน้มน้าวให้ผู้เล่นอื่นมายินยอมตามหรือสนับสนุนตนได้ เช่น รัฐบาลประเทศ A อาจข่มขู่หรือโน้มน้าวให้กลุ่มภายในประเทศ B ที่มีผลประโยชน์ร่วมกับตน มาร่วมกดดันรัฐบาลประเทศ B ให้ยินยอมตามความต้องการของรัฐบาลประเทศ A หรือในอีกกรณีหนึ่งกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศ A อาจไปกดดันรัฐบาลประเทศ B ให้โอนอ่อนตามที่ตนต้องการก็เป็นได้ ดังนั้น พลังระหว่างประเทศและพลังภายในประเทศจึงมีความเชื่อมโยงกัน⁷

กล่าวโดยสรุป ประโยชน์ที่ได้จากมุมมองของทฤษฎีเกม 2 ระดับนี้ก็คือ การวิเคราะห์บทบาทของรัฐและบทบาทของกลุ่มพลังหรือกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันทั้งในระดับในประเทศและระดับระหว่างประเทศ

⁷ ดู Putnum, Schoppa.

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า การเจรจาการค้าของญี่ปุ่นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การเจรจาการค้าเพื่อแก้ไขข้อพิพาท ซึ่งส่วนใหญ่มีกับสหรัฐฯ และการเจรจาเพื่อทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ทั้งนี้มีจุดเปลี่ยนอันสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นหันมาเน้นการเจรจาในแบบที่สอง ดังจะได้อธิบายต่อไป แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการเจรจา 2 แบบนี้จะแตกต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีการเจรจากับสหรัฐฯ และจีน จะเป็นไปเพื่อแก้ไขข้อพิพาททางการค้า ในขณะที่การเจรจา FTA กับสิงคโปร์ เม็กซิโก ไทย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มการค้าระหว่างกัน แต่การเจรจาทั้ง 2 แบบนี้มีส่วนมีเป้าหมายเหมือนกัน คือ ให้ญี่ปุ่นเปิดตลาด

ผลการศึกษาที่จะนำเสนอต่อไปนี้จะแยกออกเป็น 6 ส่วน คือ การเจรจาการค้าญี่ปุ่น-สหรัฐฯ การเจรจาการค้าญี่ปุ่น-จีน ความเปลี่ยนแปลงในนโยบายการค้าของญี่ปุ่น การเมืองภายในญี่ปุ่นเกี่ยวกับ FTA การเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีในช่วงแรก การเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับชาติอาเซียน และบทสรุป ตลอดจนประเด็นที่จะทำการศึกษาต่อไป

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ การเจรจาการค้าในที่นี้จะครอบคลุมเฉพาะการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีแบบทวิภาคีเท่านั้น ในส่วนของเวทีพหุภาคี เช่น GATT/WTO หรือ APEC นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแยกวิเคราะห์ต่างหาก เนื่องจากจำนวนฝ่ายเจรจา พลวัต และวิธีการเจรจาจะแตกต่างจากเวทีทวิภาคีอย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ถือว่าเวทีพหุภาคีเหล่านั้นเป็นบริบทที่มีความสำคัญต่อการเจรจาในระดับทวิภาคี

อนึ่ง สำหรับงานเขียนชิ้นนี้ เดิมวางแผนว่าจะตีพิมพ์หลังการบรรลุข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น ที่มีกำหนดจะลงนามในช่วงต้นปี ค.ศ. 2006 แต่จนถึงขณะนี้ (สิงหาคม 2006) ก็ยังไม่สามารถลงนามกันได้ สืบเนื่องมาจากวิกฤติการเมืองไทยที่มีเพียงรัฐบาลรักษาการ ต้องรอรัฐบาลชุดใหม่ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระหว่างการเจรจาก่อนหน้านี้ ได้มีการนำเสนอและจัดส่งรายงานผลการวิจัยเป็นระยะๆ เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงอันอาจเป็นประโยชน์สำหรับการเจรจาต่อฝ่ายไทยไปแล้ว นอกจากนี้ การเจรจา FTA ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น มิใช่จะจบเพียงเท่านี้ เพราะหลังมีผลบังคับใช้ 5 ปี จะสามารถแก้ไขข้อตกลงได้ ทั้งยังมีกลุ่มสินค้าที่จะต้องกลับมาเจรจากันใหม่ภายใน 5 ปี หรือน้อยกว่าด้วย (เช่น น้ำตาลทรายดิบ สับปะรดกระป๋อง แป้งมันสำปะหลังดิบ) ดังนั้น การศึกษาการเจรจาการค้าของญี่ปุ่นจึงน่าจะเป็นประโยชน์ในระยะยาว

นอกจากนั้น งานเขียนชิ้นนี้จะเป็นการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และกระบวนการเจรจาของญี่ปุ่นมากกว่านำเสนอรายละเอียดของการเจรจา สำหรับผู้ที่สนใจการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับไทยโดยเฉพาะ สามารถดูรายละเอียดได้จาก “ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น” ที่จัดทำโดยสำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) กระทรวงการต่างประเทศ (กันยายน 2005) หรือทางเว็บไซต์ <http://www.mfa.go.th/jtepa>

*** **

1. การเจรจาญี่ปุ่น-สหรัฐฯ

ประเทศคู่เจรจาการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่น คือ สหรัฐฯ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1980 จนถึงกลางทศวรรษที่ 1990 การเจรจาเริ่มโดยฝ่ายสหรัฐฯ เพื่อแก้ไขข้อพิพาททางการค้าและเพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นเปิดตลาด ต่อมาในครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1990 เมื่อเศรษฐกิจสหรัฐฯ เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นตกต่ำยาวนาน และเงินก๊วซขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ จีนจึงกลายเป็นคู่เจรจาข้อพิพาทการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่น ในขณะที่สหรัฐฯ และญี่ปุ่นหันมาร่วมมือกันมากขึ้น

ผลจากการเจรจาทางการค้ากับสหรัฐฯ ที่มีขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 จนถึงกลางทศวรรษที่ 1990 ส่งผลให้มีการเปิดตลาดการค้าของญี่ปุ่นมากขึ้น การศึกษาการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ จึงถือเป็นบทเรียนหรือแหล่งอ้างอิงที่ดีในการวิเคราะห์การเจรจาการค้าที่มีผลให้ญี่ปุ่นเปิดตลาด เพื่อการนี้ จะต้องเข้าใจภาพรวมการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ เสียก่อน

ภาพรวมการเจรจาญี่ปุ่น-สหรัฐฯ

สหรัฐฯ และญี่ปุ่นเริ่มมีข้อพิพาททางการค้าที่กลายเป็นประเด็นใหญ่ระหว่างสองประเทศตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1970 คือ ข้อขัดแย้งเรื่องสิ่งทอ ในปี ค.ศ. 1971 หลังจากนั้น สหรัฐฯ เริ่มมีท่าทีแข็งกร้าวขึ้นโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1980 ต่อเนื่องถึงต้นทศวรรษที่ 1990 เนื่องจากสหรัฐฯ ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมีภาวะการขาดดุลการค้าต่อญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อบริษัทและแรงงานอเมริกัน สหรัฐฯ เชื่อว่าสาเหตุที่ญี่ปุ่นได้เปรียบทางการแข่งขันเนื่องมาจากการปกป้องทางการค้าและการทำการค้าแบบไม่เป็นธรรม (Unfair Trade Practice) เช่น บริษัทญี่ปุ่นมักจัดซื้อชิ้นส่วนจากซัพพลายเออร์ญี่ปุ่นเท่านั้น สหรัฐฯ จึงทำการเจรจาเพื่อให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นในการเจรจามักถูกผลักดันโดยกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลต่อการเมืองภายในของสหรัฐฯ เช่น กลุ่มเกษตรกรในประเทศเรื่องการเปิดตลาดเนื้อวัว ส้ม และข้าว และกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีผลประโยชน์อย่างเฉพาะเจาะจงในตลาดญี่ปุ่น และมีบ่อยครั้งที่เป็นผลประโยชน์ของบริษัทบางแห่งเท่านั้น เช่น โทรศัพท์มือถือ (โมโตโรล่า) การค้าปลีก (Toy'R us) รถยนต์ (ฟอร์ด เจนเนอรัล มอเตอร์ ไครสเลอร์) เป็นต้น

การเจรจาเกี่ยวกับสินค้าเกษตร

สหรัฐฯ ใช้การเจรจาทวิภาคีร่วมกับการเจรจาพหุภาคี (GATT/WTO) เพื่อกดดันญี่ปุ่น สหรัฐฯ ใช้ประโยชน์จาก GATT ในการกดดันญี่ปุ่นให้เปิดตลาด กรณีที่น่าสนใจและน่าจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับไทยก็คือ ประเด็นสินค้าเกษตร โดยเฉพาะการเจรจาเรื่องส้มและเนื้อวัว (ค.ศ. 1978-88) ที่ญี่ปุ่นมีการจำกัดโควตานำเข้า สหรัฐฯ ได้อ้างหลักการ GATT ที่มุ่งขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barrier หรือ NTB) โดยในตอนแรก สหรัฐฯ เรียกร้องให้ญี่ปุ่นยกเลิกโควตาทิ้งหมด และให้เปิดนำเข้าสินค้าทั้งสองชนิดโดยเสรี แม้ว่าคู่เจรจาจะเป็นสหรัฐฯ แต่ด้วยนโยบายปกป้องภาคเกษตรของญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นไม่ยินยอมตามความต้องการของสหรัฐฯ

หลังการเจรจาอย่างดุเดือดหลายรอบในระดับภาคราชการ ฝ่ายญี่ปุ่นก็ยังยืนกรานตามจุดยืนของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ที่ไม่ยอมยกเลิกโควตาเพื่อปกป้องภาคเกษตรของญี่ปุ่น ในที่สุด นักการเมืองระดับแกนนำในพรรค LDP คือ นายมิชิโอะ วาตานาเบะ ได้เข้ามาใกล้ชิดให้โอนอ่อนตามสหรัฐฯ เพื่อเห็นแก่ความสัมพันธ์ทวิภาคีที่แน่นแฟ้นระหว่างประเทศทั้งสอง ทั้งสองฝ่ายจึงสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ โดยญี่ปุ่นยอมเพิ่มโควตานำเข้าที่มีการระบุเงื่อนไขอันเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจสหรัฐฯ ตัวอย่างเช่น ในข้อตกลงปี ค.ศ. 1978 และ 1984 มีการระบุให้เพิ่มโควตานำเข้าเนื้อวัวเกรดสูงที่เลี้ยงด้วยธัญพืช ซึ่งในขณะนั้น มีแต่สหรัฐฯ เท่านั้นที่เป็นผู้ผลิต นอกจากนั้น ยังมีการระบุให้นำเข้าส้ม โดยเลี้ยงช่วงฤดูเก็บเกี่ยวส้มในญี่ปุ่น แต่

ก็เป็นช่วงที่สัมมนาอเมริกันออกสู่ท้องตลาดพอดี⁸ ในกรณีของการเปิดตลาดข้าวในการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย ก็เช่นกัน สหรัฐฯ ก็กดดันญี่ปุ่นให้ยินยอมให้มีโควตานำเข้าข้าวบางส่วน โดยหวังจะให้ผู้ผลิตข้าวจากแคลิฟอร์เนียสามารถส่งข้าวพันธุ์เมล็ดยักษ์เข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้⁹

ที่ญี่ปุ่นยินยอมก็เพราะภายหลังเห็นว่าหากข้อขัดแย้งดังกล่าวถูกนำไปพิจารณาใน GATT ญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เพราะเป็นการละเมิดกฎของ GATT จริง จึงตกลงที่จะยินยอมแบบทวิภาคีดีกว่า เพราะจะสามารถต่อรองจำนวนในการเปิดเสรีได้มากกว่า ซึ่งก็จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถควบคุมผลกระทบที่จะเกิดแก่เกษตรกรของตนได้มากกว่าด้วย ทั้งนี้ ฝ่ายสหรัฐฯ เองก็เล็งเห็นว่าการเพิ่มโควตานำเข้าจะเป็นผลดีต่อตนมากกว่ายกเลิกโควตาและเปิดเสรีให้ทุกประเทศ

การเจรจาที่หลากหลาย

นอกจากนั้น สหรัฐฯ ก็ทำการเจรจาทวิภาคีกับญี่ปุ่นในหลายรูปแบบ เพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดในด้านอื่นๆ ด้วย จากตารางที่ 1 จะเห็นว่ารัฐบาลเรแกนใช้กรอบการเจรจา MOSS (Market-Oriented Sector Specific) ระหว่างปี ค.ศ. 1985-89 เพื่อเปิดตลาดใน 4 ภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ โทรคมนาคม อุปกรณ์การแพทย์และเวชภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ไม้ และสินค้า

⁸ ดู Kusano (1982) และ Porge (1994).

⁹ ดู Rapkin and George (1993) และ Mulgan (1997).

อิเล็กทรอนิกส์ การเจรจาที่มุ่งลดกฎระเบียบของญี่ปุ่นที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่ตลาด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่นได้เท่าใดนัก

ตารางที่ 1

กรอบการเจรจาการค้าสหรัฐฯ - ญี่ปุ่น

ช่วงเวลา	กรอบการเจรจา
1985-89 (Reagan)	MOSS Talks (Market-Oriented Sector Selective)
1989-92 (Bush)	SII (Structural Impediment Initiatives)
1993-95 (Clinton)	Framework Talks
1995-ปัจจุบัน	Enhanced Initiative on Deregulation and Competition Policy ¹⁰

ต่อมา รัฐบาลบุชจึงหันมาเน้นการแก้ไขที่โครงสร้างอย่างเต็มตัวในเรื่องระบบการจัดจำหน่าย การปฏิรูปที่ดิน พฤติกรรมกรกีดกันทางการค้า การออม และการลงทุนสาธารณะ ในการเจรจาที่เรียกว่า Structural Impediment Initiatives (SII) ที่เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1989 แต่ก็ประสบความสำเร็จในบางเรื่องเท่านั้น เช่น ระบบจัดจำหน่ายและการค้าปลีก ที่ญี่ปุ่นยอมผ่อนคลายนโยบายเกี่ยวกับห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ เพื่อให้ร้านค้าปลีกของสหรัฐฯ

¹⁰ สหรัฐฯ อ้างว่าการสนับสนุนให้ญี่ปุ่นลดกฎระเบียบเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1997 ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดตลาดญี่ปุ่นเพียงอย่าง แต่ยังเป็นการช่วยเหลือญี่ปุ่นให้ฟื้นตัวจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาตั้งแต่เศรษฐกิจฟองสบู่อีกทางหนึ่งด้วย

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

(โดยเฉพาะ Toy'R us) เข้าไปตั้งสาขาในญี่ปุ่นได้ง่ายขึ้น มีการวิเคราะห์ว่า สหรัฐฯ ได้เข้าไปหาพันธมิตรในญี่ปุ่นที่มีจุดยืนและผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ในญี่ปุ่นผลักดันรัฐบาลญี่ปุ่นร่วมกับตน โดยสหรัฐฯ ได้ประสานงานกับกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ที่ต้องการจะปฏิรูปกฎระเบียบเกี่ยวกับการค้าปลีก สหรัฐฯ ยังได้กดดันผ่านภาคธุรกิจอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นด้วย โดยกดดันเร็นได้ออกมาขอรับด้วยการแถลงสนับสนุนการผ่อนคลายกฎระเบียบตามความต้องการของสหรัฐฯ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังพยายามประชาสัมพันธ์ถึงผลดีของการผ่อนคลายกฎระเบียบด้านการค้าปลีกต่อผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น เพื่อหาเสียงสนับสนุนในภาคประชาชนด้วย¹¹

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน สหรัฐฯ ก็ประสบความสำเร็จจากการกดดันให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดโทรศัพท์มือถือด้วยการเพิ่มคลื่นความถี่และขยายพื้นที่บริการความสำเร็จเกิดจากการประสานงานกันระหว่างบริษัทโมโตโรล่า (ผู้ผลิตโทรศัพท์มือถือ) กับ DDI ผู้ประกอบการโทรศัพท์มือถือรายใหม่ในขณะนั้นที่อยู่เบื้องหลังการผลักดันของรัฐบาลสหรัฐฯ ในช่วงนั้น นายอิจิโร โอฮาวะ เลขาธิการพรรค LDP เป็นผู้ใกล้ชิดที่สามารถบรรลุข้อตกลงให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดได้¹²

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในภาพรวม การเจรจา SII ยังไม่สามารถเปิดตลาดญี่ปุ่นได้อย่างแท้จริง ในที่สุด รัฐบาลคลินตัน (สมัยแรก) จึงหันมาเน้นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมด้วยการกำหนดเป้าหมายเป็นตัวเลขใน Framework

¹¹ Schoppa (1997), pp. 88-93.

¹² ดู Prasirtsuk (2001), Chapter 7.

Talks (1993-95) เน้น 4 ประเด็น ได้แก่ การจัดซื้อเทคโนโลยีการแพทย์ของรัฐบาล การจัดซื้ออุปกรณ์โทรคมนาคมของรัฐบาล การผ่อนคลายนกฏระเบียบในธุรกิจประกันภัย และประเด็นการเปิดตลาดและการจัดซื้อในอุตสาหกรรมยานยนต์¹³ สหรัฐฯ ใช้วิธีการข่มขู่ด้วยมาตรการฝ่ายเดียว คือ Section 301 และ Super 301 ที่ใช้ในการตอบโต้และคว่ำบาตรทางการค้า แต่การตั้งเป้าหมายนำเข้าไปเป็นตัวเลขถูกญี่ปุ่นวิจารณ์ว่าเข้าข่ายพฤติกรรม “การค้าแบบจัดการ” (Managed Trade) และก่อให้เกิดแรงต่อต้านอย่างสูงในญี่ปุ่น ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเช่นเดิม โดยเฉพาะการเจรจาเกี่ยวกับรถยนต์ในปี ค.ศ. 1995 ที่สหรัฐฯ ระบุเป้าหมายการจัดซื้อชิ้นส่วนยานยนต์จากต่างชาติของญี่ปุ่น เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นไม่ยินยอม สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้มาตรการตอบโต้ตาม Section 301 ด้วยการระงับการผ่านพิธีการศุลกากร (Customs Clearance) ของรถยนต์ระดับหจกจากญี่ปุ่น แต่ต่อมาสหรัฐฯ ยอมยกเลิกมาตรการดังกล่าวเมื่อญี่ปุ่นจะนำเรื่องเข้าฟ้องร้องต่อ WTO ซึ่งสหรัฐฯ เห็นแนวโน้มว่าจะแพ้คดีอีกส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะบทบาทของภาคเอกชนญี่ปุ่นเองที่ประกาศ “Global Plan” แสดงความตั้งใจที่จะซื้อชิ้นส่วนยานยนต์จากต่างชาติในปริมาณใกล้เคียงกับที่สหรัฐฯ ต้องการ¹⁴

ในสมัยที่สองของรัฐบาลคลินตัน ประชามติของชาวอเมริกันที่มุ่งแก้ปัญหาการเปิดตลาดญี่ปุ่นเริ่มอ่อนกำลังลงเนื่องจากความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในขณะที่ญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจตกต่ำ ในปี ค.ศ. 1997 สหรัฐฯ

¹³ อ่างแก้ว, p. 265.

¹⁴ Nakagawa (2005), p. 6.

นำหลักการ Enhanced Initiative on Deregulation and Competition Policy มาใช้ภายใต้กรอบการเจรจา Framework Talks ซึ่งเป็นทั้งการเจรจาระายภาคอุตสาหกรรม (โทรคมนาคม เครื่องมือการแพทย์และเวชภัณฑ์ การบริการการเงิน ที่อยู่อาศัย) และประเด็นทางโครงสร้าง ซึ่งเน้นการลดและปฏิรูปกฎระเบียบที่ขัดขวางการเข้าตลาดของสินค้าและบริการจากต่างประเทศ กล่าวอีกอย่างคือ สหรัฐฯ หันไปให้ความสำคัญกับการลงทุนและความร่วมมือในญี่ปุ่นมากกว่าเน้นการส่งออกสินค้าเช่นก่อนหน้านี้ ถือเป็น การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อเข้าสู่ยุคของความร่วมมือในช่วงครึ่งหลังทศวรรษที่ 1990 โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากคำวิจารณ์รัฐบาลคลินตันสมัยแรกว่า ไม่มีความเข้าใจกลไกทางการเมืองและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างถ่องแท้

สหรัฐฯ เริ่มตระหนักว่าการรับมือกับญี่ปุ่นเพื่อให้ได้ผลดีควรให้ความสำคัญกับประเด็นโครงสร้างเศรษฐกิจ ซึ่งหลายฝ่ายในญี่ปุ่นเองก็กำลังต้องการปฏิรูปอยู่ มากกว่าที่จะเจาะภาคการผลิตรายสาขา ทั้งนี้ สหรัฐฯ จำเป็นต้องรู้ว่าจะต้องได้รับการสนับสนุนจากภายในประเทศญี่ปุ่นอย่างไร เพื่อผลักดันการปฏิรูป แทนที่จะกดดันแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านอเมริกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง สหรัฐฯ ได้เปลี่ยนกลยุทธ์จากการใช้อำนาจทางความมั่นคงและเศรษฐกิจของตนในลักษณะแรงกดดันจากภายนอก (External Pressure หรือ *Gaiatsu*) แต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นใช้การกดดันจากภายนอกร่วมกับการหาพันธมิตรภายในประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้เกิดแรงกดดันจากภายใน (Internal Pressure หรือ *Naiatsu*) ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีเกม 2 ระดับนั่นเอง เพื่อให้กลยุทธ์นี้มีประสิทธิผล รัฐบาลอเมริกันจำเป็นต้อง

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

เข้าใจพลังทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ซับซ้อนในแต่ละสาขาอุตสาหกรรม แต่ละสาขานโยบายของญี่ปุ่นเป็นอย่างดี¹⁵

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้นโดยรวม สหรัฐฯ สามารถกดดันให้ญี่ปุ่นเพิ่ม/ยกเลิกโควต้าและภาษีศุลกากรออกไปได้พอสมควรตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 และสามารถให้มีการระบุตัวเลขเป้าหมายนำเข้าในสินค้าบางประเภท เช่น เซมิคอนดักเตอร์ในปี ค.ศ. 1986 และ 1991 และรถยนต์ปี ค.ศ. 1992 แต่ในภาพรวม สหรัฐฯ ยังไม่สามารถรุกตลาดญี่ปุ่นได้อย่างที่ต้องการ ซึ่งภาคที่มีความคืบหน้าน้อยอันดับต้นๆ ได้แก่ สินค้าเกษตร อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุปกรณ์โทรคมนาคม การจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาล เป็นต้น สำหรับภาคที่มีความคืบหน้ามากที่สุด คือ ภาคการเงินที่สหรัฐฯ สามารถเข้าสู่ตลาดได้อย่างขนานใหญ่ หลังการปฏิรูปทางการเงินครั้งใหญ่ (Financial Big Bang) ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 ทำให้สหรัฐฯ มีความพอใจ แต่สำหรับภาคอุตสาหกรรมที่เดือดร้อนจากการแข่งขันของญี่ปุ่น เช่น เหล็ก ก็ยังเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (anti-dumping) ต่อญี่ปุ่น

ทรัพยากร (Resource) และยุทธวิธี (Strategy) ในการเจรจาของสหรัฐฯ

ทรัพยากรสำคัญของสหรัฐฯ ในการเจรจากับญี่ปุ่นแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรทั่วไปกับทรัพยากรที่ใช้ในการเจรจา สำหรับทรัพยากรทั่วไปก็คือ อำนาจทั้งในด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯ

¹⁵ Vogel (2002), p. 3.

ตลอดจนความสัมพันธ์ทวิภาคีที่แน่นแฟ้น สำหรับในด้านความมั่นคง สหรัฐฯ มีสนธิสัญญาความมั่นคงสหรัฐฯ-ญี่ปุ่น ที่ระบุให้สหรัฐฯ คุ้มครองความมั่นคงให้แก่ญี่ปุ่น โดยสามารถตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นได้ ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงจากการที่ญี่ปุ่นถูกจำกัดด้วยรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ละสิทธิการทำสงครามเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง ในด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ เป็นตลาดรองรับสินค้าญี่ปุ่นที่ใหญ่ที่สุด กล่าวได้ว่าทรัพยากรทั่วไปของสหรัฐฯ ก็คือ ความเป็นมหาอำนาจโดยรวมของสหรัฐฯ นั่นเอง

สำหรับทรัพยากรที่ใช้ในการเจรจาของสหรัฐฯ ที่สำคัญ คือ

- กฎหมาย Super 301/Section 301 และมาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping Measures) ที่ใช้ตอบโต้ทางการค้า สำหรับใช้ในการข่มขู่เจรจา

- สำนักผู้แทนการค้า (United States Trade Representative หรือ USTR) ที่เป็นการรวมศูนย์การเจรจาการค้ากับญี่ปุ่นให้เป็นเอกภาพในส่วนของสหรัฐฯ

- การเข้าถึงนักการเมืองระดับแกนนำ เนื่องจากสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับญี่ปุ่น หัวหน้าคณะเจรจาสหรัฐฯ จากสำนักผู้แทนการค้า (หรือ USTR) จึงมักสามารถเข้าพบนักการเมืองผู้ใหญ่เพื่อให้ช่วยไกล่เกลี่ยให้บรรลุข้อตกลงได้

- การประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำสหรัฐฯ กับผู้นำญี่ปุ่นในหลายโอกาส เช่น การเดินทางเยือนระหว่างกัน การพบกันในการประชุม G7 และ APEC เป็นต้น การประชุมสุดยอดเช่นนี้เสมือนเป็นเส้นตายที่ควรจะสามารถทำ

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ความตกลงกันได้ก่อนหน้านั้น ซึ่งญี่ปุ่นในฐานะประเทศที่ต้องพึ่งพิงสหรัฐฯ ก็ต้องการมีของขวัญ (การบรรลู่ข้อตกลง) มอบให้กับสหรัฐฯ ด้วย

สำหรับยุทธวิธีของสหรัฐฯ ก็มีตั้งแต่การใช้เวทีพหุภาคีอย่าง GATT/WTO ให้เป็นประโยชน์ในการกดดันญี่ปุ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น และจะใช้ทรัพยากรในการเจรจาให้เป็นประโยชน์ สหรัฐฯ มีการปรับเปลี่ยนกรอบการเจรจาในหลายรูปแบบ ทั้งในประเด็นรายการภาคอุตสาหกรรมอย่างเฉพาะเจาะจง และประเด็นโครงสร้างเศรษฐกิจและกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดมากขึ้น และที่สำคัญ คือ สหรัฐฯ ใช้การเล่นเกม 2 ระดับกับญี่ปุ่น โดยพยายามข่มขู่และโน้มน้าวให้กลุ่มพลังในสังคมญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกับตน กล่าวคือ สหรัฐฯ จะร่วมกับกลุ่มในญี่ปุ่นที่มีผลประโยชน์ร่วมในประเด็นที่สหรัฐฯ กดดัน จะใช้วิธีข่มขู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นว่า หากญี่ปุ่นไม่ยินยอม สหรัฐฯ จะใช้มาตรการตอบโต้และคว่ำบาตรทางการค้าต่อญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันก็จะใช้วิธีโน้มน้าวให้กลุ่มอื่นๆ หันมาสนับสนุน โดยอธิบายถึงผลดีต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นหากยินยอมตามสหรัฐฯ (โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าราคาสินค้าและบริการจะถูกลงจากการแข่งขันที่มากขึ้น) กลยุทธ์นี้ถือเป็นยุทธวิธีสำคัญในการเจรจาทางการค้าที่นักวิชาการสหรัฐฯ ยอมรับ และได้ถูกนำไปใช้ในระดับปฏิบัติการจริงในช่วงหลังๆ จนถึงปัจจุบัน¹⁶

¹⁶ อังแล้ว.

การตอบสนองและยุทธวิธีของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นจะพยายามปกป้องผลประโยชน์ของผู้ผลิตในประเทศให้ได้มากที่สุด เช่น กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ก็จะปกป้องตลาดสินค้าเกษตรเพื่อเกษตรกรญี่ปุ่น กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ก็จะเน้นผลประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ เนื่องจากแต่ละกระทรวงจะมีความเป็นเอกเทศสูง ทำให้ขาดเอกภาพในการมองผลประโยชน์ของชาติโดยรวม ในการเจรจากับสหรัฐฯ จะมีการประชุมกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ แต่ละกระทรวงก็จะส่งผู้แทนเข้าร่วม เพื่อแสดงจุดยืนของกระทรวงตน กระทรวงอื่นๆ ก็จะไม่แทรกแซง ถือว่าไม่ใช่เขตแดนนโยบาย (Policy Territory) ของตน และถ้าไม่แทรกแซงกระทรวงอื่น กระทรวงอื่นก็จะไม่แทรกแซงตน กล่าวได้ว่า การเมืองญี่ปุ่นมักมีลักษณะเป็นการเมืองแบบไม่เคลื่อนไหว (Immobile Politics) ทำให้การเจรจาทางการค้าอยู่ในภาวะชะงักงัน

ในการนี้ ผู้นำภาคการเมืองหรือนักการเมืองอาวุโส มักจะเข้ามาแสดงบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติโดยรวมที่ต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐฯ ในฐานะผู้คุ้มครองความมั่นคงและตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น นักการเมืองระดับแกนนำเหล่านี้ อาจเป็นนายกรัฐมนตรีเลขาธิการพรรค หรือนักการเมืองหัวหน้ากลุ่มนโยบายต่างๆ เป็นต้น ในการเจรจาเจรจากับสหรัฐฯ มักมีนักการเมืองอาวุโสคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ และต้องประสานระหว่างกระทรวงต่างๆ ของญี่ปุ่นเองด้วย โดยทั่วไป นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นต้องการมีของขวัญให้แก่

ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในการการประชุมสุดยอดผู้นำทั้งสอง ซึ่งก็คือข้อตกลง
การเปิดตลาด(ที่เอื้อประโยชน์แก่สหรัฐฯ)นั่นเอง

ในหลายกรณี ญี่ปุ่นใช้การประนีประนอมเพื่อหลีกเลี่ยงมาตรการ
ตอบโต้จากสหรัฐฯ ที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ในประเทศ เช่น การให้
ประโยชน์บางอย่างเป็นพิเศษ (โดยเฉพาะการเพิ่มโควตานำเข้า) แก่สหรัฐฯ การ
เปิดตลาดเพียงบางส่วน การยืดระยะเวลาการเจรจา และการสับหลักช่วงเวลา
นำเข้าไปเพื่อลดผลกระทบต่อผู้ผลิตในประเทศให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกัน
สหรัฐฯ เองก็ยินดีที่จะประนีประนอม เนื่องจากพอใจในผลประโยชน์ที่ตัวเอง
ได้รับมากกว่าประเทศอื่นๆ กล่าวได้ว่า โควตานำเข้าเหล่านี้มาจากเหตุผล
ด้านการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ

เป็นที่น่าสนใจว่า ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องของญี่ปุ่นมักจะเคลื่อนไหวเร็ว
ในการทำธุรกิจเพื่อรองรับข้อตกลงที่จะเกิดขึ้น เช่น ในกรณีการเพิ่มโควตา
นำเข้าเนื้อวัว มีบริษัทญี่ปุ่นหลายแห่งไปลงทุนในกิจการเกี่ยวกับเนื้อวัวใน
สหรัฐฯ และออสเตรเลีย เพื่อใช้โควตาที่เพิ่มขึ้นนั้นส่งเนื้อวัวมายังญี่ปุ่น
ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จึงยังคงอยู่กับบริษัทของญี่ปุ่น

ในช่วงหลัง ภาคเอกชนญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการเจรจา
แบบไม่เป็นทางการเพื่อแก้ไขข้อพิพาททางการค้า ดังเห็นได้จากกรณีพิพาท
เรื่องรถยนต์เมื่อปี ค.ศ. 1995 ดังกล่าวข้างต้น คาดว่าคงจะมีการประสานกัน
ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนของญี่ปุ่น มิใช่เป็นการดำเนินการของ
ภาคเอกชนแต่เพียงฝ่ายเดียว จุดนี้นับเป็นความพยายามแก้ไขข้อพิพาทใน

ลักษณะเกม 2 ระดับในส่วนของญี่ปุ่น ระหว่างภาคเอกชนญี่ปุ่นกับรัฐบาล
สหรัฐฯ

นอกจากนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นยังพยายามให้มีการรักษาหน้าของตนในการ
บรรลุข้อตกลง ไม่ให้เห็นว่าเป็นฝ่ายยินยอมหรือเป็นฝ่ายแพ้ในการเจรจา โดย
ญี่ปุ่นมักปรับถ้อยคำหรือตัวเลขให้ใกล้กับข้อเสนอของตน แม้ว่าในความเป็น
จริงจะเป็นการยินยอมที่ใกล้เคียงกับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ มากกว่า
ตัวอย่างเช่น ในกรณีการเจรจาเพื่อลดค่าเชื่อมต่อสัญญาณโทรศัพท์
(Interconnection Charge) ในปี ค.ศ. 2000 ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอลด 22.5%
ภายใน 4 ปี แต่ฝ่ายสหรัฐฯ ต้องการภายใน 2 ปี ในที่สุด ก็สรุปกันได้ที่ 3 ปี ซึ่ง
เสมือนว่าได้พบกันครึ่งทาง แต่ในความเป็นจริง ญี่ปุ่นจะลดให้ 20% ภายใน
2 ปี โดยมีผลย้อนหลังด้วย ดังนั้น จึงนับได้ว่าข้อตกลงใกล้กับความต้องการ
ของสหรัฐฯ มากกว่า อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างว่าตนชนะจากข้อตกลง
ที่ใกล้กับข้อเสนอของตนมากกว่า¹⁷ ในกรณีค่าเชื่อมต่อโทรศัพท์นี้พบว่า มีการ
ประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลสหรัฐฯ กับผู้ประกอบการโทรคมนาคม
รายใหม่ของญี่ปุ่นเอง เพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นลดราคาค่าเชื่อมต่อลง อันเป็น
ประโยชน์ทั้งในส่วนของผู้ประกอบการสหรัฐฯ และผู้ประกอบการญี่ปุ่น
ตลอดจนผู้บริโภคของญี่ปุ่นด้วย¹⁸

ญี่ปุ่นจะพยายามลดแรงกดดันจากภายในประเทศตนเช่นกัน เช่น
การเรียกร้องการเจรจาออกไปให้นานที่สุด แม้ว่าจะรู้ว่าท้ายที่สุดแล้วจะต้องเปิดเสรี

¹⁷ Prasirtsuk, pp. 256-257.

¹⁸ อ้างแล้ว, Chapter 8.

มากขึ้น (เพราะผิดกฎของ GATT) เพื่อแสดงให้เห็นผู้ที่เสียประโยชน์และประชาชนญี่ปุ่นเห็นว่ารัฐบาลได้พยายามมากที่สุดแล้ว เรียกว่าเป็นการ “ซื้อเวลา” เพื่อลดการต่อต้านภายในประเทศ¹⁹ เช่น ในกรณีการเปิดตลาดนำเข้าข้าวบางส่วนเมื่อปลายปี ค.ศ. 1993 รัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักดีว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ตามกฎเกณฑ์ใน GATT แต่ก็พยายามยืดเวลาจนเกือบถึงเส้นตายการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย จึงยินยอมเปิดตลาดข้าวบางส่วน รัฐบาลญี่ปุ่นยังพยายามชดเชยให้กับผู้ที่เสียประโยชน์จากการเปิดนำเข้ามากขึ้นด้วยงบประมาณก้อนใหญ่มูลค่าสูงถึง 6.1 ล้านล้านเยน เพื่ออุดหนุนเกษตรกรและโครงการก่อสร้างสาธารณะเพื่อสร้างงานในท้องถิ่น แม้แต่กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ญี่ปุ่นยังเห็นว่าเป็นจำนวนเงินที่ดูจะมากเกินไป²⁰ กล่าวได้ว่า การเปิดเสรีทางการค้าเป็นประเด็นทางการเมืองมากกว่าประเด็นประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง²¹

*** **

¹⁹ การลดการต่อต้านภายในประเทศของตงก็เป็นส่วนหนึ่งในทฤษฎีเกม 2 ระดับเช่นกัน

²⁰ *Nihon keizai shimbun*, 21 February 1996, p. 8.

²¹ การเปิดตลาดส้มและเนื้อ ทำให้พรรคเสรีประชาธิปไตยแพ้การเลือกตั้งสภาสูงในปี 2532

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

2. การเจรจาญี่ปุ่น-จีน

ภาพรวมการเจรจาญี่ปุ่น-จีน

หลังข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่นลดน้อยลงในช่วงครึ่งหลังทศวรรษที่ 1990 การก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของจีน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางการค้ากับญี่ปุ่นมากขึ้น ข้อพิพาททางการค้าครั้งสำคัญระหว่างญี่ปุ่นกับจีนเกิดขึ้นในเดือนเมษายน 2001 เมื่อญี่ปุ่นประกาศใช้มาตรการ Safeguard ภายใต้ WTO เพื่อปกป้องสินค้าเกษตร 3 ชนิด จากการนำเข้า คือ ต้นหอม เห็ดชิิตาเกะ (Shiitake) และเสื่อทาทามิ (Tatami) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากจีน

ภายใต้มาตรการดังกล่าว ญี่ปุ่นจำกัดการนำเข้าโดยกำหนดโควตานำเข้าในอัตราภาษีปกติ (3-6%) ไร่ประมาณ 5,000 - 7,000 ตัน จำนวนที่เกินกว่านั้นจะต้องเสียภาษีสูงถึง 106 - 266% โดยมีกำหนดใช้มาตรการนี้เป็นเวลา 200 วัน²² ญี่ปุ่นได้ให้เหตุผลต่อ WTO ถึงความจำเป็นดังกล่าวว่า “การนำเข้าที่เพิ่มขึ้นทำลายเกษตรกรรมในประเทศอย่างรุนแรง”²³ สำหรับแรงผลักดันสำคัญให้รัฐบาลญี่ปุ่นใช้มาตรการดังกล่าวมาจาก ส.ส. กลุ่มนโยบายเกษตรของ

²² Arata, p. 9.

²³ อ้างแล้ว, p.10

พรรค LDP ที่ต้องการระดมคะแนนเสียงสนับสนุนจากกลุ่มเกษตรกรในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน

สินค้าทั้ง 3 ประเภทนี้ส่งผลกระทบต่อการนำเข้าจากจีน ซึ่งส่งออกสินค้า 3 ประเภทคิดเป็นประมาณ 99% ของปริมาณนำเข้าทั้งหมดของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2000²⁴ รัฐบาลจีนเรียกร้องให้ญี่ปุ่นยกเลิกมาตรการดังกล่าวทันที โดยระบุว่า การเพิ่มเติมมาตรการปกป้องของญี่ปุ่นที่กีดกันเฉพาะสินค้าที่มีสัดส่วนการนำเข้าจากจีนสูงต่างๆ ที่ยังมีสินค้าอื่นที่นำเข้าเพิ่มสูงขึ้น เป็นการขัดต่อกฎพื้นฐานของ WTO และการชะงักงันของภาคเกษตรในญี่ปุ่นมีสาเหตุมาจากโครงสร้างเกษตรกรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพและขาดความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น²⁵ หลังจากนั้น ในเดือนมิถุนายน 2001 จีนได้ตอบโต้ด้วยการตั้งภาษีศุลกากรพิเศษ 100% ต่อยานต์ เครื่องปรับอากาศ และโทรศัพท์มือถือ ที่นำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางการค้าครั้งใหญ่ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน

มีการตั้งข้อสังเกตว่า จีนเลือกตอบโต้ญี่ปุ่นในสินค้าเหล่านั้น เพื่อให้ภาคธุรกิจญี่ปุ่นกดดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นยกเลิกมาตรการ Safeguard ดังกล่าว เพราะในขณะนั้น ผู้บริหารระดับสูงจากบริษัทยานต์ (โตโยต้า) เครื่องปรับอากาศ (โตชิบ่า) และโทรศัพท์มือถือ (พานาโซนิค) เป็นประธานในองค์กรเศรษฐกิจญี่ปุ่น-จีน²⁶

²⁴ Trade Statistics (in terms of price), Ministry of Finance

²⁵ <http://www.china-embassy.or.jp/jpn/14015.html>

²⁶ *Sankei Shimbun*, 20 June 2001, p. 7.

รัฐบาลญี่ปุ่นแย้งว่ามาตรการตอบโต้ของจีนขัดต่อทั้งข้อตกลงการค้า ญี่ปุ่น-จีน ที่ให้สถานะประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) และกฎของ WTO ด้วย²⁷ ทั้งสองประเทศมีการเจรจาในระดับต่างๆ ถึง 9 ครั้ง (รวมการพบหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิ กับประธาธิบดีเจียง เจ๋อหมินด้วย) ในที่สุด ก็ได้สรุปข้อตกลงเพื่อแก้ไขข้อโต้แย้งทางการค้า โดยระบุว่า (1) ญี่ปุ่นควรหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการ Safeguard (2) จีนควรยกเลิกมาตรการตอบโต้ (3) ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการค้าสินค้าเกษตร (Agricultural Products Trade Council) ของภาคเอกชนสองฝ่าย เพื่อรักษาการค้าระหว่างกัน ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลคุณภาพสินค้า ปริมาณและราคา และรักษาระดับการผลิต อุปสงค์ และสภาพแวดล้อมทางการค้า เป็นต้น²⁸

ทรัพยากร (Resource) และยุทธวิธี (Strategy) ในการเจรจาของจีน

ทรัพยากรสำคัญของจีนในการเจรจากับญี่ปุ่นแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ในลักษณะเดียวกับสหรัฐฯ คือ ทรัพยากรทั่วไปกับทรัพยากรที่ใช้ในการเจรจา สำหรับทรัพยากรทั่วไปก็คือ อำนาจทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของจีน ในด้านเศรษฐกิจ จีนเป็นตลาดและแหล่งลงทุนขนาดใหญ่สำหรับญี่ปุ่น ในด้านความมั่นคง จีนเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค มีกองทัพขนาดใหญ่ ซึ่งญี่ปุ่นถือเป็นภัยคุกคาม กล่าวได้ว่าทรัพยากรทั่วไปของจีนก็คือ ความเป็นมหาอำนาจของจีน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่มีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในโลก

²⁷ Arata, p.15

²⁸ http://www.kantei.go.jp/foreign/policy/2001/1221memo_e.html

สำหรับทรัพยากรในการเจรจาของจีน คือ การพบเจรจาระหว่างผู้นำจีนกับผู้นำญี่ปุ่นในหลายโอกาส เช่น การพบกันในการประชุม APEC เป็นต้น การประชุมสุดยอดเช่นนี้เสมือนเป็นเส้นตายที่ควรจะสามารถทำความตกลงกันได้ แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-จีนไม่ได้เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแบบญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ทำให้ญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องให้ของขวัญด้วยการบรรลुข้อตกลงกับจีนแบบเดียวกับที่ให้สหรัฐฯ แต่ก็กล่าวได้ว่า จะเป็นการดีกว่าหากสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ นอกจากนั้น จีนก็ใช้การเล่นเกม 2 ระดับด้วยการกดดันกลุ่มในประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน แต่เป็นในลักษณะการข่มขู่ภาคธุรกิจของญี่ปุ่นทางอ้อมมากกว่าที่จะใช้การโน้มน้าว โดยเลือกที่จะตอบได้ในสินค้าจากบริษัทของผู้นำธุรกิจญี่ปุ่นซึ่งอยู่ในสถานะที่จะสามารถมีอิทธิพลทางนโยบายของญี่ปุ่นได้ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

การตอบสนองและยุทธวิธีของญี่ปุ่น

จะเห็นได้ว่า ลักษณะเด่นประการหนึ่งของญี่ปุ่นในการแก้ไขข้อพิพาทในระยะหลัง คือ ภาคเอกชนจะเข้ามามีบทบาทเช่นเดียวกับกรณีข้อพิพาทเรื่องรถยนต์กับสหรัฐฯ ในกรณีข้อพิพาทเรื่องสินค้าเกษตรกับจีนนี้ ภาคเอกชนญี่ปุ่นได้เข้ามาใกล้ชิดในการเจรจาแบบไม่เป็นทางการเพื่อแก้ไขข้อพิพาท จนนำไปสู่การตั้งคณะกรรมการการค้าสินค้าเกษตรญี่ปุ่น-จีนดังกล่าว²⁹ หลังจากจีนได้เข้าเป็นสมาชิก WTO ก็ทำให้มีแนวโน้มจะใช้กลไกของ WTO แก้ไข

²⁹ Nakagawa, pp. 6-7.

ข้อพิพาททางการค้ามากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อพิพาททางการค้ากับจีนได้กลายเป็นแรงผลักดันให้บริษัทญี่ปุ่นไปลงทุนในจีนมากขึ้นไปอีก เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงมาตรการตอบโต้ทางการค้าด้วยภาษีนำเข้า³⁰ ซึ่งการตอบสนองของญี่ปุ่นเช่นนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับที่ญี่ปุ่นเคยไปลงทุนในสหรัฐฯ อย่างขนานใหญ่ หลังเกิดข้อขัดแย้งทางการค้ากับสหรัฐฯ มากในช่วงทศวรรษที่ 1980

เนื่องจากจีนไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับญี่ปุ่นแบบสหรัฐฯ และมีข้อขัดแย้งกันอยู่เป็นระยะๆ ซึ่งมักสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นเคยรุกรานจีน ทำให้ญี่ปุ่นไม่คิดจะเอาใจหรือเกรงใจจีนมากนัก การเจรจาจึงค่อนข้างเป็นในลักษณะการเผชิญหน้า และไม่มีนักการเมืองระดับแกนนำมาแสดงบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

*** **

³⁰ Urata (2002), p. 110.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

3. ความเปลี่ยนแปลงในนโยบายการค้าของญี่ปุ่น

ตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1990 มีความเปลี่ยนแปลงในนโยบายการค้าของญี่ปุ่นที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ ประการแรก ญี่ปุ่นหันมาแก้ไขข้อพิพาททางการค้าด้วยการใช้กฎระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการฟ้องร้องใน WTO แทนการเจรจาทวิภาคี เช่น ในกรณีพิพาทฟิล์มถ่ายภาพฟูจิ-โกดัก (ค.ศ. 1996) กรณีเหล็ก ที่สหรัฐฯ ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (ค.ศ. 1999)³¹ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการแก้ไขข้อพิพาทใน WTO มีความกระชับ ลดขั้นตอนลง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากเดิมในยุคของ GATT ที่ยอมให้ประเทศผู้พบว่าทำผิดกฎสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ ทำให้กระบวนการมีความล่าช้าเป็นอย่างมาก และเป็นสาเหตุให้สหรัฐฯ ใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าฝ่ายเดียว โดยอ้างจุดอ่อนในกระบวนการแก้ไขข้อขัดแย้งใน GATT ดังกล่าว

ประการที่สอง คือ ญี่ปุ่นเปลี่ยนจากการเน้นเปิดเสรีทางการค้าแบบพหุภาคีไปสู่การเปิดเสรีทางการค้าแบบทวิภาคีผ่านข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreements หรือ FTA) และข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ

³¹ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของจีน ยังใช้การเจรจาทวิภาคีเพื่อแก้ไขข้อพิพาทอยู่ เนื่องจากจีนเพิ่งได้รับสมาชิกภาพใน WTO เมื่อปี ค.ศ. 2001

(Economic Partnership Agreements หรือ EPA) โดยปรากฏเป็น
แนวนโยบายในสมุดปกขาวของกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม
(METI) เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งญี่ปุ่นระบุว่าจะให้ทั้ง 3 แนวทาง คือ
พหุภาคี (Multilateralism) ภูมิภาคนิยม (Regionalism) และทวิภาคี
(Bilateralism) ไปพร้อมๆ กัน

เท่าที่ผ่านมา ญี่ปุ่นมักเสี่ยงที่จะเจรจาเพื่อเปิดเสรีทางการค้าในระดับ
ทวิภาคีหรือในระดับภูมิภาค ยกเว้นใน APEC ที่ญี่ปุ่นยอมเข้าร่วมเพราะเป็น
“ภูมิภาคนิยมแบบเปิด” (Open Regionalism) ซึ่งจะเปิดเสรีทางการค้าและ
การลงทุนให้แก่ประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิก APEC ด้วยในลักษณะประเทศที่
ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation หรือ MFN) ทั้งนี้เนื่องจาก
ญี่ปุ่นส่งออกไปยังแทบทุกประเทศทั่วโลก จึงไม่ต้องการทำการค้าแบบปิดที่ให้
สิทธิพิเศษแก่ประเทศหนึ่งประเทศใดเป็นการเฉพาะ การยึดแนวทางพหุภาคี
หรือภูมิภาคนิยมแบบเปิดจึงเป็นทางเลือกที่นับว่าสมเหตุสมผลสำหรับญี่ปุ่น

เหตุใดญี่ปุ่นจึงหันมาให้ความสำคัญกับ FTA ทั่วๆ ที่นโยบายการค้า
ของญี่ปุ่นได้เน้นเวทีพหุภาคีมาโดยตลอด ต่อคำถามนี้ สามารถอธิบายได้ด้วย
เหตุผล 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ความล่าช้าในเวทีพหุภาคี โดยเฉพาะองค์การการค้าโลก (World
Trade Organization หรือ WTO) ซึ่งใช้ระบบฉันทามติในการตกลงกัน ในขณะที่
นี้ WTO มีสมาชิกถึง 148 ประเทศ ทำให้กระบวนการต่างๆ และการบรรลุ
ข้อตกลงล่าช้าตลอดจนประสพภาวะชะงักงัน อันเป็นผลมาจากความขัดแย้ง
ระหว่างประเทศกำลังพัฒนามกับประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะในประเด็น

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

สินค้าเกษตรและมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping) ตลอดจน
ความเห็นที่ไม่ลงรอยกันใน “ประเด็นสิงคโปร์” (Singapore Issues) ที่
ครอบคลุมกฎด้านการลงทุน นโยบายการแข่งขันทางการค้า การจัดซื้อจัดจ้าง
ของภาครัฐ และมาตรการเร่งรัดการค้า นอกจากนี้ การประชุม WTO ยังเผชิญ
กับการประท้วงอย่างรุนแรงจากกลุ่มต่อต้านโลกาภิวัตน์และองค์กรพัฒนา
เอกชนต่างๆ (Non-Government Organization หรือ NGO) ทั่วโลก จนทำให้
การประชุมหลายครั้งประสบความล้มเหลว โดยเฉพาะการประชุมระดับ
รัฐมนตรี ที่นครซีแอตเทิล เมื่อปลายปี ค.ศ. 1999 ตลอดจนการประชุม
รอบโดฮา ที่เมืองแคนคูน เมื่อปี ค.ศ. 2003 นอกจากนี้ เวทีพหุภาคีอย่าง
APEC ที่เคยประกาศการเปิดเสรีทางการค้าภายใต้ “คำประกาศโบกอร์”
(Bogor Declaration) เมื่อปี ค.ศ. 1994 ก็อ่อนกำลังลงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ
เอเชียที่เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1997

2) การแพร่หลายของภูมิภาคนิยมและ FTA ไม่ว่าจะเป็นการขยาย
สมาชิกภาพของสหภาพยุโรป (EU) จนครอบคลุมถึง 25 ประเทศแล้ว และยังมี
แผนที่จะขยายต่อไปอีกในอนาคตอันใกล้³² ในขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ก็ริเริ่มที่จะ
ขยายเขตการค้าเสรีแห่งอเมริกาเหนือ (NAFTA) ไปสู่ “เขตการค้าเสรีแห่งทวีป
อเมริกา” (Free Trade Area of Americas หรือ FTAA) ซึ่งครอบคลุมทั้ง
ละตินอเมริกาและอเมริกากลาง เมื่อแม้แต่สหรัฐฯ ผู้สนับสนุนหลักของ

³² EU ได้อนุมัติสมาชิกภาพให้โรมาเนียและบัลแกเรียแล้ว โดยจะมีผลในปี ค.ศ. 2007 อันจะ
ทำให้ EU มีสมาชิกรวม 27 ประเทศ และขณะนี้ กำลังพิจารณาที่จะให้สมาชิกภาพแก่ตุรกี
ด้วย

เวทีพหุภาคีอย่าง WTO ยังหันไปให้ความสำคัญแนวทาง FTA และภูมิภาคนิยม ทำให้ญี่ปุ่นต้องหันมาให้ความสนใจกับแนวทางนี้มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อการเพิ่มขึ้นของภูมิภาคนิยมในยุโรปและอเมริกานี้เกิดขึ้นในขณะที่เอเชียยังขาดการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ มี FTA ทั่วโลกแล้วประมาณ 200 ข้อตกลง ญี่ปุ่นจึงเริ่มตระหนักในความล่าช้าของตนในเกมเศรษฐกิจโลก

3) *ความสะดวกรวดของ FTA* ทั้งในแง่ขอบเขต (Scope) ความรวดเร็ว (Speed) และลำดับการเปิดเสรี (Sequencing)³³ กล่าวคือ การทำข้อตกลง FTA สามารถครอบคลุมสาขาต่างๆ ได้มากกว่าข้อตกลงใน WTO และยังสามารถยกเว้นบางสาขาที่ยังไม่พร้อมได้ หรืออาจจะลดเวลาในการเปิดเสรีได้นานกว่า โดยเฉพาะสำหรับญี่ปุ่นที่มีประเด็นการค้าที่อ่อนไหวหลายประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรและแรงงาน กล่าวได้ว่า FTA มีความยืดหยุ่นและครอบคลุมกว่าข้อตกลงใน WTO จนได้รับการขนานนามว่าเป็นข้อตกลงการค้าเสรีที่เหนือกว่า WTO (WTO Plus)

4) *การก้าวขึ้นมาของจีน* ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเมื่อจีนได้รับสมาชิกภาพของ WTO เมื่อปี ค.ศ. 2001 เท่ากับว่าจีนได้เข้าร่วมเป็นผู้เล่นในตลาดโลกอย่างเต็มตัว และที่สำคัญเมื่อจีนได้เสนอทำข้อตกลง FTA กับอาเซียนเมื่อปลายปี ค.ศ. 2001 ทำให้บทบาททางด้านเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกท้าทาย ซึ่งญี่ปุ่นไม่สามารถนิ่งเฉยอยู่ได้

³³ Kotera (ed.), pp. 20-21.

อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นที่ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินการเรื่อง FTA ไม่ได้เกิดจากการริเริ่มของญี่ปุ่น แต่เป็นการเสนอจากเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1998 โดยประธานาธิบดีคิม แด จุง ที่ใช้นโยบายเป็นมิตรกับญี่ปุ่น เพื่อลบล้างความบาดหมางในอดีต หลังจากนั้น หลายประเทศได้แสดงความจำนงที่จะทำข้อตกลง FTA กับญี่ปุ่น เริ่มจากสิงคโปร์ ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สำหรับกรณีของเม็กซิโก ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายริเริ่มก่อน

เป็นที่น่าสนใจว่า ญี่ปุ่นจงใจเรียกการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีว่า "ข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ" (Economic Partnership Agreement หรือ EPA) แทนที่จะใช้คำว่า FTA เพื่อลดการต่อต้านจากภายในประเทศ เพราะหากใช้คำว่า "ข้อตกลงเขตการค้าเสรี" หรือ FTA จะเป็นคำที่อ่อนไหว และอาจตกเป็นเป้าโจมตีจากกลุ่มที่ต้องการปกป้องการค้าได้ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรและผู้สนับสนุน

นอกจากนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับการทำข้อตกลง EPA ไว้เมื่อเดือนธันวาคม 2004 ดังนี้

- 1) EPA ถือเป็นกลไกที่เสริมกับเวทีพหุภาคีโดยเฉพาะ WTO ทั้งยังจะช่วยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศญี่ปุ่นและประเทศคู่เจรจาด้วย
- 2) EPA เป็นประโยชน์ทางการทูตและการเมืองระหว่างประเทศ และจะช่วยสนับสนุนการสร้าง "ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง" (East Asian Community)
- 3) EPA เน้นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง และรัฐบาลญี่ปุ่นจะพยายามบรรลุข้อตกลงให้ได้โดยเร็ว

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

4) ในบางกรณี อาจต้องใช้ทางเลือกอื่น คือ การทำข้อตกลงด้านการลงทุน และข้อตกลงการยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Agreement) แทนการทำข้อตกลง EPA ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจา

5) EPA จะช่วยสนับสนุนและเร่งรัดการเจรจาของญี่ปุ่นใน WTO ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นควรระดมและพัฒนาบุคลากรที่จำเป็นในการเจรจา ตลอดจนอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภาคเอกชนมาร่วมด้วย³⁴

*** **

³⁴ <http://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/policy0412.html>

4. การเมืองภายในเกี่ยวกับ FTA ของญี่ปุ่น

ในภาพรวม กล่าวได้ว่า การเมืองภายในของญี่ปุ่นยังไม่ได้อยู่ในภาวะสูงงอมที่จะสนับสนุนการทำ FTA อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของภาคการเมือง ภาคราชการ กลุ่มธุรกิจ หรือประชาชนทั่วไป เพราะติดปัญหาหลัก 2 เรื่อง คือ การเปิดตลาดสินค้าเกษตรกับแรงงาน ในประเด็นเรื่องสินค้าเกษตร ประชาคมในประเทศยังสนับสนุนการผลิตอาหารภายในประเทศให้ได้มากที่สุดอยู่ ดังจะเห็นได้จากการสำรวจประชามติที่จัดขึ้นอยู่เสมอ ในประเด็นเรื่องแรงงาน เริ่มมีความยืดหยุ่นมากขึ้นในเรื่องของพยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ภาคการเมือง

นายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิได้ประกาศหลายครั้งว่าญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับการทำข้อตกลง FTA/EPA รวมถึงการประกาศ Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership เมื่อต้นปี ค.ศ. 2002 เขาพยายามใช้การตั้งรัฐมนตรีให้เชื่อมต่อการบรรลุข้อตกลงการค้าเสรีด้วย เช่น มีการตั้งนายโซอิจิ นาคางาวะ ซึ่งเป็นส.ส.ที่เป็นผู้นำในการปกป้องภาคเกษตรในพรรค LDP เป็นรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI)

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

สำหรับรัฐบาลโคเออิซุมิ สมัยที่สอง ยังมีการตั้งนักการเมืองกลุ่มเดียวกับ รัฐมนตรีนาคางาวะแห่งกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) คือ นายชิมามุระ เป็นรัฐมนตรีเกษตร นับว่าเพื่อให้การประสานงานระหว่าง กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) กับกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) เป็นไปโดยราบรื่นขึ้น อันจะช่วยให้สามารถบรรลุข้อตกลง ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น³⁵ นายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิยังให้สำนักนายกรัฐมนตรี (Kantei) เป็นแกนกลางในการประสานระหว่างกระทรวงต่างๆ และมีการตั้ง The Council of the Ministers on the Promotion of Economic Partnership เมื่อเดือนมีนาคม 2004 เพื่อลดความเป็นเอกเทศระหว่างกระทรวง และให้ แต่ละกระทรวงมองภาพรวมของผลประโยชน์แห่งชาติมากขึ้น ซึ่งจะช่วย ผลักดันให้สามารถบรรลุข้อตกลงการเจรจา EPA ได้เร็วขึ้น

อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิยังไม่มีท่าทีที่จะ ปฏิรูปภาคเกษตรที่เป็นอุปสรรคหลักในการทำ FTA อย่างจริงจัง เขามุ่งปฏิรูป โครงสร้างในส่วนของไปรษณีย์และองค์การทางหลวงมากกว่า มีการวิเคราะห์ ว่าญี่ปุ่นจะยินยอมเปิดตลาดสินค้าเกษตรก็ต่อเมื่อถูกกดดันจาก WTO หรือ สหรัฐฯ เท่านั้น³⁶ ในประเด็นเรื่องการเปิดตลาดด้านแรงงานก็ยังไม่มีความชัดเจน โคเออิซุมิระบุเพียงว่า จะต้องมีการอภิปรายอย่างเพียงพอ เสียก่อน³⁷ ซึ่งก็เท่ากับว่ายังไม่พร้อมที่จะเปิดเสรีนั่นเอง

³⁵ *Nihon keizai shumbun*, 28 September 2004, p. 5.

³⁶ Urata, 2002, p. 106.

³⁷ *Asahi Shimbun*, 20 February 2004, p. 4.

ในส่วนของพรรค LDP ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลของญี่ปุ่นก็ตอบสนองโดยการตั้งคณะกรรมการผลประโยชน์แห่งชาติ โดยมีนายฟูคุชิโร นูคางะ เป็นประธาน อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการที่มองว่า กลุ่มนี้ไม่ได้กระตือรือร้นในการผลักดัน FTA อย่างแท้จริง³⁸ สำหรับพรรคการเมืองอื่นๆ ก็มีการตั้งกรรมการเพื่อติดตามเรื่อง FTA เช่นกัน โดยมีการเรียกข้าราชการและภาคธุรกิจไปรายงานให้ฟังเป็นระยะๆ ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความสนใจของภาคการเมืองญี่ปุ่นในการทำข้อตกลง FTA แต่ก็ได้ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นแรงผลักดันให้สามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยเร็ว ดังจะเห็นได้จากความพยายามดึงคะแนนเสียงจากเกษตรกรของพรรคประชาธิปไตย (Democratic Party of Japan หรือ DPJ) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านหลักของญี่ปุ่นในปัจจุบัน กล่าวโดยสรุป คือ ยังไม่มีนักการเมืองระดับแกนนำที่แสดงความต้องการหรือเคลื่อนไหวที่จะปฏิรูปภาคเกษตรด้วยการเปิดเสรีอย่างจริงจัง

ภาคราชการ

ในส่วนของภาคราชการ มีการตั้งสำนักงาน FTA ขึ้นในกระทรวงการต่างประเทศ (MOFA) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2002 เพื่อประสานงานในเรื่องนี้โดยเฉพาะ นายอิชิโร ฟุจิตากิ หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายญี่ปุ่นได้กล่าวว่า ภาคราชการของญี่ปุ่นที่เดิมแต่กระทรวงมีเอกเทศสูง ขณะนี้หันมามีความร่วมมือกันและทำการเจรจาแบบเป็นทีมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยมีสำนัก

³⁸ สัมภาษณ์ Prof. Shujiro Urata, Waseda University, โตเกียว, พฤศจิกายน 2004.

นายกรัฐมนตรีเป็นศูนย์กลาง ซึ่งแต่ละกระทรวงจะต้องไปรายงานความคืบหน้า และรับบัญชา นอกจากนี้ การเจรจา FTA/EPA มีความครอบคลุมประเด็น จำนวนมากมายซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายกระทรวง ทำให้ต้องมีการประสานงานกัน มากขึ้น ทั้งยังต้องเดินทางร่วมคณะเจรจาไปด้วยกัน จึงมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ทั้งยังต้องเดินทางร่วมคณะเจรจาไปด้วยกัน จึงมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ทั้งระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและเจ้าหน้าที่ระดับทำงาน เปรียบเทียบกับจากการเจรจาการค้าก่อนหน้านั้นที่มักเป็นการโทรศัพท์ติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับทำงานเท่านั้น³⁹

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการแย่งชิงบทบาทนำโดยเฉพาะระหว่างกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) กับกระทรวงการต่างประเทศ (MOFA) โดยกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) เห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศ (MOFA) ไม่สมควรเป็นแกนกลางหรือมีบทบาทนำในการเจรจา เพราะไม่มีช่องทางที่จะประสานผลประโยชน์ภายในประเทศ ซึ่งต่างจากกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ที่มีการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศอย่างใกล้ชิด แม้แต่ก่อนการเจรจาจะเริ่มขึ้น ก็มีการจัดซื้อกันระหว่างกระทรวงทั้งสองเกี่ยวกับวิธีการเจรจา ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศ (MOFA) มองว่าควรเป็นการเจรจาแบบทวิภาคี (Bilateral Approach) แต่กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) เห็นว่าควรเป็นการเจรจากับอาเซียนทั้งภูมิภาค (Regional Approach) แต่ในที่สุด ก็ได้ขอยุติด้วยแนวทางทวิภาคี สาเหตุสำคัญก็เป็นเพราะหลายประเทศใน

³⁹ Fujisaki, p. 158.

อาเซียนยังไม่พร้อมที่จะเจรจา FTA กับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงเริ่มเจรจากับประเทศที่มีความพร้อมก่อน

หลายฝ่ายโดยเฉพาะนักวิชาการยังมีความกังวลว่า ญี่ปุ่นได้จัดสรรบุคลากรเพียงพอแก่การเจรจาหรือยัง เพราะเท่าที่ผ่านมากระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าได้เน้นแนวทางพหุภาคี WTO เป็นหลัก จึงมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านนั้นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่ทำงานและเชี่ยวชาญด้าน FTA/EPA ยังมีจำนวนไม่มากนัก⁴⁰ นอกจากนี้ ปัญหาความเป็นเอกเทศของแต่ละกระทรวง และการช่วงชิงบทบาทนาระหว่างกระทรวงก็ยังคงดำรงอยู่แม้ว่าระดับความเข้มข้นอาจลดลงไปบ้าง หากไม่มีผู้นำการเมือง (โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีโคะอิซุมิ) ลงมาใช้ภาวะผู้นำช่วยหาข้อยุติเพื่อบรรลุข้อตกลง FTA ก็คาดว่าแต่ละกระทรวงก็จะยังคงรักษาจุดยืนของตนที่จะเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุข้อตกลงต่อไป (เช่น กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ก็ยืนยันปกป้องตลาดสินค้าเกษตร) หรือแม้ว่าจะสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ ก็จะเป็นข้อตกลงที่มีคุณภาพต่ำโดยมีข้อยกเว้นเป็นจำนวนมาก

ภาคธุรกิจ

ภาคธุรกิจของญี่ปุ่นออกมาสนับสนุนการทำข้อตกลง FTA/EPA เป็นอย่างมาก นำโดยสหพันธ์เศรษฐกิจหรือเคดันเร็น (Keidanren) ซึ่งเทียบได้กับสภาอุตสาหกรรมไทย เคดันเร็นได้ออกแถลงการณ์หลายฉบับเพื่อแสดงความ

⁴⁰ สัมภาษณ์ Prof. Fukunari Kimura, Keio University, November 2004.

สนับสนุนการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอย่างต่อเนื่อง และได้เสนอต่อรัฐบาลญี่ปุ่นว่าควรให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงเป็นลำดับแรก ด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน เช่น ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงมีความใกล้เคียงทางภูมิศาสตร์และมีความผูกพันทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดกับญี่ปุ่น และเป็นที่คาดการณ์ว่าจะมีการเติบโตต่อไป นอกจากนี้ อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญก็คือ เคตันเรนระบุว่าญี่ปุ่นจะต้องตระหนักถึงการพัฒนาของจีน ที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้มีบทบาทเด่นทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงไม่ควรล่าช้าในการทำข้อตกลง FTA กับประเทศในภูมิภาค⁴¹

เคตันเรนให้ความสนใจกับอาเซียนเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในประเด็นการลงทุนและบริการ จึงได้สนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น-อาเซียนเพื่อสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางระหว่างญี่ปุ่นและภูมิภาค กลุ่มผู้นำธุรกิจในเคตันเรนได้พบหารือกับผู้นำในภาคการเมืองและธุรกิจของแต่ละประเทศหลายครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่บทสรุปของข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศเหล่านี้กับญี่ปุ่น นอกจากนี้ เคตันเรนยังได้ตั้งสำนักงานยุทธศาสตร์หุ้นส่วนเศรษฐกิจ (Economic Partnership Strategy Headquarters) เพื่อประสานงานและผลักดันการทำข้อตกลง EPA/FTA ด้วย⁴²

สำหรับประเด็นปัญหาหลักในการเจรจาเกี่ยวกับสินค้าเกษตรและแรงงานนั้น แม้ว่าเคตันเรนจะแสดงท่าทีสนับสนุนการปฏิรูปโครงสร้าง

⁴¹ <http://www.keidanren.or.jp/english/speech/20041115.html>

⁴² <http://www.keidanren.or.jp/english/policy/2004/020.html>

ภายในประเทศ แต่เคตันเร็นก็ยังไม่กล้าผลักดันการเปิดเสรีสินค้าเกษตรเท่าใดนัก โดยไปเน้นความร่วมมือด้านการเกษตรกับประเทศในเอเชียแทน และยังระบุในแถลงการณ์ฉบับหนึ่งด้วยว่า ญี่ปุ่นควรสื่อสารกับประเทศอื่นให้เข้าใจสถานการณ์ภายในประเทศของตน และย้ำว่า WTO ก็อนุญาตให้ยกเว้นการเปิดตลาดสินค้าเกษตรบางชนิดได้⁴³ จุดยืนเช่นนี้แทบไม่ต่างจากกลุ่มเกษตรกร

เคตันเร็นมีท่าทีที่ยืดหยุ่นกว่าในประเด็นเรื่องแรงงาน โดยระบุว่าญี่ปุ่นควรนำเข้าแรงงานต่างชาติ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับเศรษฐกิจญี่ปุ่น ทั้งในส่วนของแรงงานทักษะสูงและแรงงานทักษะต่ำ ในภาคอุตสาหกรรมที่ขาดแคลนแรงงาน ทั้งนี้ เคตันเร็นเสนอว่าควรหามาตรการช่วยเหลือแรงงานต่างชาติให้สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตในญี่ปุ่นได้อย่างมีความสุข เช่น การสอนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้แก่แรงงานต่างชาติหลังเลิกงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในแถลงการณ์ดังกล่าว เคตันเร็นเน้นถึงแรงงานต่างชาติที่มีเชื้อสายญี่ปุ่น (จากประเทศแถบอเมริกาใต้) มากกว่าแรงงานต่างชาติทั่วไป⁴⁴

กล่าวโดยสรุป แม้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมญี่ปุ่นจะต้องการให้สามารถบรรลุข้อตกลง FTA ที่มีคุณภาพสูงได้โดยเร็ว แต่ก็ยังสงวนท่าทีในการเปิดเสรีสินค้าเกษตร ส่วนหนึ่งเพราะเกรงจะถูกกลุ่มเกษตรกรประท้วงอย่างที่เคยมีมาในอดีต ทำให้ขาดแรงผลักดันจากภายในประเทศญี่ปุ่นที่จะเปิดเสรีสินค้าเกษตรอย่างแท้จริง

⁴³ อ่างแล้ว.

⁴⁴ <http://www.keidanren.or.jp/english/policy/2003/108.html>

ภาคประชาชน

สำหรับประชาชนทั่วไป เมื่อถามความเห็นเรื่องญี่ปุ่นทำ FTA กับประเทศต่างๆ มีผู้ตอบเห็นด้วย 78.9% และไม่เห็นด้วย 5.4% โดยสาเหตุที่เห็นด้วยอันดับแรก คือ เพื่อเตรียมการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของเกษตรกรและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น การส่งออกและการลงทุนขยายตัวเกี่ยวพันกับความสำเร็จทางธุรกิจ และจะได้สินค้าราคาถูกตามการนำเข้าที่เพิ่มขึ้น ตามลำดับ⁴⁵

ส่วนสาเหตุของผู้ที่ไม่เห็นด้วย ได้แก่ การเปิดตลาดแข่งขันกับต่างประเทศจะทำให้อุตสาหกรรมและเกษตรกรญี่ปุ่นถดถอย ญี่ปุ่นยังขาดมาตรการรองรับผลกระทบจากการเปิดตลาด ญี่ปุ่นไม่ควรพึ่งตลาดต่างประเทศด้านอาหาร ตามลำดับ

ต่อคำถามเกี่ยวกับประเทศที่ญี่ปุ่นควรทำ FTA ด้วย อันดับแรก ได้แก่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (65.2%) รองลงมาคือ เกาหลีใต้ (57.2%) และจีน (53.4%) เนื่องจากคาดหวังความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น⁴⁶ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลทั่วไป พบว่า ชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไปยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง FTA/EPA เท่าใดนัก และคงไม่ได้หมายความว่า จะยินยอมเปิดตลาดสินค้าเกษตรอย่างเต็มรูปแบบรวมถึงข้าว⁴⁷

⁴⁵ *Nikkei Business*, 22 September 2003, p. 169.

⁴⁶ อ่างแล้ว.

⁴⁷ สัมภาษณ์ Prof. Urata, Tadashi Suda นักธุรกิจด้านสินค้าเกษตร, พฤศจิกายน 2548.

กล่าวได้ว่า ชาวญี่ปุ่นสนับสนุน FTA/EPA ในภาพรวม แต่มีความลังเลในกรณี การเปิดเสรีสินค้าเกษตร

ในขณะที่ ก็มีความเคลื่อนไหวอันน่าสนใจนำโดยศาสตราจารย์ โมโตชิเงะ อิโต แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว และบริษัทต่างๆ ในการพยายามที่จะ สร้างความรู้ความเข้าใจและแรงสนับสนุน FTA/EPA ภายในหมู่ประชาชน โดยการตั้ง People Forum for the Promotion of Economic Partnership for Japan's Revitalization เพื่ออภิปรายให้เห็นถึงประโยชน์ของ FTA/EPA แต่เมื่อ พิจารณาข้อเสนอของกลุ่มนี้ในประเด็นสินค้าเกษตรจะพบว่า ไม่ได้เน้นการเปิด เสรีทางการค้า แต่เน้นความร่วมมือกับประเทศในเอเชียในด้าน เทคโนโลยีการเกษตรและความปลอดภัยด้านอาหารมากกว่า โดยมีภาระบุนให้ ญี่ปุ่นผลิตอาหารเองให้ได้มากที่สุด ตลอดจนเน้นความปลอดภัยด้านอาหาร สำหรับผู้บริโภคอีกด้วย ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลก เมื่อพิจารณาดูรายชื่อสมาชิกใน กลุ่มนี้ ก็ปรากฏว่ามีสมาคมผู้บริโภคที่เป็นพันธมิตรอันใกล้ชิดกับเกษตรกร รวมอยู่ด้วย⁴⁸ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นฉันทามติโดยรวมของประชาชน ญี่ปุ่นที่สนับสนุนภาคเกษตรภายในประเทศอีกด้วย

*** **

⁴⁸ "The Proposal for the Promotion of Economic Partnership (FTA/EPA)," People Forum for the Promotion of Economic Partnership for Japan's Revitalization, July 2004.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการค้าเสรีข้อพิพาทสู่ FTA

5. การเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีในช่วงแรก

ญี่ปุ่นเริ่มเข้าสู่การเจรจาทำข้อตกลงการค้าเสรีในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 เริ่มจากการเสนอของเกาหลีใต้ ตามด้วยสิงคโปร์ ซึ่งสามารถบรรลุข้อตกลงได้ก่อนประเทศอื่น ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นได้เจรจา FTA กับเม็กซิโก จนลงนามทำข้อตกลงไปแล้ว ต่อมา ญี่ปุ่นได้เริ่มการเจรจา FTA กับชาติอาเซียน ในกรอบ Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership (CEP) ซึ่งญี่ปุ่นเริ่มเจรจาแบบทวิภาคีกับ 3 ประเทศก่อน คือ ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ อินโดนีเซียยังไม่พร้อมที่จะเจรจา เนื่องจากยังมีปัญหาการเมืองภายในที่ยังไร้เสถียรภาพ และยังมีปัญหาเศรษฐกิจมากมาย ลักษณะเด่นของการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับ 3 ชาติอาเซียน คือ เป็นการเจรจากับประเทศที่มีได้เป็นมหาอำนาจ และเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพิงญี่ปุ่น แต่ก็นับว่าเป็นการเจรจากับมิตรประเทศ

นอกจากนั้น ญี่ปุ่นได้เริ่มหารือกับอินเดียถึงความเป็นไปได้ในการทำ FTA ระหว่างกัน โดยวางเป้าหมายว่าจะสามารถเริ่มต้นการเจรจาอย่างเป็นทางการได้ในต้นปี ค.ศ. 2006 ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นและชิลีได้ตกลงกันเมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2004 ให้ตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเจรจาทำ FTA ระหว่างกัน ในขณะนี้มีความเคลื่อนไหวที่จะทำ FTA กับสวีเดนและแลนด์ และภาคเอกชนญี่ปุ่นก็ผลักดันให้ญี่ปุ่นเจรจาหาช่องทางทำ

การเจรจการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

FTA กับบราซิลด้วย จะเห็นว่าญี่ปุ่นเริ่มมีบทบาทเชิงรุกในการทำข้อตกลงการค้าเสรีทวีภาคีมากขึ้น

การเจรจาญี่ปุ่น-เกาหลีใต้

กระบวนการเจรจา

1998	มีการระบุว่าจะทำ FTA ระหว่างกันใน “Action Plan for Japan-Korea New Partnership toward the 21 st Century”
1999	บรรจุ “ข้อตกลงด้านการลงทุนญี่ปุ่น-เกาหลีใต้” (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่มกราคม 2003)
2002	ตั้งคณะกรรมการศึกษา FTA ร่วมภาครัฐ-เอกชน-วิชาการ
2003	เริ่มเจรจา FTA อย่างเป็นทางการ โดยมีเป้าหมายจะบรรลุข้อตกลงภายในสิ้นปี
ปัจจุบัน	ชะลอการเจรจาไว้ก่อน

การเจรจาทำข้อตกลง FTA ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ เริ่มขึ้นจากคำริของฝ่ายเกาหลีใต้ โดยได้บรรจุอยู่ใน “Action Plan for Japan-Korea New Partnership toward the 21st Century” เมื่อปี ค.ศ. 1998 เนื่องจากการเสนอจากประธานาธิบดีคิม แด จุง ทำให้ญี่ปุ่นที่แม้จะยังลังเลใจเรื่อง FTA ในขณะนั้น แต่ก็ต้องตอบสนองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง สำหรับเป้าหมายของเกาหลีใต้ยุคคิม แด จุง ก็คือ การสร้างมิติใหม่ในความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ที่ระหองระแหงกันมาโดยตลอดจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นเคยยึด คาบสมุทรเกาหลีเป็นอาณานิคม นอกจากนั้น หลังประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. 1997 เกาหลีใต้ต้องการร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่ม บทบาทในเอเชียตะวันออก ทั้งยังต้องการการลงทุนจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ตลอดจน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม สามารถกล่าวได้ว่า ในช่วงแรก เป้าหมายหลักของ การเจรจา FTA ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ คือ การสร้างความปรองดอง ทางการทูต (Diplomatic Reconciliation) มากกว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การเจรจาจึงยังไม่คืบหน้าเท่าใดนัก มีความล่าช้ากว่าการเจรจากับ ประเทศอื่นที่เริ่มกระบวนการหลังจากนั้น คือ สิงคโปร์และเม็กซิโกที่ได้บรรลุ ข้อตกลงกันไปแล้ว

ในช่วงแรก ญี่ปุ่นมีความลังเลที่จะเข้าสู่การเจรจา FTA อย่างเต็ม รูปแบบ ทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จึงเริ่มด้วยการเจรจาทำข้อตกลงด้านการลงทุน ก่อน และได้บรรลุข้อตกลงดังกล่าวในปี ค.ศ. 1999 หลังจากนั้น ได้ทิ้งระยะกว่า 2 ปี จึงเริ่มตั้งคณะกรรมการศึกษา FTA ร่วมภาครัฐ-เอกชน-วิชาการ ในปี ค.ศ. 2002 และเริ่มเจรจา FTA อย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 2003 แต่ก็ได้ไม่ได้เจรจากันบ่อยนักเมื่อเทียบการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในอาเซียน ทั้งนี้ มีสาเหตุสำคัญมาจากความกังวลของภาคเอกชนเกาหลีใต้ ที่เกรงว่าจะไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าอุตสาหกรรมจากญี่ปุ่นได้ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) แม้ว่าภาคเกษตรของเกาหลีใต้จะมั่นใจว่าสามารถส่งสินค้า

เกษตรมาขายในญี่ปุ่นได้มากขึ้น แต่เมื่อกลุ่มแรงงานซึ่งเป็นพันธมิตรกับเกษตรกรต่อต้าน FTA กับญี่ปุ่น ก็ทำให้โมเมนตัมทางการเมืองอยู่ที่ฝ่ายต่อต้านมากกว่า การเจรจาจึงไม่คืบหน้าเท่าที่ควร สำหรับฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้แสดงความไม่เต็มใจจะยกเลิกภาษีสินค้าเกษตร

อย่างไรก็ตาม เกาหลีใต้คาดหวังให้ญี่ปุ่นขยายความช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยีระดับสูง โดยมีเป้าหมายเพื่อลดเสียงต่อต้านจากภายในประเทศที่ไม่เห็นด้วยกับการทำ FTA กับญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นเองก็ไม่ต้องการจะถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกาหลีใต้ เนื่องจากเกรงว่าจะถูกลอกเลียนแบบแล้วมาแข่งกับญี่ปุ่นภายหลัง ในขณะที่บริษัทซัมซุงได้กล่าวหาบริษัท LG ของเกาหลีใต้ว่าละเมิดสิทธิบัตรเทคโนโลยีพลาสติกมาตีวีของตนด้วย⁴⁹ ทั้งสองฝ่ายต่างยังมีเรื่องไม่พอใจซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง เกาหลีใต้ไม่พอใจที่ญี่ปุ่นกำหนดโควตานำเข้าสาหร่ายแห้ง⁵⁰ ญี่ปุ่นเองก็กล่าวหาว่าเกาหลีใต้ทุ่มตลาดเซมิคอนดักเตอร์โดยมีรัฐบาลให้ความสนับสนุน และที่สำคัญในขณะนี้ ทั้งสองฝ่ายกำลังมีปัญหาขัดแย้งเรื่องสิทธิการครอบครองหมู่เกาะในทะเลญี่ปุ่น (เกาะทาเคชิมะ ในภาษาญี่ปุ่น หรือต็อกโด ในภาษาเกาหลี) ตลอดจนเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน

⁴⁹ *Japan Times*, 30 November 2004, p. 10.

⁵⁰ อย่างไรก็ตาม เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2548 ญี่ปุ่นตกลงที่จะขอมนำเข้าสาหร่ายเพิ่มปีละ 40 ล้านแผ่นจากเกาหลี (จากขออนนำเข้า 240 ล้านแผ่นในปัจจุบัน) เพื่อให้การเจรจา FTA ดำเนินต่อไป (<http://au.news.yahoo.com/050218/3/t4py.html>)

ญี่ปุ่นอย่างรุนแรงในกรณีตำราประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น ทำให้ต้องระงับการเจรจาเขาไว้ก่อน⁵¹

ทั้งสองฝ่ายได้ตั้งเป้าหมายจะบรรลุข้อตกลงให้ได้ภายในสิ้นปี ค.ศ. 2005 นี้ แต่จากท่าทีที่ลังเลของเกาหลีใต้ และความไม่ต้องการเปิดเสรีภาคเกษตรของญี่ปุ่น ตลอดจนปัญหาทางการทูตที่ทวีความรุนแรงขึ้น จึงคาดได้ว่าอาจจะยังไม่สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ตามกำหนด หรือแม้จะตกลงกันได้ แต่คงจะเป็นข้อตกลง FTA ที่มีข้อยกเว้นจำนวนมาก ซึ่งจะสามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎของ WTO ที่ระบุว่าการทำข้อตกลง FTA ที่มีประเทศกำลังพัฒนา ร่วมด้วย ไม่จำเป็นต้องครอบคลุมสินค้าส่วนใหญ่กว่าข้อตกลงระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว⁵² ในกรณีนี้ เกาหลีใต้แม้จะเป็นสมาชิก OECD แล้ว แต่ก็ยังรักษาสถานะประเทศกำลังพัฒนาใน WTO ไว้

⁵¹ <http://www.japantimes.co.jp/cgi-bin/getarticle.pl5?nb20050323a2.htm>

⁵² Enabling Clause under GATT/WTO Article 24.

การเจรจาญี่ปุ่น-สิงคโปร์

กระบวนการเจรจา

ธันวาคม 1999	นายกรัฐมนตรีโก๊ะ จ๊กตง เสนอเจรจา FTA ต่อ นายกรัฐมนตรีโอบุจิ
มีนาคม 2000	ตั้งคณะศึกษาร่วม
ตุลาคม 2000	นายกรัฐมนตรีโก๊ะจ๊กตง และนายกรัฐมนตรีไมริ ตกลงที่จะบรรลุข้อตกลงให้ได้ภายใน 1 ปี
มกราคม - ตุลาคม 2001	เจรจา JSEPA อย่างเป็นทางการ
มกราคม 2002	ลงนามข้อตกลงระหว่างการเยือนสิงคโปร์ของ นายกรัฐมนตรีโคะอิชิมิ
พฤศจิกายน 2002	ข้อตกลงมีผลบังคับใช้

การเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสิงคโปร์เริ่มขึ้นจากการเสนอของ นายกรัฐมนตรีโก๊ะ จ๊กตง แห่งสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ขั้นตอนการเจรจากับสิงคโปร์สั้นมาก เพียง 10 เดือนเท่านั้นก็สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ ทั้งนี้เพราะสิงคโปร์เป็นเมืองท่าปลอดภาษีอยู่แล้ว และแทบไม่มีสินค้าเกษตรที่เป็นปัญหาใหญ่ในการเปิดเสรีทางการค้าของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่ายังติดปัญหาในเรื่องของปลาทอง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาทองในญี่ปุ่นไม่กี่ร้อยครัวเรือน ทำให้ไม่รวมสินค้าเกษตรไว้ในข้อตกลง ทั้งนี้ในการเจรจา สิงคโปร์ก็ไม่ได้เน้นด้านเกษตร แต่สนใจสินค้าปิโตรเคมี และความร่วมมือด้านอื่นๆ มากกว่า กล่าวโดยรวม การเจรจา

การเจรจการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

ญี่ปุ่น-สิงคโปร์ เป็นไปอย่างรวดเร็วและราบรื่น โดยข้อตกลงส่วนใหญ่เป็นไปตามข้อเสนอของคณะกรรมการศึกษาร่วมสองฝ่ายที่มีทั้งภาครัฐ เอกชนและนักวิชาการร่วมด้วย⁵³

ความต้องการของญี่ปุ่น

จากกระแสในโลกที่มีการทำข้อตกลง FTA เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากดังกล่าวข้างต้น ญี่ปุ่นจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์มาเน้นแนวทาง FTA มากขึ้น ทั้งนี้ ญี่ปุ่นต้องการเริ่มกระบวนการโดยเร็ว ในการนี้ ไม่มีประเทศใดจะเหมาะสมเท่าสิงคโปร์ เพราะสิงคโปร์เป็นเมืองท่าปลอดภาษีที่แทบไม่ได้ผลิตสินค้าเกษตร จึงไม่น่าจะมีการต่อต้าน และหากญี่ปุ่นสามารถบรรลุข้อตกลงได้ ก็น่าจะช่วยลดการคัดค้านการเปิดเสรีด้วย FTA ภายในประเทศญี่ปุ่นด้วย

นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังต้องการให้ข้อตกลงกับสิงคโปร์เป็นตัวอย่าง (Template) สำหรับการทำข้อตกลงกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียน โดยญี่ปุ่นได้เน้นความร่วมมือด้านต่างๆ เช่น ด้านเทคโนโลยี พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) การค้าไร้กระดาษ (Paperless Trade) ซึ่งเป็นมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) ที่จะส่งผลการให้การค้าระหว่างกันเป็นไปโดยราบรื่นยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า ในกรณีของ FTA กับสิงคโปร์

⁵³ สัมภาษณ์ Makio Miyagawa, อดีตหัวหน้าคณะทำงานเจรจา FTA, พฤศจิกายน 2004.

ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นอยู่ที่ความเป็นสัญลักษณ์การเริ่ม FTA มากกว่า
ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

ความต้องการของสิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นประเทศที่เติบโตมากับการค้าเสรี เมื่อการเปิดเสรี
ทางการค้าในกรอบพหุภาคีอย่าง WTO, APEC รวมถึง AFTA ไม่คืบหน้าไป
เท่าใดนัก สิงคโปร์จึงหันมาเน้นการเปิดเสรีแบบทวิภาคีมากขึ้น นายกรัฐมนตรี
โก๊ะ จ๊กตง เคยกล่าวไว้ว่า ผู้ที่วิ่งเร็วกว่าก็ควรเริ่มก่อน ไม่จำเป็นต้องรอผู้ที่ช้า
กว่า ยิ่งไปกว่านั้น สิงคโปร์ต้องการจะเป็นศูนย์กลางด้าน FTA ในภูมิภาค⁵⁴ จึง
นับเป็นประเทศที่รุกมากที่สุดในการทำ FTA โดยมีการดำเนินการทำข้อตกลง
กับ 22 ประเทศ (รวมออสเตรเลีย นิวซีแลนด์) ถ้าเทียบกับเม็กซิโกที่มีข้อตกลง
FTA กับ 32 ประเทศ สิงคโปร์จึงถือได้ว่าเป็นเม็กซิโกแห่งเอเชียในด้าน FTA

ความประสงค์ของสิงคโปร์นี้สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจของ
สิงคโปร์ที่ต้องการขยายธุรกิจไปยังต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะภาคการเงิน
และบริการที่สามารถแข่งขันได้มากขึ้น นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังสนใจในการลด
หรือยกเลิกภาษีให้กับผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีและพลาสติกที่สิงคโปร์มีความ
เข้มแข็ง ตลอดจนต้องการความร่วมมือด้านต่างๆ กับญี่ปุ่นเพื่อยกระดับ
เศรษฐกิจของตนด้วย

⁵⁴ <http://app.fta.gov.sg/asp/fta/getctry.asp?id=8>

ผลการเจรจา

ข้อตกลง JSEPA ยกเลิกภาษีเพียง 62% ของสินค้าส่งออกจากสิงคโปร์ ไปญี่ปุ่นที่มีภาษีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งยังยกเว้นผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีและสินค้าเกษตร ทั้งๆ ที่สินค้าเกษตรที่กันออกไปไม่ได้เป็นสินค้าสำคัญหรือมีมูลค่าสูง เช่น ปลาเขตร้อน (อาทิ ปลาทอง) ปลาทูน่า กุ้งไทย กะทิ เป็นต้น แต่ก็มีภาระระบุว่าญี่ปุ่นจะค่อยๆ ททยอยเปิดเสรีสินค้าปิโตรเคมี 10 ประเภท ภายในปี ค.ศ. 2010

จากสินค้าเกษตร 2,277 ประเภท ที่แบ่งไว้ตามพิกัดภาษีศุลกากร รัฐบาลญี่ปุ่นได้นำสินค้าเกษตรเพียง 486 ประเภทเท่านั้นบรรจุไว้ในข้อตกลง JSEPA ในจำนวนนี้ 428 ประเภท เป็นสินค้าที่ญี่ปุ่นยอมยกเลิกภาษีใน WTO ไปแล้ว และ 58 ประเภทเป็นสินค้าที่อัตราภาษีเป็น 0 ไปแล้ว ข้อตกลงจึงไม่ได้เปิดตลาดสินค้าเกษตรญี่ปุ่นให้กับสิงคโปร์มากกว่าที่ให้กับประเทศส่งออกอื่นๆ ประเด็นก็คือ การคัดค้านจากกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ที่ทำให้ไม่มีการยกเลิกภาษีที่มีนัยสำคัญ และเห็นแก่การปกป้องสินค้าที่เล็กน้อย เช่น ปลาทอง ญี่ปุ่นอ้างว่าการเจรจาเป็นแบบ Request and Offer ดังนั้น หากสิงคโปร์ไม่ขอมา ญี่ปุ่นก็ไม่จำเป็นต้องลดให้⁵⁵ กล่าวโดยรวม ข้อตกลง JSEPA ไม่ได้แสดงให้เห็นถึง “ก้าวใหม่” ของรูปแบบการค้าเสรีแบบทวิภาคีอย่างแท้จริง

⁵⁵ สัมภาษณ์ Miyagawa.

ผลที่เกิดขึ้นจากข้อตกลง JSEPA

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายญี่ปุ่นได้อ้างถึงคุณประโยชน์ที่เกิดจากการทำข้อตกลง JSEPA ไว้ดังนี้

1) ช่วยให้สามารถรักษาปริมาณการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 2003 ไว้ได้ในระดับใกล้เคียงกับปีก่อนหน้านั้น แม้จะมีปัจจัยลบหลายประการ เช่น ความตกต่ำของเศรษฐกิจญี่ปุ่น โรคซาร์ส (SARS) และปัญหาการก่อการร้าย

2) ทำให้สิงคโปร์สามารถส่งออกผลิตภัณฑ์พลาสติกและน้ำมันไปยังญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้น 53% และ 83% ตามลำดับ

3) ส่งผลให้ญี่ปุ่นส่งออกเบียร์ไปสิงคโปร์ได้เพิ่มขึ้น 7% (บริษัทเบียร์อาซาฮี ได้ย้ายฐานการผลิตเพื่อการส่งออกจากจีน กลับมายังญี่ปุ่น เพื่อใช้ประโยชน์จาก EPA กับสิงคโปร์)

4) มีผลดีต่อการส่งเสริมการลงทุนของทั้งสองฝ่าย โดยสิงคโปร์ได้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมธุรกิจของตน คือ International Enterprise Singapore (IE Singapore) ที่ญี่ปุ่น ในเดือนสิงหาคม 2003 และมีบริษัทสิงคโปร์ 3 แห่ง เข้าใช้บริการแล้ว ในขณะที่เดียวกัน JETRO ของญี่ปุ่นก็ได้เข้าไปตั้งสำนักงานสนับสนุนธุรกิจในสิงคโปร์ ในเดือนตุลาคม 2001 ซึ่งนับจนถึงสิ้นปี ค.ศ. 2003 มีบริษัทญี่ปุ่นเข้าใช้บริการแล้ว 19 แห่ง และ 16 แห่งในจำนวนนั้น ได้เริ่มทำธุรกิจในสิงคโปร์แล้ว⁵⁶

⁵⁶ "FTA/EPA," March 2005, METI.

การเจรจาญี่ปุ่น-เม็กซิโก

กระบวนการเจรจา

พฤศจิกายน 2002	เริ่มเจรจา (รวมทั้งสิ้นเจรจาอย่างเป็นทางการ 13 ครั้ง)
มีนาคม 2004	บรรลุข้อตกลงโดยรวม ในการประชุมระดับรัฐมนตรี
เมษายน 2005	ข้อตกลงมีผลบังคับใช้

ญี่ปุ่นเป็นผู้ริเริ่มให้มีการเจรจาเนื่องจากเสียเปรียบต่อสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ในตลาดเม็กซิโก ที่ทำข้อตกลง FTA กับเม็กซิโกไปก่อนหน้านั้น (ปัจจุบัน เม็กซิโกเป็นผู้นำในการทำข้อตกลงการค้าเสรี โดยทำไปแล้ว 12 ฉบับกับ 43 ประเทศ) โดยเฉพาะบริษัทรถยนต์และบริษัทเครื่องไฟฟ้าจากญี่ปุ่นที่ไปลงทุนแถบชายแดนในเม็กซิโก เพื่อส่งไปขายยังตลาดสหรัฐฯ จะต้องเสียภาษีนำเข้าชิ้นส่วนในอัตราสูง ซึ่งจะทำให้สินค้าญี่ปุ่นแข่งขันได้น้อยลง มีการคำนวณกันว่า ญี่ปุ่นต้องสูญเสียผลกำไรมีมูลค่าสูงถึง 4 แสนล้านเยนต่อปี จากการไม่มี FTA กับเม็กซิโก จึงกล่าวกันว่าเป็น “FTA เชิงรับ” (Defensive FTA) เพื่อรักษาสถานภาพเดิม มากกว่าที่จะเพิ่มขีดความสามารถทางแข่งขันระหว่างประเทศ⁵⁷ นอกจากนี้ บริษัทญี่ปุ่นยังต้องการเข้าประมูลในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพราะช่วงหลังเม็กซิโกได้ให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศที่มี FTA กับตน

อันที่จริง ทั้งสองฝ่ายประสงค์จะบรรลุข้อตกลงกันให้ได้ก่อนหน้าการเดินทางเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีวินเซนเต้ ฟ็อกซ์ แห่งเม็กซิโก

⁵⁷ สัมภาษณ์ Yoshihiro Otsuji, JETRO, โตเกียว, พฤศจิกายน 2004.

ก่อนการเดินทางมาประชุม APEC ที่กรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม 2003 แต่ก็ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ เนื่องจากติดปัญหาเรื่องสินค้าเกษตร โดยเฉพาะเนื้อหมูและส้ม ความล้มเหลวของการเจรจาทำให้เกิดปัญหามากขึ้น เมื่อเม็กซิโกเริ่มกีดกันบริษัทจากชาติที่ไม่มี FTA ด้วยไม่ให้นำเข้าร่วมประมวลโครงการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาล ทำให้ญี่ปุ่นยังต้องหาทางประนีประนอมในการทำ FTA กับเม็กซิโก ซึ่งนอกเหนือจากเรื่องเนื้อหมูที่คิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของสินค้าเกษตรที่ส่งออกไปญี่ปุ่นแล้ว เม็กซิโกมีความต้องการเข้าสู่ตลาดสินค้าที่การส่งออกในปัจจุบันมีปริมาณน้อย แต่เห็นศักยภาพการเติบโตในอนาคต เช่น ไข่ เนื้อวัว น้ำตาล แป้ง และสินค้าเครื่องหนังด้วย⁵⁸

ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นเรียกร้องให้เม็กซิโกเปลี่ยนแปลงกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Origin) ในการนำเข้าเหล็ก เม็กซิโกเสนอที่จะเปิดตลาดเหล็กแต่ตั้งกฎที่ผู้ผลิตเหล็กไม่สามารถเข้าสู่ตลาดเม็กซิกันได้ ด้วยกฎที่ว่าแร่ที่ใช้ทำสินค้าเหล็กต้องมาจากญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่ต้องนำเข้าแร่เหล็กเกือบทั้งหมด ญี่ปุ่นจึงต้องการให้เม็กซิโกลดกฎในเรื่องการจำกัดต้นกำเนิดการผลิตเหล็กเช่นเดียวกับการยกเลิกภาษีการนำเข้ารถยนต์⁵⁹

⁵⁸ ญี่ปุ่นปิดตลาดสินค้าเครื่องหนัง เพื่อปกป้องผู้ผลิตที่มักมีพื้นเพมาจากกลุ่มบราซิล ซึ่ง เป็นกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่ถูกกีดกันในสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณ (ในลักษณะคล้ายๆ กับ จัณฉาลในประเทศอินเดีย แต่ไม่รุนแรงขนาดนั้น) รัฐบาลญี่ปุ่นจึงไม่ต้องการให้สินค้านำเข้าไปแย่งตลาดในอุตสาหกรรมที่มีอยู่จำกัดสำหรับชนกลุ่มนี้ อันอาจทำให้เกิดปัญหาทางการเมือง และปัญหาสังคมได้

⁵⁹ http://www.bilaterals.org/rubrique.php?id_rubrique=116

ในช่วงสุดท้ายของการเจรจาในเดือนมีนาคม 2004 เม็กซิโกใช้วิธีเพิ่มข้อเรียกร้องเกี่ยวกับจำนวนโควต้าในข้อตกลงด้านเกษตรที่ได้เห็นพ้องกันไป แล้ว ซึ่งสร้างความลำบากแก่ญี่ปุ่น แต่ในที่สุดญี่ปุ่นก็ยอมเพิ่มให้ แต่ที่จริง มีการวิเคราะห์ว่าเม็กซิโกใช้สินค้าเกษตรเป็นเครื่องมือในการเจรจา เพื่อกันสินค้าอุตสาหกรรมบางประเภทออกจากรายการลดภาษี เช่น เหล็ก⁶⁰ นอกจากนี้ เม็กซิโกยังใช้ยุทธวิธีการอ้างความอ่อนไหวของการเมืองภายในด้วย ทั้งในส่วนของสินค้าที่ต้องการปกป้องและสินค้าที่ต้องการเปิดตลาดญี่ปุ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในที่สุด หลังเจรจามาเป็นระยะเวลา 16 เดือน ญี่ปุ่นก็สามารถสรุปข้อตกลงกับเม็กซิโก และจะมีผลบังคับใช้ในเดือนเมษายน 2005

ผลการเจรจา

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับเม็กซิโกถือเป็น FTA ฉบับแรกของญี่ปุ่นที่ครอบคลุมสินค้าเกษตรซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหว ในส่วนที่เม็กซิโกได้ประโยชน์จึงเป็นสินค้าเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ญี่ปุ่นได้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมการผลิต

- สินค้าเกษตร

ในภาพรวม ทั้งสองประเทศตกลงจะยกเลิกหรือลดภาษีสินค้าเกษตรป่าไม้ และประมง โดยใช้โควต้าภาษีต่ำและปลอดภาษี ทั้งนี้ มีสินค้าเกษตรสำคัญ 5 ประเภท ได้แก่

⁶⁰ *Nihon keizai shimbun*, 10 March 2004, p. 5.

- 1) เนื้อหมู ตั้งโควต้าภาษีต่ำ (ลดลงครึ่งหนึ่งจากเดิม) 38,000 ตัน ในปีแรก และเพิ่มเป็น 80,000 ตัน ในปีที่ 5
- 2) น้ำส้ม ตั้งโควต้าภาษีต่ำ (ลดลงครึ่งหนึ่งจากเดิม) 4,000 ตัน ในปีแรก และเพิ่มเป็น 6,500 ตัน ในปีที่ 5
- 3) เนื้อวัว ตั้งโควต้าปลอดภาษี 10 ตัน ใน 2 ปีแรก และเพิ่มเป็น 3,000 ตัน ในปีที่ 3 และ 6,000 ตัน ในปีที่ 5 โดยจะมีการหารืออัตราภาษีกัน ในปีที่ 2 หลังข้อตกลงมีผลบังคับใช้
- 4) ไก่ ตั้งโควต้าปลอดภาษี 10 ตัน ในช่วงปีแรก และเพิ่มเป็น 2,500 ตัน ในปีที่ 2 และ 8,500 ตัน ในปีที่ 3 โดยจะหารือเรื่องอัตราภาษีในปีแรกหลังข้อตกลงมีผลบังคับใช้
- 5) ส้ม ตั้งโควต้าปลอดภาษี 10 ตัน ใน 2 ปีแรก และเพิ่มเป็น 2,000 ตัน ตั้งแต่ปีที่ 3 และเป็น 4,000 ตัน ในปีที่ 5 สำหรับอัตราภาษีในระยะยาว จะเจรจากันในปีที่ 2 หลังข้อตกลงมีผลบังคับใช้⁶¹

ที่น่าสนใจ คือ มีการตั้งโควต้าปลอดภาษีเพียง 10 ตันเท่านั้น ซึ่งแทบไม่มีผลทางเศรษฐกิจ แต่ญี่ปุ่นก็ทำให้เป็นการปลอดภาษีตามที่เม็กซิโกขอ เพื่อรักษาหน้าของเม็กซิโกและให้สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ ในขณะที่เดียวกัน ญี่ปุ่นก็สามารถไปชี้แจงกับเกษตรกรได้ว่ายอมเปิดเสรีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ ข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับเม็กซิโกนับได้ว่าเป็นการเปิดเสรีในระดับ

⁶¹ <http://www.mofa.go.jp/region/latin/mexico/agreement/overview.html>

ต่ำกว่าที่คาดไว้ตอนแรกที่จะให้ครอบคลุมสินค้าถึง 90% แต่ขอบข่ายสินค้าที่ลดภาษีจริงมีเพียง 87% เท่านั้น⁶²

ส่วนด้านการลงทุน เม็กซิโกจะให้สิทธิแก่ธุรกิจจากญี่ปุ่นเท่าเทียมกับบริษัทจากสหภาพยุโรปในส่วนของการจัดซื้อของรัฐบาลและด้านการเปิดเสรีการลงทุน รวมทั้งจะพัฒนากรอบทางกฎหมายสำหรับการแก้ไขข้อพิพาททางการค้าด้วย

- สินค้าในอุตสาหกรรมการผลิตและเหมืองแร่

1) ภาพรวม ทั้งสองประเทศตกลงจะพิจารณาการเปิดเสรี (ยกเลิภาษี) ในรูปแบบเดียวกับมาตรฐานนานาชาติเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อทั้งสองประเทศ และตกลงที่จะยกเลิภาษีเกือบทุกชนิดภายใน 10 ปี

2) การเปิดเสรีหลักจากฝ่ายเม็กซิโก อัตราภาษีจะถูกยกเลิภายใน 10 ปี โดยจะยกเลิภาษีสินค้าหลักที่ใช้ในอุตสาหกรรม 4 ประเภท ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน สินค้าทุน (capital goods) และรถยนต์ทันที

3) การเปิดเสรีนำเข้ารถยนต์จากฝ่ายเม็กซิโก จะตั้งโควตาปลอดภาษีให้กับ 5% ของจำนวนรถยนต์ที่จำหน่ายในเม็กซิโกในปีก่อนหน้า และจะนำมาใช้กับรถยนต์ รถบัส และรถบรรทุก โดยไม่รวมรถบัสและรถบรรทุกขนาดใหญ่ ที่เปิดเสรีโดยสมบูรณ์ในปีที่ 7 หลังข้อตกลงมีผลบังคับใช้ (สำหรับ

⁶² สัมภาษณ์ Prof. Fukunari Kimura, Keio University, โตเกียว, พฤศจิกายน 2004.

โควตาปลอดภาษีรถยนต์สำหรับบริษัทญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตในเม็กซิโกที่มีอยู่
แล้วจะยังคงไว้ต่อไป)⁶³

ผลของข้อตกลงที่คาดว่าจะได้รับ

กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ประเมินว่า
ข้อตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโกจะส่งผลดี ดังนี้

1) การค้าสินค้า ยกเลิกภาษีศุลกากรของญี่ปุ่น (โดยเฉพาะใน
อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการผลิต ภายในเวลา 10 ปี) ซึ่งคาดว่าจะ
จะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการส่งออกจากเม็กซิโกไปยังญี่ปุ่น 10.6%

2) การลงทุน ปรับปรุงเงื่อนไขด้านการลงทุนในเม็กซิโก ซึ่งจะช่วย
ชะลอไม่ให้นักลงทุนถอนตัวจากเม็กซิโก และเม็กซิโกจะกลายเป็นแหล่ง
ลงทุนที่น่าสนใจ เพื่อส่งออกไปยังตลาดอเมริกาเหนือ และตลาดละตินอเมริกา
(เม็กซิโกมี FTA กับเวเนซุเอล่า โคลัมเบีย โบลิเวีย และอุรุกวัย เป็นต้น)
นอกจากนั้น คาดว่า EPA จะดึงดูดการลงทุน 12,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จาก
ญี่ปุ่น ในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งจะสร้างการจ้างงานราว 277,000 คน

3) ผลอื่นๆ

- คาดว่า EPA จะช่วยเพิ่ม GDP ของเม็กซิโก 1.08%
- ยกกระดับอุตสาหกรรมและบริษัทของเม็กซิโก จากการลงทุนและ
ความร่วมมือต่างๆ

⁶³ <http://www.mofa.go.jp/region/latin/mexico/agreement/overview.html>

- เม็กซิโกจะพึ่งพิงด้านการค้าต่อสหรัฐฯ ลดลง
- ช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค⁶⁴

เนื่องจากข้อตกลงจะเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนเมษายน 2005 จึงยังไม่สามารถประเมินได้ว่ามีผลดีตามนั้นหรือไม่ เพียงไร อย่างไรก็ตาม โดยตัวจะเริ่มผลิตรถบรรทุกในเม็กซิโกและวางแผนจะเพิ่มตัวแทนจำหน่าย เช่นเดียวกับมาสด้าและนิสสันด้วย⁶⁵

*** **

⁶⁴ ข้อมูลจากกระทรวงเศรษฐกิจเม็กซิโก อ้างในเอกสารของ METI, “Japan’s Policy on FTAs/EPAs”, March 2005.

⁶⁵ <http://www.yomiuri.co.jp/newse/20050331wo14.htm>

การตรวจการดำเนินงานของญี่ปุ่น: จากการค้าเสรีของภูมิภาค FTA

6. การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีกับชาติอาเซียน

การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีกับชาติอาเซียนทั้ง 3 ชาติ คือ ไทย ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย เริ่มกระบวนการขึ้น หลังนายกรัฐมนตรีโคะอิซุมิ ประกาศ Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership ในปี ค.ศ. 2002 ไม่นานนัก จึงควรพิจารณากระบวนการเจรจาของญี่ปุ่นกับทั้ง 3 ชาติไปด้วยกัน เพราะมีจุดร่วมกันมากที่สุด สำหรับชาติอาเซียนอื่นๆ ญี่ปุ่น เพิ่งเริ่มเจรจาเมื่อปีที่แล้ว โดยเริ่มเจรจากับอาเซียน (ทุกประเทศ ยกเว้น เวียดนาม กัมพูชา ลาว และพม่า ที่ไม่มีการเจรจาแบบทวิภาคี) ในเดือนพฤษภาคม และกับอินโดนีเซีย ในเดือนตุลาคม 2005

ตารางที่ 2

สถานะการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับชาติอาเซียนในกรอบ JACEP

	ไทย	ฟิลิปปินส์	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	อาเซียน (เน้น CLMV)
เริ่มเสนอให้มีการเจรจาทำ EPA	เม.ย. 02	พ.ค. 02	ธ.ค. 02		
เริ่มเจรจาอย่างเป็นทางการ	ก.พ. 04	ก.พ. 04	ก.พ. 04	ต.ค. 05	พ.ค. 05
บรรลุ Framework Agreement	ก.ย. 05	พ.ย. 04	ก.ค. 05		
ลงนาม ข้อตกลง EPA	ธ.ค. 05				

โดยทั่วไป ญี่ปุ่นต้องการให้ประเทศคู่เจรจาในอาเซียนลดภาษีศุลกากร ซึ่งโดยเฉลี่ยมีอัตราสูง ดังแสดงในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 3
อัตราภาษีศุลกากรโดยเฉลี่ยรายประเทศ

ประเทศ	อัตราภาษีศุลกากรโดยเฉลี่ย (%)
ไทย	29
ฟิลิปปินส์	27
มาเลเซีย	16
ญี่ปุ่น	5

ที่มา : Fujisaki (2004), p. 156.

ญี่ปุ่นต้องการให้ประเทศอาเซียนลดภาษีศุลกากร โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และเหล็ก ที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าทั้งสอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านต้นทุน และสร้างความสะดวกแก่เครือข่ายการผลิต (Production Networks) ของญี่ปุ่นในภูมิภาค ให้สามารถส่งชิ้นส่วนไปยังประเทศอื่นได้ง่ายขึ้น อันจะเป็นผลให้เครือข่ายการผลิตเชื่อมโยงกันได้อย่างราบรื่นมากขึ้น ทั้งระหว่างญี่ปุ่นกับภูมิภาค และภายในภูมิภาคเอง

นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังต้องการให้เปิดเสรีในภาคบริการและการลงทุน ทั้งนี้เพราะทั้ง 3 ประเทศล้วนมีการปกป้องตลาดไว้สำหรับคนชาติตนสูง แต่ในทางปฏิบัติ มักยังมีช่องโหว่ให้ชาวต่างชาติเข้าทำธุรกิจนั้นๆ ได้ เช่น ให้คนชาตินั้นถือหุ้นใหญ่แต่เพียงในนาม (Nominee) อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้นับเป็นภาระสำหรับบริษัทต่างชาติและไม่โปร่งใส ทำให้ต้องจ่ายเงินใต้โต๊ะและ

ต้องมีภาระในการดูแลให้ประโยชน์ผู้ถือหุ้นที่เป็นคนชาติเหล่านั้น ประเด็น ปัญหาที่ญี่ปุ่นหยิบยกขึ้นมาเจรจาจึงเหมือนกันทั้ง 3 ประเทศ คือ

- 1) กฎระเบียบเกี่ยวกับการลงทุน
- 2) กฎระเบียบในการประกอบธุรกิจ และ
- 3) ความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎระเบียบ

สำหรับชาติอาเซียนทั้งสาม ต่างก็มุ่งหวังการเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่น (Market Access) เพื่อให้สามารถส่งออกสินค้าไปขายยังตลาดญี่ปุ่นได้มากขึ้น และต้องการได้รับการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่น (FDI) เพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วงที่ผ่านมา ญี่ปุ่นหันไปลงทุนในจีนมากกว่าอาเซียน ในขณะเดียวกัน ฝ่ายญี่ปุ่นได้คำนวณผลประโยชน์ที่จะได้รับจากเปิด FTA แบบทวิภาคีระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นตัวเลขที่ดึงดูดสำหรับอาเซียน โดยเฉพาะไทยที่มีการระบุว่า GDP จะเพิ่มถึง 20% การส่งออกเพิ่ม 25.8% ในขณะที่อัตรา GDP ของญี่ปุ่นจะเพิ่มเพียงเล็กน้อย สำหรับ GDP ของฟิลิปปินส์กับมาเลเซียก็คำนวณว่าจะเพิ่มขึ้นเช่นกัน แม้ว่าจะน้อยกว่าไทย แต่ก็เป็นที่อัตราที่น่าดึงดูดใจ

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

ตารางที่ 4

ประมาณการเพิ่มขึ้นของ GDP และการส่งออกของญี่ปุ่นและประเทศคู่เจรจากรณี FTA (2002-2003)

หน่วย: พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (%)

	ญี่ปุ่น		ประเทศคู่เจรจา	
	GDP	การส่งออก	GDP	การส่งออก
ญี่ปุ่น-ไทย	10 (0.2%)	3.5 (0.8%)	25.3 (20.1%)	15.4 (25.8%)
ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์	1.2 (0.03%)	0.8 (0.2%)	2.3 (3.0%)	1.8 (5.2%)
ญี่ปุ่น-มาเลเซีย	3.3 (0.1%)	1.2 (0.3%)	4.8 (5.0%)	4.2 (5.3%)

ที่มา: METI (<http://www.meti.go.jp/english/information/downloadfiles/FTAprogress200503.pdf>)

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

การเจรจาญี่ปุ่น-ไทย

กระบวนการเจรจา

เมษายน 2002	นายกรัฐมนตรีทักษิณ เสนอต่อนายกรัฐมนตรีโคเดอิซุมิ ให้มีการเจรจา FTA ระหว่างกัน ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องให้ตั้งคณะทำงานร่วม
กันยายน 2002 - พฤษภาคม 2003	เจรจาในระดับ Working Group 5 ครั้ง
กรกฎาคม - พฤศจิกายน 2003	เจรจาในระดับ Task Force 3 ครั้ง
กุมภาพันธ์ 2004 - กรกฎาคม 2005	เจรจา Japan-Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA) อย่างเป็นทางการ 9 ครั้ง
กันยายน 2005	บรรลุข้อตกลงในหลักการ (Framework Agreement) มีแผนจะลงนามในข้อตกลง EPA ในเดือนเมษายน 2006 แต่จากวิกฤติการเมืองไทยที่มีเพียงรัฐบาลรักษาการ ทำให้ต้องชะลอการลงนามไปก่อนจนกว่าจะมีการตั้งรัฐบาลชุดใหม่

ไทยเป็นประเทศที่สองในอาเซียน ต่อจากสิงคโปร์ ที่ริเริ่มเจรจาทำข้อตกลง EPA กับญี่ปุ่น โดยในการประชุม BOAO Forum ที่เกาะไหหลำ ประเทศจีน นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีโคเดอิซุมิ ให้มีการเจรจา FTA ระหว่างกัน ซึ่งผู้นำญี่ปุ่นได้ตอบสนองโดยเสนอให้ตั้งคณะทำงาน

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ร่วมเพื่อศึกษากรอบการเจรจาที่เป็นไปได้ และได้สรุปออกมาว่าเนื้อหา
การเจรจาจะครอบคลุม 21 สาขา ได้แก่ การค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน
การเคลื่อนย้ายของบุคคลธรรมดา แหล่งกำเนิดสินค้า ระเบียบพิธีการศุลกากร
ความร่วมมือด้านการเกษตร ป่าไม้และประมง มาตรฐานการยอมรับร่วมกัน
นโยบายการแข่งขัน การท่องเที่ยว การส่งเสริมการค้าและการลงทุน
ความร่วมมือด้านบริการการเงิน การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา การค้า
ไร้กระดาษ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
พลังงานและสิ่งแวดล้อม การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การปรับปรุงบรรยากาศ
ทางธุรกิจ และการยุติข้อพิพาท

เมื่อเทียบกับเม็กซิโก ถือว่าไทยมีความสำคัญมากกว่า ด้วยมูลค่า
การค้าระหว่างกันที่สูงถึง 3 ล้านล้านเยนต่อปี เมื่อเทียบกับยอดเพียง 7-8 แสน
ล้านเยนเท่านั้นของเม็กซิโก ⁶⁶ อย่างไรก็ตาม หลังการประกาศเจรจากัน
อย่างเป็นทางการเมื่อเดือนธันวาคม 2003 ทั้งๆ ที่ญี่ปุ่นวางเป้าหมายให้
สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ภายใน 1 ปี (เช่นเดียวกับฟิลิปปินส์และ
มาเลเซีย) คือ ภายในปี ค.ศ. 2004 แต่ก็ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงกับไทยและ
มาเลเซียได้ สิ่งที่เป็นปัญหาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น คือ ความต้องการที่สวนทาง
กัน

⁶⁶ *Nihon keizai shimbun*, 12 March 2004, p. 2.

ความต้องการของไทย

ไทยแสดงความต้องการให้ญี่ปุ่นลดหรือยกเลิกภาษีสินค้าเกษตร ยินยอมให้กัก หนอนวดแผนไทย พยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถเข้าไปทำงานในญี่ปุ่นได้ และขอความร่วมมือด้านเทคโนโลยีในการยกระดับความปลอดภัยด้านอาหาร ตลอดจนการตรวจสอบสารตกค้างในพืชและสัตว์ ซึ่งล้วนเป็นมาตรการเพื่อเพิ่มการส่งออกสินค้าเกษตรไปญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ไทยได้แจ้งญี่ปุ่นว่าสินค้าเหล็ก ยานยนต์และชิ้นส่วน เป็นสินค้าอ่อนไหวของไทย

ความต้องการของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นต้องการให้ไทยยกเลิกภาษีสินค้าเหล็ก ลดภาษียานยนต์ และชิ้นส่วน ญี่ปุ่นยื่นกรานที่จะให้สินค้าเกษตรหลายประเภทเป็นสินค้าอ่อนไหวที่ไม่สามารถลดภาษีให้ได้ โดยเฉพาะข้าว แป้งมัน ไข่ และน้ำตาล สำหรับข้าว ญี่ปุ่นไม่ต้องการนำเข้าสู่ไต้หวันเลย

ในด้านการลงทุนและการบริการ ญี่ปุ่นเรียกร้องให้ไทยปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการลงทุนให้มีการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ตลอดจนต้องการให้ไทยเปิดตลาดในภาคบริการ ซึ่งไทยได้จำกัดกิจกรรมของบริษัทต่างชาติโดยใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว (Foreign Business Act, 1999) สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ญี่ปุ่นเรียกร้องให้เปิดเสรีด้านบริการและการลงทุน คือ ไม่ต้องการเสียเปรียบสหรัฐฯ ที่มีสนธิสัญญาไมตรีกับไทย

(Treaty of Amity, 1966) ที่ระบุให้บริษัทอเมริกันสามารถประกอบธุรกิจที่สงวนสำหรับผู้ประกอบการไทย ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวได้ ในขณะที่บริษัทต่างชาติทั่วไปรวมถึงญี่ปุ่นไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ ต้องอาศัยชาวไทยเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ (ส่วนใหญ่เป็นผู้ถือหุ้นแต่เพียงในนามในสัดส่วน หุ้นไทย 51 % หุ้นญี่ปุ่น 49 %) กล่าวโดยสรุป ญี่ปุ่นต้องการถือหุ้นเองทั้งหมด 100 % แม้แต่ในธุรกิจควบคุมในพรบ.ดังกล่าว

ทั้งนี้ ญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้ไทยแก้ไขในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนที่ซับซ้อน มีการควบคุมการลงทุนในภาคค้าส่ง/ค้าปลีก และภาคบริการเกือบทุกสาขา โดยเฉพาะบริการด้านการเงิน ญี่ปุ่นต้องการให้ไทยเปิดเสรีในบริการที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ทั้ง Forward Service เช่น การจัดไฟแนนซ์/ลีสซิ่งรถ การบริการซ่อมรถ และ Backward Service เช่น บริการด้านกฎหมายและบัญชี วิศวกรรม และสถาปัตยกรรม

2) มีข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจของบริษัทที่ผู้ถือหุ้นใหญ่เป็นชาวต่างชาติ (ในความเป็นจริง แม้จะเป็นบริษัทที่คนไทยถือหุ้นใหญ่ แต่เจ้าของชาวญี่ปุ่นมักจะเป็นผู้ควบคุมบริษัทที่แท้จริง)

3) ข้อจำกัดเกี่ยวกับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) สำหรับพนักงานชาวญี่ปุ่น (มีข้อกำหนดอัตราส่วนต่อการจ้างพนักงานไทย และอัตราส่วนต่อเงินลงทุน) นอกจากนี้ บริษัทต่างชาติไม่สามารถถือครองที่ดินได้ (แม้ในความเป็นจริง จะสามารถทำได้ตามจำนวนที่ BOI กำหนด) การบังคับใช้ภาษีศุลกากร ใบอนุญาต และกระบวนการด้านราชการอื่นๆ ที่ล่าช้าและไม่โปร่งใส นอกจากนี้ ยังมีการเรียกเก็บเงินใต้โต๊ะและการคอร์รัปชันต่างๆ

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ผู้เกี่ยวข้องในการเจรจา JTEPA

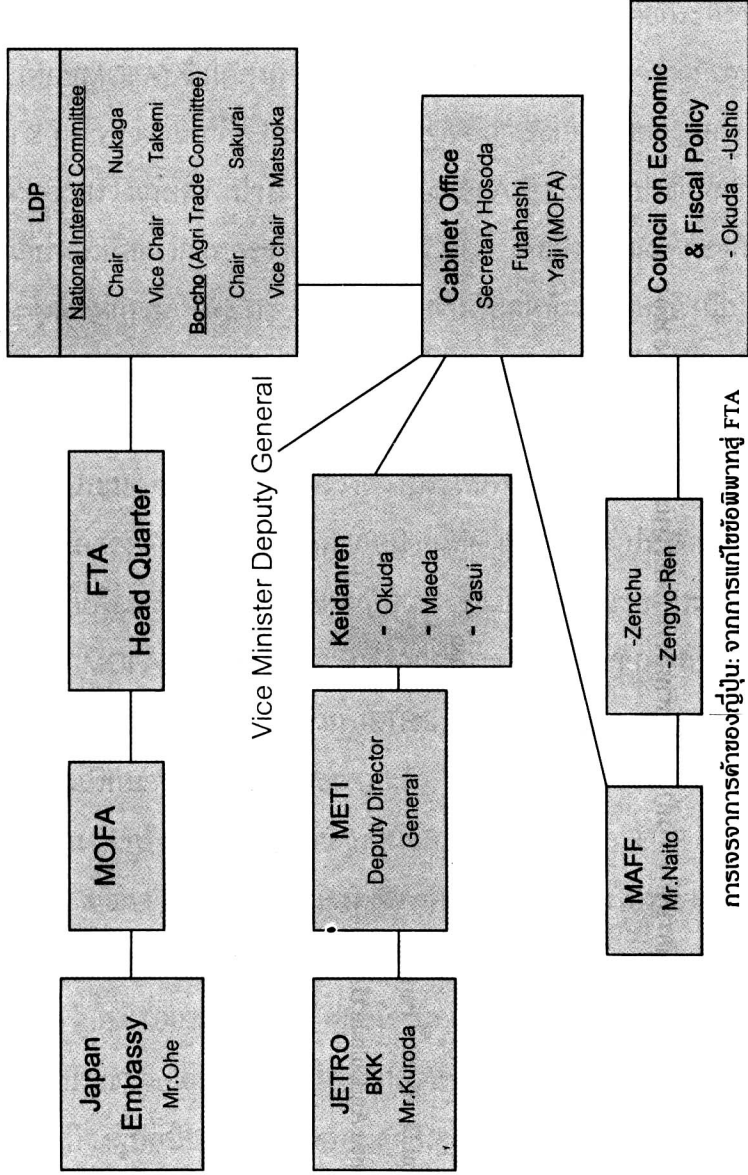
สำหรับผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาฝ่ายญี่ปุ่น สามารถแสดงได้ตามแผนภูมิด้านล่างนี้ กล่าวได้ว่า ข้อมูลเกี่ยวกับจะช่วยให้สามารถวางแผนการเจรจาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากจะใช้วิธีหาพันธมิตรภายในประเทศญี่ปุ่น ตามทฤษฎีเกม 2 ระดับ

ผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาฝ่ายญี่ปุ่นแบ่งเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ ภาครัฐ การภาคการเมือง ภาคสังคม (กลุ่มผลประโยชน์) และคณะกรรมการร่วมทั้งภาคการเมือง ภาครัฐและการและภาคสังคมที่ตั้งโดยนายกรัฐมนตรี

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

ตารางที่ 5

แผนภูมิผู้เกี่ยวข้องในการเจรจา JTEPA ฝ่ายญี่ปุ่น

ที่มา: เอกสารภายในของกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
คำอธิบายคำย่อ:

MOFA – Ministry of Foreign Affairs of Japan

METI – Ministry of Trade and Industry of Japan

MAFF – Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisheries of Japan

LDP – Liberal Democratic Party

Zenchu – Japan Agriculture (JA)

Zengyo-Ren – Federation of Fishermen

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ภาคราชการจะเป็นคณะทำงานเจรจา นำโดยกระทรวง
การต่างประเทศ (MOFA) ซึ่งได้ตั้งสำนักงาน FTA ขึ้นเพื่อดูแลการเจรจากับทุก
ประเทศ อีก 2 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม
(METI) และกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ซึ่งจะประสานกับ
ภาคเอกชนเกี่ยวกับเนื้อหาการเจรจาอย่างใกล้ชิด โดยกระทรวงเศรษฐกิจ
การค้า และอุตสาหกรรม (METI) จะติดต่อสื่อสารกับสหพันธ์เศรษฐกิจญี่ปุ่น
หรือ Keidanren ที่มีนายโอดะ แห่งโตโยต้า เป็นประธาน ในขณะที่กระทรวง
เกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) จะประสานกับสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น (JA)
และสหพันธ์ชาวประมง จะเห็นว่ากระทรวงต่างประเทศจะไม่มีช่องทางประสาน
กับภาคเอกชนโดยตรง สำหรับการติดต่อกับฝ่ายไทย เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน
หลัก คือ นายโอเอะ จากสถานทูตญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตัวแทนของกระทรวง
การต่างประเทศ (MOFA) ในขณะที่ตัวแทนของกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และ
อุตสาหกรรม (METI) คือ นายคุโรดะ จาก JETRO

หลังจากปรึกษาหารือกับภาคเอกชนแล้ว ทั้ง 3 กระทรวงจะทำการ
รายงานต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีนายโอบุซึมา จากพรรค LDP เป็น
เลขาธิการ นอกจากนี้ บางครั้งภาคราชการจะต้องไปรายงานต่อ
คณะกรรมการ 2 ชุด ที่นำโดยพรรค LDP คือ คณะกรรมการผลประโยชน์
แห่งชาติ (ตั้งปี ค.ศ. 2003) ซึ่งมีนายฟูคุดะ ฟูคางะ เป็นประธาน นายเคอิ
ทาเคมิ เป็นรองประธาน และคณะกรรมการการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งมีนายชิน
ซากุไร นักการเมืองผู้ปกป้องภาคเกษตรคนสำคัญเป็นประธาน นายทาเคมิจะ

เป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ด้านการแพทย์และพยาบาล ซึ่งจะต้องแสดงบทบาทในการปกป้องพยาบาลของญี่ปุ่น

นอกจากนั้น นายกรัฐมนตรียังได้ตั้งคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจและการคลัง (Council on Economic and Fiscal Policy) ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งภาคการเมือง ภาคราชการ และภาคสังคม ที่มีนายโอบุตะ ประธานเคดันเร็น ร่วมอยู่ด้วย โดยมีนายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิเป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้จะเสนอแผนนโยบายเกี่ยวกับ FTA ด้วย

ผลการเจรจา

ประเด็นสินค้าเกษตร โดยเฉพาะข้าว แป้งมัน ไข่ น้ำตาล เป็นปัญหาหลักในการเจรจาช่วงแรกๆ ญี่ปุ่นใช้วิธีเสนอให้ความร่วมมือด้านเกษตรผ่านทางสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น เพื่อยกระดับด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยด้านอาหารของสินค้าเกษตรไทย เพื่อทดแทนการลดภาษีในสินค้าทั้ง 4 แต่ฝ่ายไทยยังไม่ยินยอม จนในที่สุด ฝ่ายไทยยอมถอนข้าวออกจากรายการเจรจาในการพบหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีทักษิณ และนายกรัฐมนตรีโคเออิซุมิ ในระหว่างการประชุม ASEM ที่เวียตนาม เมื่อเดือนตุลาคม 2004 ทำให้เกิดความคาดหวังว่าจะสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้เร็วขึ้น

ในการเจรจารอบที่ 7 เมื่อปลายเดือนมีนาคม 2005 ทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงในหลักการเกี่ยวกับสินค้าเกษตรได้ โดยกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ได้ให้คำมั่นกับฝ่ายไทยเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ฝ่ายญี่ปุ่นพร้อมจะตอบสนองต่อไทยในการเปิดเสรีสินค้าเกษตรและความ

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ร่วมมือทางด้านเกษตร ซึ่งเน้นในเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารและความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ แม้ว่าญี่ปุ่นจะไม่สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องของฝ่ายไทยได้ในทุกเรื่อง แต่ก็ได้พยายามที่จะให้ไทยได้อย่างน้อยเท่ากับหรือมากกว่าที่ญี่ปุ่นเคยให้กับฟิลิปปินส์โดยรวม ซึ่งแสดงถึงความพยายามของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) ที่จะทำให้การเจรจาตีหน้าไปได้ ทั้งนี้ ญี่ปุ่นได้เสนอโควตาการนำเข้ามากขึ้น และลดภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรและประมงบางชนิดจากไทย อาทิ

- ลดภาษีไก่ปรุงสุก จาก 6% เหลือ 3% ภายใน 5 ปี
- น้ำมันรำข้าว ลดภาษีลงเกินครึ่ง ภายใน 5 ปี
- ปลาทูน่ากระป๋อง ลดภาษีจาก 9.6% เหลือ 0% ภายใน 5 ปี
- ผลไม้ไทย อาทิ ทูเรียน มะละกอ มะพร้าว มังคุด ลดภาษีเหลือ 0

ทันที

- แป้งมันแปรรูป ให้โควตาเพิ่มจาก 70,000 ตัน เป็น 200,000 ตัน
- กากน้ำตาล จะให้โควตา 4,000 ตัน ในปีที่ 3 และเพิ่มเป็น 5,000

ตัน ภายในปีที่ 4

- กัญญาให้โควตา 3,000 ตัน ในปีแรก และเพิ่มเป็น 6,000 ตัน

ภายในปีที่ 5⁶⁷

⁶⁷ <http://asia.news.yahoo.com/050401/kyodo/d896krbo0.html>, คุรายละเอียดยุทธศาสตร์ในภาคผนวก (ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น).

กล่าวได้ว่า การที่ฝ่ายไทยยอมตกลงกันได้เกี่ยวกับสินค้าเกษตร มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความต้องการลดแรงกดดันของฝ่ายญี่ปุ่น ที่จะให้ยกเลิกภาษีเหล็กที่ร้อน และลดภาษียานยนต์และชิ้นส่วน ซึ่งญี่ปุ่นก็ยังไม่ลดความพยายามดังกล่าว ความยากลำบากในการเจรจาจึงได้ย้ายศูนย์ไปเป็นประเด็นสินค้าอุตสาหกรรม คือ เหล็กและยานยนต์แทน

ญี่ปุ่นขอให้ยกเลิกภาษีเหล็กที่ร้อน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการผลิตรถยนต์โดยทันที ไทยเสนอว่าจะคงภาษีเหล็กแผ่นที่ร้อนไว้ที่อัตราฐาน (7-9.5%) ไว้ก่อนเป็นเวลา 10 ปี หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้ จากนั้นจะเริ่มลดภาษีในปีที่ 11 จนให้เหลือ 0 ในปีที่ 15 ฝ่ายไทยได้ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นเข้าใจถึงความอ่อนไหวของอุตสาหกรรมไทยในบางสาขา เช่น ยานยนต์และชิ้นส่วน ยานยนต์ ดังเช่นที่ฝ่ายไทยพร้อมที่จะเข้าใจความอ่อนไหวของภาคเกษตรญี่ปุ่น กล่าวได้ว่า ไทยใช้การไม่รุกด้านสินค้าเกษตรเพิ่มเติม เพื่อแลกกับการไม่รุกสินค้าอุตสาหกรรมดังกล่าวของญี่ปุ่น แต่กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และ อุตสาหกรรม (METI) ซึ่งเป็นผู้เจรจาในเรื่องเหล็กไม่พอใจข้อเสนอของไทย และจะไม่ยอมเจรจากับคณะเจรจาไทยซึ่งเป็นภาคราชการต่อไป แต่จะขอไปพบระดับผู้นำการเมือง คือ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแทน ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่าง 2 ประเทศ เพื่อศึกษารายละเอียดและหาทางออก ร่วมกัน แต่ญี่ปุ่นไม่พอใจ อ้างว่าไทยจะคัดค้านไม่ให้มีการลดภาษีอีก

ในที่สุดก็ตกลงกันได้ โดยการแบ่งประเภทเหล็กที่ร้อนด้วยเกณฑ์ที่ว่า ไทยผลิตได้ในประเทศหรือไม่และเพียงพอหรือไม่ ฝ่ายไทยยินยอมยกเลิกภาษี

เหล็กที่ร้อนที่ไม่มีการผลิตในประเทศไทย และให้โควตานำเข้าสำหรับ เหล็กที่ร้อนที่ผลิตได้ไม่พอ ส่วนเหล็กที่ร้อนอื่นๆ และนอกโควตา ให้คงภาษีไว้ 10 ปี และยกเลิกภาษีในปีที่ 11⁶⁸

สำหรับการประเมินการลดภาษียานยนต์และชิ้นส่วน ประธานสมาคม อุตสาหกรรมยานยนต์ (Japan's Automobile Manufacturer Association หรือ JAMA) และประธานสมาคมชิ้นส่วนยานยนต์ของญี่ปุ่น (Japan's Automobile Parts Manufacturer Association หรือ JAPIA) ได้เข้าพบ นายกรัฐมนตรีทักษิณเพื่อกดดันให้ลดภาษียานยนต์และชิ้นส่วน โดยชี้ว่า มิฉะนั้นจะกระทบแผนการลงทุนเพิ่มอีกราว 40,000 ล้านบาทในไทย ซึ่งจะกระทบต่อแผนการเป็น "ดีทรอยต์แห่งเอเชีย" ของไทย แต่นายกรัฐมนตรี ทักษิณยืนยันว่าการลดภาษีจะต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป⁶⁹ และต้องคำนึงถึง ภาพรวมการเปิดเสรีการค้า และเศรษฐกิจภายในประเทศ⁷⁰

ในที่สุด ก็ตกลงกันให้ลดภาษีสำหรับรถยนต์ขนาดเครื่องยนต์เกิน 3,000 ซีซี ลงปีละ 5% จากอัตราปัจจุบัน 80% ให้เหลือ 60% ในปี ค.ศ. 2009 แต่รถยนต์ต่ำกว่า 3,000 ซีซี จะยกไปเจรจากันใหม่ในอีก 5 ปีข้างหน้า สำหรับ ชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีอัตราภาษีไม่เกิน 20% ให้คงภาษีไว้ 4 ปี และยกเลิกภาษี ในปีที่ 5 กรณีชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีอัตราภาษีเกิน 20% ให้ลดภาษีเป็น 20%

⁶⁸ ดูรายละเอียดในภาคผนวก (ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น).

⁶⁹ ไทยเสนอว่าจะยกเลิกภาษีชิ้นส่วนยานยนต์ภายใน 15 ปี

(<http://asia.news.yahoo.com/050401/kyodo/d896krbo0.html>)

⁷⁰ กรุงเทพธุรกิจ, 12 เมษายน 2005, หน้า 1-2.

ทันที และให้เป็นไปตามสูตรการลดภาษีข้างต้น ส่วนชิ้นส่วนอ่อนไหว 5 รายการ ให้คงภาษีอัตราปัจจุบันไว้ 6 ปี และยกเลิกภาษีนั้นในปีที่ 7 (คาดว่าปี ค.ศ. 2011)⁷¹

จะเห็นได้ว่า ญี่ปุ่นใช้ยุทธวิธีเกม 2 ระดับกับไทย โดยเป็นการดำเนินการของภาคเอกชนญี่ปุ่นเพื่อกดดันรัฐบาลไทย ในขณะที่เดียวกัน ภาคเอกชนไทยจะไม่สามารถเข้าพบผู้นำการเมืองแบบที่ญี่ปุ่นทำได้ เนื่องจาก ไทยและกลุ่มธุรกิจของไทยไม่มีอิทธิพลสูงขนาดนั้น นอกจากนั้น ภาคราชการของญี่ปุ่นยังใช้วิธีลอบบี้อย่างไม่เป็นทางการกับส่วนราชการไทยที่รับผิดชอบเรื่องนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของการขอเข้าพบหารือ หรือโทรศัพท์มาขอให้ฝ่ายไทยโอนอ่อนตามที่ญี่ปุ่นต้องการ⁷² กล่าวได้ว่า ญี่ปุ่นอุทิศทรัพยากรทั้งบุคลากรและเวลามากในการลอบบี้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเจรจาของญี่ปุ่น

⁷¹ ดูรายละเอียดในภาคผนวก (ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ไทย-ญี่ปุ่น).

⁷² การประชุมและการสนทนากับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง.

การเจรจาญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์

กระบวนการเจรจา

พฤษภาคม 2002	นายกรัฐมนตรีฟิลิปปินส์ เสนอต่อนายกรัฐมนตรีโคซึมิ ให้มีการเจรจา FTA ระหว่างกัน ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องให้ตั้งคณะทำงานร่วม
กันยายน 2002 - พฤษภาคม 2003	เจรจาในระดับ Working Group 5 ครั้ง
กรกฎาคม - พฤศจิกายน 2003	เจรจาในระดับ Task Force 3 ครั้ง
ธันวาคม 2003	ทั้งสองฝ่ายตกลงให้เจรจา EPA อย่างเป็นทางการ (ใน Japan-ASEAN Commemorative Summit ที่โตเกียว)
กุมภาพันธ์ - พฤศจิกายน 2004	เจรจา Japan-Philippines Economic Partnership Agreement (JPEPA) อย่างเป็นทางการ 5 ครั้ง
พฤศจิกายน 2004	บรรลุข้อตกลงในหลักการ (Framework Agreement) แต่ยังไม่สามารถลงนามใน JPEPA ได้ เนื่องจากยังไม่สามารถตกลงกันได้หลายประเด็น โดยเฉพาะจำนวนพยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุ ที่ฟิลิปปินส์จะสามารถส่งไปญี่ปุ่นได้

หลังจากที่ไทยได้เสนอทำ FTA กับญี่ปุ่นไม่นานนัก ประธานาธิบดี อาโรโยแห่งฟิลิปปินส์ ก็ได้เสนอต่อญี่ปุ่นเช่นกัน ฟิลิปปินส์เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดคิดเป็น 37% ของการลงทุนในฟิลิปปินส์ทั้งหมด การส่งออกของฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่น 86% เป็นสินค้าอุตสาหกรรม 14% เป็นสินค้าเกษตร ป่าไม้ ประมง ในขณะที่ญี่ปุ่นส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมด เหลือ 0.3% ที่เป็นสินค้าเกษตร คาดหมายว่า FTA จะเพิ่ม GDP 0.01-0.03% ในส่วนของญี่ปุ่น และ 1.73-3.03% ในส่วนของฟิลิปปินส์⁷³

ฝ่ายญี่ปุ่นได้อ้างกับฟิลิปปินส์ถึงความยากลำบากในการยกเลิกภาษี สินค้าเกษตรและประมง โดยเฉพาะสินค้าบางประเภท เช่น กล้วยและสับปะรด ซึ่งเป็นสินค้าที่ครอบคลุมการส่งออกจากฟิลิปปินส์เข้ามาในญี่ปุ่น และญี่ปุ่นได้ร้องขอให้นำปลาออกจากรายการยกเลิกภาษีด้วย นอกเหนือจากสินค้าเกษตรและประมง ญี่ปุ่นเน้นว่าสินค้าประเภทเครื่องหนังและรองเท้าเป็นสินค้าที่อ่อนไหวในญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นต้องการให้ฟิลิปปินส์เป็นกรณีตัวอย่างแก่ประเทศอื่นในเอเชีย เกี่ยวกับการตกลงด้านสินค้าเกษตร ทางภาคธุรกิจอุตสาหกรรมญี่ปุ่นเกรงว่าหากการเจรจายืดเยื้อไปเรื่อยๆ จะล่าช้ากว่าจีนในการทำ FTA กับประเทศในเอเชีย⁷⁴

⁷³ http://www.bilaterals.org/rubrique.php3?id_rubrique=113

⁷⁴ *Nihon keizai shimbun*, 19 November 2004 (Evening Edition), p. 2.

ความต้องการของฟิลิปปินส์

ประเด็นที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งใน JPEPA คือ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ในฐานะที่เป็นประเทศผู้ส่งออกแรงงานรายใหญ่ไปทั่วโลก ฝ่ายฟิลิปปินส์ต้องการให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดแรงงานด้านสุขภาพ โดยเฉพาะพยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยฟิลิปปินส์พยายามชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ในการเปิดตลาดแรงงานญี่ปุ่น เนื่องจากแรงงานด้านสุขภาพเป็นที่ต้องการในญี่ปุ่นที่กำลังประสบปัญหาผู้สูงอายุ รวมทั้งแรงงานด้านผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีสารสนเทศและวิศวกรจะเป็นที่ต้องการในบริษัทญี่ปุ่น ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นตอบว่า จะต้องพิจารณาความสามารถทางภาษาและความเชี่ยวชาญทางพยาบาล รวมถึงผลกระทบต่อตลาดแรงงานภายในประเทศเสียก่อน

ความต้องการของญี่ปุ่น

ประเด็นที่ญี่ปุ่นต้องการแทบจะไม่แตกต่างจากที่เรียกร้องจากไทยและมาเลเซีย กล่าวคือ ญี่ปุ่นต้องการให้ฟิลิปปินส์ลดหรือยกเลิกภาษีสินค้าเหล็ก ยานยนต์และชิ้นส่วน สินค้าอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วน เพื่อช่วยให้เครือข่ายการผลิตของญี่ปุ่นในภูมิภาค มีความเชื่อมโยงกันได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังต้องการให้ฟิลิปปินส์เปิดเสรีในภาคบริการ โดยได้ระบุถึงความเดือดร้อนของตนดังต่อไปนี้

- 1) บริษัทต่างชาติและชาวต่างชาติไม่สามารถเข้าสู่ธุรกิจในการบริการวิชาชีพที่มีใบอนุญาตได้ (นักบัญชี สถาปนิก) หรือในสาขา

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

สื่อสารมวลชน นอกจากนี้ บริษัทต่างชาติยังไม่สามารถประกอบธุรกิจค้าปลีกที่มีเงินทุนไม่เกิน 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และกำหนดให้ห้างร้านค้าปลีกที่มีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของเกิน 80% ต้องจำหน่ายสินค้าของฟิลิปปินส์ และต้องเสนอขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ (Retail Deregulation Law)

2) ตามกฎหมาย ไม่มีการจำกัดบริษัทต่างชาติเข้าทำธุรกิจก่อสร้างขนส่ง และบริการผ่านพิธีศุลกากร (Customs Clearance) แต่ในทางปฏิบัติ บริษัทต่างชาติถูกจำกัดในการได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจ (สำหรับธุรกิจก่อสร้าง บริษัทนั้นต้องมีทุนต่างชาติไม่เกิน 40% ในกรณีการรับงานเอกชน และไม่เกิน 25% สำหรับบริษัทที่รับงานจากรัฐ ในธุรกิจขนส่ง ต้องไม่เกิน 40%) นอกจากนี้ การขอใบอนุญาตต่างๆ มักจะถูกเตะถ่วง เพื่อหวังเงินใต้โต๊ะ

3) นอกเหนือจากการนำเข้าและส่งออก แม้แต่การแลกเปลี่ยนเงินตราที่มีมูลค่ามากกว่า 5,000 เหรียญสหรัฐฯ ยังต้องขออนุมัติจากธนาคารชาติ ซึ่งใช้เวลานานถึง 2 สัปดาห์

ในช่วงหลัง เมื่อเล็งเห็นว่ามีโอกาสที่จะตกลงกับฟิลิปปินส์ได้ก่อน เนื่องจากไม่มีปัญหาด้านสินค้าเกษตรมากเท่าไทย และฝ่ายฟิลิปปินส์ก็ไม่ได้มีท่าทีแข็งกร้าวนัก ญี่ปุ่นจึงต้องการบรรลุข้อตกลงกับฟิลิปปินส์ให้ได้ก่อน เพื่อให้เป็นตัวอย่างสำหรับการทำข้อตกลงกับไทยและมาเลเซีย ในการแก้ไขปัญหาที่มีความยากลำบาก โดยเฉพาะประเด็นเรื่องสินค้าเกษตรและแรงงาน

ผลการเจรจา

เมื่อเทียบการเจรจากับไทยและมาเลเซีย การเจรจาญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์ คืบหน้าไปมากที่สุด โดยทั้งสองฝ่ายได้บรรลุข้อตกลงในหลักการตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายน 2004 และจะเจรจาในรายละเอียด เพื่อสรุปเนื้อหา ข้อตกลง (Legal Text) เพื่อเสนอให้ผู้นำทั้งสองลงนามต่อไป สำหรับประเด็น สำคัญในข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันแล้ว มีดังนี้

1. การค้าสินค้า จะมีการยกเลิกหรือลดภาษีศุลกากรอย่างขนานใหญ่ สำหรับสินค้าอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ป่าไม้และประมง โดยมีใจความสำคัญ ดังนี้

- ญี่ปุ่นจะตั้งโควตาภาษีต่ำสำหรับไก่ จากฟิลิปปินส์
- ญี่ปุ่นจะตั้งโควตาปลอดภาษีสำหรับสับปะรดฟิลิปปินส์ ขนาดเล็ก
- ญี่ปุ่นจะยกเลิกภาษีกล้วย ขนาดเล็ก จากฟิลิปปินส์ ภายใน 10 ปี และปลาทูน่าครีบน้ำเค็ม ภายใน 5 ปี
- จะไม่นำสินค้าเกษตรบางชนิด ซึ่งรวมถึง ข้าว เนื้อวัว เนื้อหมู และ น้ำตาลทรายดิบ เข้าสู่กรอบการลดภาษีใน FTA ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์
- ฟิลิปปินส์จะยกเลิกภาษีให้กับเหล็ก ยานยนต์และชิ้นส่วน สินค้า อิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วน เป็นจำนวนกว่า 60%ของการนำเข้าทั้งหมด⁷⁵

2. การลงทุน ข้อตกลงจะระบุให้มีการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment), การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored

⁷⁵ *Japan Times*, 30 November 2004, p. 10.

Nation หรือ MFN) และการห้ามใช้ Performance Requirement ทั้งนี้ เพื่อการเปิดเสรีด้านการลงทุน และเพิ่มความโปร่งใส โดยการระบุนกขณียกเว้นให้ชัดเจน นอกจากนั้น ข้อตกลงยังจะระบุเกี่ยวกับการปกป้องการลงทุนไว้ด้วย

3. การเคลื่อนย้ายของบุคคล (Movement of Natural Persons) ญีปุ่นจะยอมให้พยาบาลและผู้ดูแลชาวฟิลิปปินส์ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสามารถทำงานในญี่ปุ่นได้ หลังเข้าฝึกอบรมด้านภาษาญี่ปุ่นและทักษะอื่นๆ เพื่อเตรียมสอบรับใบอนุญาต (National Licenses) โดยพยาบาลสามารถทำงานในญี่ปุ่นได้ 3 ปี ผู้ดูแลได้ 4 ปี

4. อื่นๆ

- ให้ตั้งคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ (Business Environment) ที่ภาคเอกชนสามารถเข้าร่วมได้

- ส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีใน 9 สาขา (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บริการทางการเงิน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) พลังงาน และสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การส่งเสริมการค้าและการลงทุน ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) การท่องเที่ยว การขนส่ง

แม้การลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรจะครอบคลุม 90% ของการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง แต่ก็มีข้อยกเว้นในสินค้าหลายชนิด เช่น เนื้อวัว เนื้อหมู สับปะรดกระป๋อง รองเท้าและเครื่องหนัง จะเห็นว่าญี่ปุ่นพยายามเล็งลดหรือยกเลิกภาษีให้กับสินค้าเกษตรที่จะไม่แข่งขันกับสินค้าญี่ปุ่น เช่น ระบุให้ตั้งโควตาปลอดภาษีสำหรับสับปะรด พันธุ์ขนาดเล็ก ที่ญี่ปุ่น (โอกินาวา) ไม่ได้ผลิต นอกจากนั้น ยังกล่าวกันว่า ฟิลิปปินส์เสียโอกาสที่จะต่อรองลดภาษีสินค้า

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

เกษตรเข้าญี่ปุ่นให้ได้มากกว่านี้ เพราะประธานาธิบดีอาโรโยได้แสดงท่าทีต่อ นายโอบุตะ ประธานเคดันเร็น ไปก่อนหน้านั้นว่า ฟิลิปปินส์พร้อมจะบรรลุ ข้อตกลง หากญี่ปุ่นเปิดตลาดแรงงานให้ชาวฟิลิปปินส์⁷⁶ ส่วนการตอบสนองต่อ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ใช้วิธีแยกส่วนลดภาษีสำหรับสินค้าที่ญี่ปุ่นต้องการ คือ เหล็ก ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วน แทนที่จะลดทั้งหมด

⁷⁶ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ METI, โตเกียว, พฤศจิกายน 2004.

การเจรจาญี่ปุ่น-มาเลเซีย

กระบวนการเจรจา

ธันวาคม 2002	นายกรัฐมนตรีมหาเธร์ เสนอต่อนายกรัฐมนตรีโคะอิชุมิ ให้มีการเจรจา FTA ระหว่างกัน ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องให้ตั้งคณะทำงานร่วม
พฤษภาคม - กรกฎาคม 2002	เจรจาในระดับ Working Group 2 ครั้ง
กันยายน - พฤศจิกายน 2003	เจรจาในระดับ Task Force 2 ครั้ง
ธันวาคม 2003	ทั้งสองฝ่ายตกลงให้เจรจา EPA อย่างเป็นทางการ (ใน Japan-ASEAN Commemorative Summit ที่โตเกียว)
มกราคม 2004 - เมษายน 2005	เจรจา Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement (JMEPA) อย่างเป็นทางการไปแล้ว 7 ครั้ง
พฤษภาคม 2005	บรรลุข้อตกลงในหลักการ (Framework Agreement)
ธันวาคม 2005	ลงนามในข้อตกลง JMEPA

เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งไทยและฟิลิปปินส์ จะเห็นว่ามาเลเซียเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้ช้ากว่าครึ่งปี จึงทำให้จำนวนครั้งในการเจรจาในระดับคณะทำงานและระดับ Task Force มีน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะมาเลเซียมีการปกป้องอุตสาหกรรมยานยนต์ภายในประเทศสูง ดังเห็นได้จากการเลื่อนการลดภาษียานยนต์ในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และยังมีนโยบาย

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ภูมิบุตรที่ปกป้องกิจการต่างๆ ของชาวมาเลเซีย ตลอดจนการเน้นให้ความสำคัญกับ AFTA มากกว่า อย่างไรก็ตาม มาเลเซียสามารถลงนามในข้อตกลง EPA กับญี่ปุ่นได้เร็วกว่าฟิลิปปินส์ที่ได้บรรลุข้อตกลงในหลักการไปก่อนหน้านี้อีก มาเลเซียเริ่มหันมาให้ความสนใจในการทำ FTA กับญี่ปุ่น เมื่อตระหนักว่าญี่ปุ่นได้หันไปลงทุนในจีนมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ลงทุนในมาเลเซียน้อยลง รวมถึงมีการย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จากมาเลเซียไปจีนด้วย มาเลเซียเกรงว่าหากญี่ปุ่นสามารถบรรลุข้อตกลงกับไทยและฟิลิปปินส์ การลงทุนของญี่ปุ่นในมาเลเซียจะยิ่งน้อยลง นอกจากนี้ มาเลเซียเองก็ต้องการปรับโครงสร้างภายในประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็ยังคงต้องการปกป้องบางอุตสาหกรรมหรือบางกิจการอยู่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของมาเลเซียและนโยบายภูมิบุตร)

ความต้องการของมาเลเซีย

สิ่งที่มาเลเซียต้องการจากญี่ปุ่นมากที่สุด คือ ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและสารสนเทศ) การศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเมื่อจีนก้าวขึ้นมาเป็นผู้เล่นสำคัญในตลาดโลกในอุตสาหกรรมหลายๆ ด้าน รวมถึงอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจมาเลเซียเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจีนยังสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติได้มากกว่าทุกชาติ อันหมายรวมถึงการลงทุนจากญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกัน มาเลเซียมีต้นทุนด้านแรงงานสูงขึ้น

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

จึงจำเป็นต้องยกระดับทักษะและคุณภาพของแรงงาน ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มในด้านต่างๆ เพื่อให้ยังสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้⁷⁷

ทั้งนี้ มาเลเซียไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเสรีสินค้าเกษตรหรือแรงงานเท่าใดนัก เพราะไม่ได้เน้นส่งออกสินค้าเกษตรและแรงงาน ซึ่งต่างจากกรณีของไทยและฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม ในการเจรจาที่มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสินค้าเกษตรที่จัดเป็นสินค้าอ่อนไหวของญี่ปุ่นอยู่ด้วย คือ แป้งมัน น้ำตาล สับปะรด ผลไม้สดที่ไม่ใช่ สินค้าประมง เช่น ปลาทูน่า⁷⁸ ญี่ปุ่นยืนยันกรานว่าไม่สามารถลดภาษีศุลกากรในสินค้านี้ดังกล่าวได้ ในขณะเดียวกัน มาเลเซียต้องการให้ญี่ปุ่นสนับสนุนทางเทคโนโลยีเพื่อยกระดับสุขอนามัยด้านอาหารให้ เป็นไปตามมาตรฐานของญี่ปุ่นและผู้บริโภคญี่ปุ่นยอมรับ อันจะเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรของตน ความต้องการของมาเลเซียนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับไทย

ความต้องการของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นต้องการให้มาเลเซียลดภาษีเกี่ยวกับยานยนต์และชิ้นส่วนซึ่งมีอัตราสูงมาก เป็นที่ทราบกันดีว่า มาเลเซียได้ปกป้องอุตสาหกรรมยานยนต์ของตนอย่างเหนียวแน่น ดังที่ได้เกิดปัญหาในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

⁷⁷ Kotera (ed.), 2004, pp. 86-87.

⁷⁸ ที่น่าสนใจ คือ ในกรณีของน้ำตาลและสับปะรดที่ญี่ปุ่นต้องการปกป้องเกษตรกรในโอกินาวา ซึ่งเป็นที่ตั้งฐานทัพอเมริกัน ญี่ปุ่นจึงพยายามเลี่ยงอย่างที่สุดที่จะไม่ทำอะไรที่กระทบกระเทือนชาวโอกินาวา

นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังต้องการให้มาเลเซียเปิดเสรีในภาคบริการและการลงทุน (รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ) ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1) อุตสาหกรรมที่ไม่ใช่การผลิต (การขาย บริการ การบำรุงรักษา การจัดจำหน่าย เป็นต้น) ต้องมีหุ้นภูมิบุตร (ชาวมาเลเซียเชื้อสายมาเลย์) 30% ขึ้นไป (ในความเป็นจริง ทั้งอุตสาหกรรมการผลิตและไม่ใช่การผลิต เจ้าของคนญี่ปุ่นมักจะเป็นผู้ควบคุมบริษัทที่แท้จริง โดยมีชาวมาเลเซียถือหุ้นใหญ่ แต่เพียงในนาม และยังมีกรณียกเว้นจำนวนมากที่ชาวญี่ปุ่นสามารถถือหุ้นใหญ่ได้)

2) มีระบบขอใบอนุญาตทั้งในภาคการผลิตและในภาคอื่นๆ การได้ใบอนุญาตจะขึ้นอยู่กับฝ่ายราชการที่เน้นให้ความสำคัญกับการจ้างงาน ชาวมาเลเซีย และจำกัดจำนวนพนักงานชาวต่างชาติที่จะมาประจำในมาเลเซีย

3) มีการบังคับใช้ภาษีศุลกากรและมาตรการอื่นๆ อย่างปัจจุบันทันด่วน ทั้งการบังคับใช้ยังไม่มีความคงเส้นคงวา กระบวนการและขั้นตอนทางราชการล่าช้าและไม่โปร่งใส

ผลการเจรจาจนถึงปัจจุบัน (กรกฎาคม 2006)

ญี่ปุ่นกับมาเลเซียได้บรรลุข้อตกลงอย่างกว้างๆ ในเรื่องสินค้าเกษตร ป่าไม้ และประมง ในการพบปะอย่างไม่เป็นทางการเมื่อเดือนธันวาคม 2004 ประเด็นสำคัญของข้อตกลงประกอบด้วย การตั้งโควต้าปลอดภาษีกล้วย จำนวน 1,000 ตัน การลดภาษีเนยเทียม และยกการเจรจาเรื่องไม้อัด ไปหารือในโอกาสต่อไป ญี่ปุ่นยอมตั้งโควต้าปลอดภาษีกล้วย เพื่อแลกกับการนำ

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ส์ประรด ออกจากรายการสินค้าที่จะลดภาษี โดยญี่ปุ่นเห็นควรให้ตั้งโควต้า
ปลอดภาษีแก่กล้วยได้ เพราะมาเลเซียไม่มีกล้วยที่ต่างชาติเป็นเจ้าของ⁷⁹
ทั้งนี้ จะเห็นว่าญี่ปุ่นพยายามใช้กรณีเม็กซิโกและฟิลิปปินส์เป็นตัวอย่างใน
การบรรลุข้อตกลงเกี่ยวกับสินค้าเกษตร โดยการให้โควต้าปลอดภาษี

อย่างไรก็ตาม การยืนยันเรื่องการปกป้องอุตสาหกรรมรถยนต์
ภายในประเทศของมาเลเซียยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจรจา FTA กับ
ญี่ปุ่น ทำให้แผนที่จะสรุปข้อตกลงพื้นฐานในเดือนพฤษภาคม 2005 ห่างไกล
ออกไป มาเลเซียมีนโยบายปกป้องตลาดรถยนต์จากรถนำเข้าและ
รถต่างประเทศที่ผลิตในมาเลเซียเอง ด้วยนโยบายเสนอลดหย่อนภาษี 50%
ต่อรถภายในประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 ในขณะที่มีภาษีนำเข้ารถจากภายนอก
ASEAN อยู่ที่ 300% หากเปิดตลาดมากขึ้น ผู้ผลิตรถยนต์ 2 รายที่มี
ความเชื่อมโยงกับญี่ปุ่น ได้แก่ Proton (Mitsubishi) และ Produa (Daihatsu)
จะได้รับผลกระทบจากรถต่างประเทศ เมื่อเทียบด้านราคาและรูปลักษณะ ทำให้
รัฐบาลตัดสินใจใช้นโยบายปกป้องตลาดรถยนต์ภายในประเทศต่อ โดยเฉพาะ
Proton ที่มีนายกรัฐมนตรีมหาเธร์สนับสนุนอยู่ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทั้งสอง
ประเทศกำลังหาทางออกให้กับปัญหานี้ โดยญี่ปุ่นอาจเรียกร้องให้มาเลเซียลด
ภาษีรถขนาดใหญ่ และให้สิทธิพิเศษแก่บริษัทญี่ปุ่นที่เข้าสู่ตลาดมาเลเซีย หรือ
หาทางยกเลิกภาษีหลังระยะเวลาที่แน่นอน⁸⁰ ต่อเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวง
เศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ผู้หนึ่งให้ความเห็นว่า การตัดสินใจ

⁷⁹ http://www.jiac.or.jp/agrinfo/0503_2.html

⁸⁰ <http://www.yomiuri.co.jp/newsc/20050406wo11.htm>

ในประเด็นนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรีบาตาวีเท่านั้น แต่ยังต้องได้รับการยินยอมจากอดีตนายกรัฐมนตรีมหาเธร์ด้วย จึงเป็นเรื่องยาก⁸¹

นอกจากนั้น นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้าน FTA ยังกล่าวว่า ปัญหาในกรณีของมาเลเซียไม่ใช่ติดขัดที่ฝ่ายมาเลเซียแต่เพียงอย่างเดียว แต่บริษัทญี่ปุ่นเองที่ได้เข้าไปลงทุนแล้วและได้รับประโยชน์จากการปกป้องของมาเลเซีย ไม่ว่าจะในภาคยานยนต์หรือภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ⁸² ก็จะได้รับประโยชน์จากการเปิดตลาดมากขึ้นของมาเลเซียเช่นกัน จึงไม่ประสงค์ให้มาเลเซียเปิดตลาดมากเท่าใดนัก⁸³

*** **

⁸¹ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ METI, พฤศจิกายน 2004.

⁸² บริษัทญี่ปุ่นเหล่านี้ มักใช้นโยบายภูมิบุตรให้เป็นประโยชน์ โดยให้ชาวมาเลเซียภูมิบุตรถือหุ้นแต่เพียงในนามเท่านั้น หรือในอีกลักษณะหนึ่ง คือ มาเลเซียอนุญาตให้ลงทุนเป็นพิเศษเพื่อสนองยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมของมาเลเซีย โดยมาเลเซียจะให้การปกป้อง

⁸³ สัมภาษณ์ Prof. Fukunari Kimura, Keio University, พฤศจิกายน 2004.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการค้าเสรีซอพิพาทสู่ FTA

เนื่องจากเป็นการศึกษาเบื้องต้น ข้อมูลจึงยังขาดความสมบูรณ์ แต่ก็สามารถสรุปขั้นต้นโดยใช้มุมมองจากทฤษฎีเกม 2 ระดับเป็นหลัก และสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

เปรียบเทียบการเจรจาขายประเทศ

1) ในการเจรจาการค้าญี่ปุ่น-สหรัฐฯ สหรัฐฯ มีทรัพยากรทางอำนาจอันสำคัญที่จะทำให้ญี่ปุ่นยินยอมตามความต้องการของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารที่ญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงในฐานะพันธมิตรอันดับหนึ่งในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนการใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้า ทำให้ญี่ปุ่นต้องโอนอ่อนผ่อนตามในที่สุด โดยมักมีนักการเมืองระดับแกนนำของญี่ปุ่นเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันได้ในระดับราชการ อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ พบว่าการหาพันธมิตรร่วมกดดันจากภายในประเทศญี่ปุ่นเอง เป็นวิธีที่มีประสิทธิผลมากที่สุด โดยสหรัฐฯ ใช้ทั้งวิธีข่มขู่และโน้มน้าว

2) ในการเจรจาการค้าญี่ปุ่น-จีน จีนก็ใช้การเล่นเกม 2 ระดับ ด้วยการกดดันกลุ่มในประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน แต่เป็นในลักษณะการข่มขู่ภาคธุรกิจของ

ญี่ปุ่นทางอ้อมมากกว่าที่จะใช้การโน้มน้าว โดยเลือกที่จะตอบโต้ในสินค้าจากบริษัทของผู้นำธุรกิจญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ในสถานะที่จะผลักดันนโยบายของญี่ปุ่นได้ ทั้งนี้ แม้จีนจะเป็นมหาอำนาจทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร แต่ด้วยพื้นฐานความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่นที่ไม่ค่อยราบรื่น ทำให้ญี่ปุ่นไม่โอนอ่อนผ่อนตาม

3) กล่าวได้ว่า ประเทศในอาเซียนไม่มีศักยภาพพอที่จะผลักดันให้เกิดแรงสนับสนุนอันสำคัญจากภายในประเทศญี่ปุ่นได้ ทั้งในส่วนของภาครัฐหรือภาคเอกชนที่ยังขาดอำนาจต่อรองกับญี่ปุ่นในเรื่องสินค้าเกษตรและแรงงาน ซึ่งล้วนเป็นประเด็นอ่อนไหวของญี่ปุ่น⁸⁴ อย่างไรก็ตาม ในกรณีฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดแรงงานพยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับญี่ปุ่น และเริ่มมีเสียงสนับสนุนจากภายในประเทศมากขึ้น คงจะต้องหาข้อมูลต่อไปว่า ฝ่ายฟิลิปปินส์ได้ประสานกับทางญี่ปุ่นเพื่อให้เกิดเสียงสนับสนุนมากขึ้นหรือไม่

4) ในทางกลับกัน เนื่องจากการลงทุนจากญี่ปุ่นมีความสำคัญต่อประเทศอาเซียนมาก ญี่ปุ่นจึงสามารถเล่นเกม 2 ระดับกับประเทศอาเซียนได้ และเป็นไปในลักษณะภาคเอกชนญี่ปุ่นกดดันภาคการเมืองของชาติอาเซียน แม้แต่ในระดับนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี ไม่จำเป็นต้องกดดันผ่านภาคเอกชนของอาเซียนด้วยซ้ำไป ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ตัวแทนสมาคมยานยนต์ญี่ปุ่นเข้าพบนายกรัฐมนตรีทักษิณของไทย ตลอดจนกรณีที่ประธาน

⁸⁴ แต่หากสามารถเจรจาต่อรองในฐานะอาเซียนที่เป็นเอกภาพ ก็น่าจะมีน้ำหนักมากกว่านี้ แม้ว่าจะเทียบไม่ได้กับอำนาจของสหรัฐฯ

เคตันเร็นเข้าพบประธานาธิบดีอาโรโยแห่งฟิลิปปินส์ จุดนี้แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในความเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับอาเซียน

5) กรณีของเกาหลีใต้และสิงคโปร์ ยังไม่สามารถวิเคราะห์ด้วยมุมมองเกม 2 ระดับได้เท่าใดนัก เนื่องจากการเจรจาในกรณีของสิงคโปร์เป็นไปด้วยความราบรื่น แทบไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในขณะเดียวกัน กรณีการเจรจาญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ มีแต่ความลังเลของทั้งสองฝ่าย ประกอบกับปัญหาทางการทูต จึงยังมีข้อจำกัดในปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนและระหว่างภาคเอกชนของทั้งสองประเทศอยู่

ยุทธวิธีของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นใช้หลายวิธีเพื่อเลี่ยงการเปิดตลาดสินค้าเกษตรที่ตนต้องการปกป้อง เช่น การกำหนดโควตานำเข้าภาษีต่ำหรือปลอดภาษีสำหรับสินค้านั้นหรือให้โควตาในสินค้าที่ไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญแทน (เช่น ให้โควตากล้วย ในกรณีของไทย) ถือเป็นลักษณะการชดเชยสิ่งอื่นให้แทน (Side Payment) กล่าวได้ว่า โควตานำเข้าเหล่านี้เป็นโควตาการเมืองที่ญี่ปุ่นจะตัดสินใจว่าจะให้กับประเทศใด ไม่ต้องสงสัยเลยว่า สหรัฐฯ จะเป็นประเทศที่ได้โควตามากเสมอ การเพิ่มความร่วมมือเพื่อแลกกับการลดภาษีก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ญี่ปุ่นนิยมใช้ ซึ่งก็นับว่าเป็น Side Payment แบบหนึ่ง การเจรจาในลักษณะ EPA นับว่ามีประโยชน์สำหรับญี่ปุ่น เพราะสามารถหลีกเลี่ยงการลดภาษีด้วยการเสนอให้ความร่วมมือแทน ซึ่งญี่ปุ่นมีเงินทุนพร้อมที่จะให้ได้

ทั้งนี้ การเปิดเสรีทางการค้าของญี่ปุ่น มักจะต้องทำควบคู่ไปกับ มาตรการลดผลกระทบจากการเปิดตลาด ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ เงินชดเชย เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด (Soft Landing) ซึ่งมักเป็นเงิน จำนวนมหาศาล

ญี่ปุ่นมักใช้การเล่นบทตำรวจดี-ตำรวจเลว (Good Cop - Bad Cop) ในประเด็นที่อ่อนไหวของญี่ปุ่นในเรื่องสินค้าเกษตรและแรงงาน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งเล่นบทเชิงบวก ให้ความหวัง ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งเล่นบทเชิงกร้าว โดยกลุ่มผู้นำการเมืองจะเน้นย้ำเสมอว่าให้หาข้อสรุปในการเจรจาเพื่อ ประโยชน์ต่อการปฏิรูปโครงสร้างภายในประเทศ รวมถึงนักวิชาการก็ออกมา เสนอจุดยืนในทำนองเดียวกันที่จะให้เปิดตลาด ซึ่งดูเหมือนให้ความหวังกับ ฝ่ายประเทศคู่เจรจา แต่ในความเป็นจริง คณะเจรจาญี่ปุ่น ซึ่งเป็นภาคราชการ ก็ยังมีความยืดหยุ่นน้อยในเรื่องเกษตร โดยที่ภาคการเมืองก็ไม่ได้เข้ามา มี บทบาทชี้หน้า ส่วนหนึ่งคงเป็นเพราะญี่ปุ่นไม่ประสงค์จะปฏิรูปภาคเกษตรด้วย การเปิดเสรี แต่จะใช้การปรับตัวภายในประเทศแทน เช่น ขยายพื้นที่เพาะปลูก ขนาดใหญ่เพื่อลดต้นทุน เป็นต้น

นอกจากการเข้าพบผู้นำการเมืองอย่างเป็นทางการดังกล่าวแล้ว ข้างต้น ญี่ปุ่นมักใช้การลอบบี้จากรอบกับระดับการเมือง (เช่น รัฐมนตรี) เพื่อให้มาบีบบังคับคณะเจรจาที่เป็นข้าราชการ ซึ่งชาติอาเซียนไม่มีทรัพยากรอำนาจ (Power Resource) ที่จะสามารถทำเช่นนั้นได้

แนวคิดและทฤษฎีเพิ่มเติม

นอกเหนือจากทฤษฎีเกม 2 ระดับ ที่เป็นกรอบการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้แล้ว สำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกในขั้นต่อไป ควรนำทฤษฎี “ยุทธศาสตร์แก้ไขข้อขัดแย้ง” (The Strategy of Conflict) ของ Thomas Schelling มาประยุกต์ใช้ด้วย ทฤษฎีระดับคลาสสิกนี้กล่าวถึงแทคติกในการเจรจาที่สำคัญหลายประการ เช่น

- การข่มขู่ที่น่าเชื่อถือ (Credible Threat)
- การเชื่อมโยงประเด็นเข้าด้วยกัน (Linking) ถ้าไม่ยอมในประเด็นนี้ ก็จะได้ไม่ในประเด็นอื่น
- การชดเชยอย่างอื่นให้แทน (Side Payment)
- การเพิ่มผู้เกี่ยวข้องในการเจรจา (Adding Parties)
- การลวงคู่เจรจา (Misleading the Partner) ว่ามีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถยอมในเรื่องนั้นได้
- การโน้มน้าวคู่เจรจา (Persuading the Partner) ว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในข้อตกลง
- การให้เลือกว่าจะเอาหรือไม่เอา (Making Take-It-or-Leave-It Offers) เพื่อจำกัดทางเลือกสำหรับคู่เจรจา⁸⁵

⁸⁵ ศู Schelling (1960).

ข้อสังเกตอื่น ๆ

- กระแส FTA ในโลกยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้นำหลายชาติต้องการทำข้อตกลง FTA ให้ได้โดยเร็ว เพื่อเสริมสร้างสถานะของตนในการเมืองภายในประเทศ และสร้างภาพลักษณ์ของประเทศและตนเองในประชาคมโลก ดังนั้น ไม่ว่าญี่ปุ่นหรือประเทศคู่เจรจา ต่างก็ไม่ต้องการให้การเจรจาล้มเหลว
- ญี่ปุ่นไม่ได้เป็นฝ่ายเสนอทำ FTA ก่อน แต่เป็นฝ่ายชาติอาเซียนซึ่งกำลังเกรงว่าจีนจะแย่งตลาดส่งออกและการลงทุน ญี่ปุ่นจึงอยู่ในสถานะที่เหนือกว่า อย่างไรก็ตาม ชาติอาเซียนก็มีข้อได้เปรียบจากการแข่งขันระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในการทำ FTA กับอาเซียน ซึ่งก็คือ การแข่งขันกันแผ่อิทธิพลทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจทั้งสองในภูมิภาค แต่ในขณะนี้ FTA กับจีนยังไม่คืบหน้าไปมากนัก (ยกเว้นสินค้าผักผลไม้) เพราะมีชนิดสินค้าที่แข่งขันกันมาก จึงตกลงกันได้ยาก และญี่ปุ่นก็ตระหนักในจุดนี้เป็นอย่างดี อำนาจต่อรองจึงอยู่ในมือญี่ปุ่นมากอยู่แน่นอน
- เม็กซิโกใช้วิธีเพิ่มข้อเรียกร้องในข้อตกลงด้านเกษตรที่ได้เห็นพ้องกันไปแล้ว ทำให้ได้ความยินยอมเปิดตลาดจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาติอาเซียนคงไม่สามารถใช้ยุทธวิธีนี้กับญี่ปุ่นได้ เพราะความเป็นมิตรประเทศที่มีการพึ่งพาอาศัยกันสูง ทั้งยังต้องรักษาชื่อเสียง (Reputation) ต่อญี่ปุ่นและต่อประชาคมโลกอีกด้วย
- ฟิลิปปินส์ค่อนข้างจะได้ความยินยอมจากญี่ปุ่นด้านสินค้าเกษตรน้อย เมื่อเทียบกับเม็กซิโก ทั้งนี้เพราะผู้นำฟิลิปปินส์ส่งสัญญาณว่าพร้อมที่จะ

สรุปข้อตกลงเร็วเกินไป ทั้งๆ ที่ญี่ปุ่นเตรียมจะโอนอ่อนด้านสินค้าเกษตรมากขึ้น ในช่วงสุดท้ายของการเจรจา

ประเด็นที่ควรมีการศึกษาต่อไป

1) เปรียบเทียบการเจรจาของ 4 ประเทศ ควรเป็นการเปรียบเทียบอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นในกระบวนการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับ 4 ประเทศ คือ เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และไทย เนื่องจากการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับแต่ละประเทศ เหล่านี้ล้วนมีภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมที่อ่อนไหว ซึ่งเป็นปัญหาหลักในการเจรจา ในขณะที่การเจรจากับสิงคโปร์แทบไม่มีประเด็นที่เป็นปัญหา ส่วนการเจรจากับเกาหลีใต้ก็มีปัญหาอื่น คือ ความสัมพันธ์สืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ ทำให้เปรียบเทียบกับการเจรจากับประเทศอาเซียนได้ยาก

การเปรียบเทียบกับกรณีการเจรจาของเม็กซิโก จะมีประโยชน์ในการได้เข้าใจถึงการต่อรองเกี่ยวกับสินค้าเกษตร เหล็ก และยานยนต์ ในส่วนของสินค้าเกษตรของเม็กซิโก มีเนื้อหมู ซึ่งเป็นสินค้าที่ไทยต้องการส่งออกไปญี่ปุ่นมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังจะสามารถวิเคราะห์ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ ญี่ปุ่น-เม็กซิโกที่ต่างไปจากความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-อาเซียนที่มีความแนบแน่นกว่า ในกรณีของฟิลิปปินส์ จะมีประโยชน์โดยเฉพาะในมุมมองด้านการเจรจาเกี่ยวกับแรงงาน ในขณะที่กรณีมาเลเซีย จะมีประโยชน์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาอุตสาหกรรมยานยนต์

2. ศึกษาจากคู่แข่งทั้งสองฝ่าย แม้ว่าการศึกษาในประเด็นการเจรจาการค้าทวิภาคีจะได้ข้อสรุปแล้วในระดับหนึ่ง แต่เท่าที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะสามารถค้นคว้าข้อมูลจากทางญี่ปุ่นและจากไทยเป็นหลัก แทบไม่มีโอกาสได้ค้นคว้าข้อมูลในส่วนของฟิลิปปินส์และมาเลเซีย ที่นอกเหนือจากอินเทอร์เน็ต ทำให้ขาดการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในประเทศเหล่านั้น ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างรอบด้านและสมมูล ดังนั้น เพื่อให้เข้าพลวัตในการเจรจาอย่างถ่องแท้ ควรเป็นศึกษาจากทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและจากฝั่งประเทศคู่แข่งอื่นๆ ด้วย

3. วิเคราะห์บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการเจรจา ทั้งในระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยพิจารณาจากแผนภูมิผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาในกรณีของไทย ซึ่งจะมีโครงสร้างใกล้เคียงกับการเจรจากับประเทศอื่น โดยอาจมีผู้รับผิดชอบต่างกันไปบ้าง

4. ใช้กรอบแนวคิดเพิ่มเติมในการวิเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎี “เกม 2 ระดับ” ร่วมกับแนวคิด “ยุทธศาสตร์แก้ไขข้อขัดแย้ง” ในการเปรียบเทียบ จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ กล่าวได้ว่า การเจรจาทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีทวิภาคีกับ 3 ประเทศในอาเซียน เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเด็นการรวมตัวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเชื่อมโยงกับประเด็นการเจรจา FTA อย่างแยกไม่ออก กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเจรจา FTA ทวิภาคีก็ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในนโยบายประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นโดยรวม ดังนั้น หัวข้อวิจัยที่น่าสำคัญอีกหัวข้อหนึ่ง

คือ “นโยบายและบทบาทของญี่ปุ่นในประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง” ซึ่งควร
จะมีการวิจัยศึกษาต่อไป

*** **

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

ภาษาไทย

กิตติ ประเสริฐสุข. 2546. "การสิ้นสุดสงครามเย็นกับการเจรจาการค้า
ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ฯ." วารสารสังคมศาสตร์, มกราคม-มิถุนายน.

_____. 2547. "การเปิดเสรีการค้าของญี่ปุ่นกับหุ้นส่วนเศรษฐกิจ
ญี่ปุ่น-ไทย" ในศิริพร (2547 a).

สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น. 2548. *ข้อตกลงเกี่ยวกับความตกลง
หุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ.

ศิริพร วัชชวัลคุ, บรรณาธิการ. 2547a. *ญี่ปุ่นกับความเป็นหุ้นส่วนทาง
เศรษฐกิจกับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____, บรรณาธิการ. 2547b. *ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น
ในศตวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

ACCJ (The American Chamber of Commerce in Japan). 2000.

Making Trade Talks Work 2000. Tokyo: ACCJ.

Arata, Kuno (December 2004). "An Evaluation of Japan's First Safeguards Actions." Discussion Paper Series No.62.

Institute of Economic Research, Tokyo: Hitotsubashi University.

Curtis, Gerald. 1988. *The Japanese Way of Politics*. New York: Columbia University Press.

Davis, Christina. 1998. "How Do International Institutions Matter?: Reciprocal Issue Linkage and the Politics of Agriculture Trade Negotiations." Paper presented at the 1998 Annual Meeting of the American Political Science Association, Boston, September.

Nagakawa, Junji (March 2005). "Japan's International Economic Policy Change in 1990s: Contradiction or Advancement." *Social Science Japan*. Tokyo: Institute of Social Science, University of Tokyo.

- Mulgan, Aurelia George. 1997. "The Role of Foreign Pressure (Gaiatsu) in Japan's Agricultural Trade Liberalization." *The Pacific Review* 10: 2: 165-209.
- Porges, Amelia. 1994. "Japan: Beef and Citrus." In Thomas Bayard and Kimberly Ann Elliott (eds.), *Reciprocity and Retaliation in U.S. Trade Policy*. Washington D.C.:Institute of International Economics.
- Prasirtsuk, Kitti. 2001. "Reluctant Liberalization: Domestic Networks and Trade Policy Demands in Japan." Ph.D. Dissertation: University of California, Berkeley.
- Prasirtsuk, Kitti and Suzuki, Pattamawadee. 2004. "Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership: Toward Significant Regionalism?" Papers and Proceedings of the *International Conference on Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership: ASEAN Perspectives*. Thailand: Japan Studies Center, Institute of East Asian Studies, Thammasat University.
- Prestowitz, Clyde, Jr. 1989. *Trading Places: How We Are Giving Our Future to Japan and How to Reclaim It*. New York: Basic Books.

- Putnum, Robert. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games," *International Organization* (Summer 1988), pp. 427-460.
- Rapkin, Michael and George, Aurelia. 1993. "Rice Liberalization and Japan's Role in the Uruguay Round: Evolving Strategies in a Two-Level Game." In *World Agriculture and the GATT*, edited by William Avery. London: Lynne Rienner.
- Schelling, Thomas. 1960. *The Strategy of Conflict*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schoppa, Leonard. 1997. *Bargaining with Japan: What American Pressure Can and Cannot Do*. New York: Columbia University Press.
- Siriporn Wajjwalku, ed. 2004. *Japan-ASEAN Comprehensive Economic Partnership: Asian Perspectives*. Thailand: Institute of East Asian Studies, Thammasat University.
- Vogel, Steven (May 2002). "A Snapshot History of US-Japan Trade Relations, 1980-2002."

ภาษาญี่ปุ่น

- Fukushima, Glen. 1992. *Nichibei keizai masatsu no seijigaku*
[The Political Economy of U.S.-Japan Trade Friction]. Tokyo:
Asahi shimbunsha.
- Fujisaki, Ichiro. 2004 "Yamaba o Mukaera FTA Koushou"
[FTA Negotiation Facing Difficulties]. *Chuo Koron*, November.
- Fukagawa, Yukiko. 2002. "Jiyuu Boueki Kyoutei no Ajia Senryaku naki
Nihon" [Japan's Lack of Asia's strategy on Free Trade
Agreement]. *Economisto*, December 17.
- Fukunari, Kimura. 2004. "Nihon no FTA Senryaku: Sono Kadai to
Tenbou" [Japan's FTA Strategy – Its Problems and Outlook].
Toa, No.442, April.
- Hakozaki, Michiro. 1988. "Gyuniku orenji kosho no zembo"
[The Whole Story of the Beef/Orange Negotiations]. *Seiron*,
August.
- Kimura, Fukunari and Suzuki, Atsushi. 2002. *Kasoku suru Ajia FTA*
[Accelerating East Asia FTA]. Tokyo: JETRO.

- Kotera, Akira. 2002. "Ugokidashita Nihon no FTA Seisaku to Sonokadai" [Japan's FTA Policy in Action and the Task Ahead]. *Juristo*, No.1228, August 1-15, 2002.
- Kusano, Atsushi. 1983. *Nichibei orenji kosho* [The U.S.-Japan Negotiations on Oranges]. Tokyo: Nihon keizai shimbun sha.
- Morinobu, Shigeki. 2004. "EU no Chie o Katsuyo shite FTA Ishin o" [Advancing FTA through Using EU Wisdom]. *Sekaishuho*, January 20.
- Munenobu, Oe. 2003. "Chugoku no FTA Gaiko to Ajia" [China's FTA Diplomacy and Asia]. *Toua*, No.436, October.
- Ogita, Ryushi. 2003. "Nihon/FTA Ishin e no Seisaku Tenkan: -Touajia Renkei Chuushin-Gaikou e?" [Japan / Changing Policy to FTA Promotion—Focus on East Asian Cooperation, and Diplomacy?] *Ajiken World Trade*, No.89, February.
- Okamoto, Jiro. 2004. "Higashi-ajia FTA: Nihon no Seisaku Tenkan to Chiiki Kousou" [East Asian FTA: Japan Policy Change and the Regional Framework]. *Kokusaimondai (Nihonkokusaimondaikenkyuusho)*, March.

Suzuki, Sanae. 2003. "Mareeshia/FTA Seisaku to ASEAN Gaiko"
[Malaysian FTA Strategy and ASEAN Diplomacy].
Ajiken World Trade, No.89, February.

Taniguchi, Masaki. 1997. *The Japan-U.S. Trade Relationship*.
Tokyo: The University of Tokyo Press.

Urata, Shujiro. 2002. *FTA Gaidobukku* [FTA Guidebook].
Tokyo: JETRO.

_____. 2002. *Nihon no FTA Senryaku* [Japan's FTA Strategy].
Tokyo: Japan Center for Economic Research.

_____. 2003. "Naze Higashi-Ajia FTA nanoka?" [Why Makes
East Asian FTA? – Gain Profit from Affiliation, or Suffer a Loss If
Not]. *Gaiko Forum*, March.

_____. 2004. *Ajia FTA no Jidai* [The Era of Asia's FTA].
Tokyo: Japan Center for Economic Research.

เว็บไซต์

<http://asia.news.yahoo.com>

<http://www.asahi.com>

<http://www.bangkokbiznews.com>

<http://www.japantimes.co.jp>

<http://www.kantei.go.jp>

<http://www.keidanren.or.jp>

<http://www.maff.go.jp>

<http://www.mfa.go.th>

<http://www.manager.co.th>

<http://www.meti.go.jp>

<http://www.mofa.go.jp>

<http://news.xinhuanet.com>

<http://telecom21.nikkei.co.jp>

<http://www.us.emb-japan.go.jp>

<http://www.yomiuri.co.jp>

* * * * *

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล-สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ในประเทศญี่ปุ่น

ชื่อ	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1. Yuichi HOSOYA	Lecturer of International Politics	Keio University
2. Fukunari KIMURA	Professor of Economics	Keio University
3. Makio MIYAGAWA	Director (Former Chief FTA officer at Ministry of Foreign Affairs)	Japan Institute of International Affairs
4. Daizo MIYAHARA	Officer	JETRO
5. Ryuichi NAKAJIMA	President	Fukuoka Nosan (Trader of Agricultural Products)

6. Koji NISHIMOTO	Researcher	Tokyo University
7. Takeshi SHINOHARA	Senior Researcher	Nomura Research Institute
8. Tadashi SUDA	President	Leeton Trade (Rice Trade)
9. Nobuaki TAKADA	Researcher	Nomura Research Institute
10. Shujiro URATA	Professor of Economics	Waseda University
11. Seneo ZENTA	Officer	METI

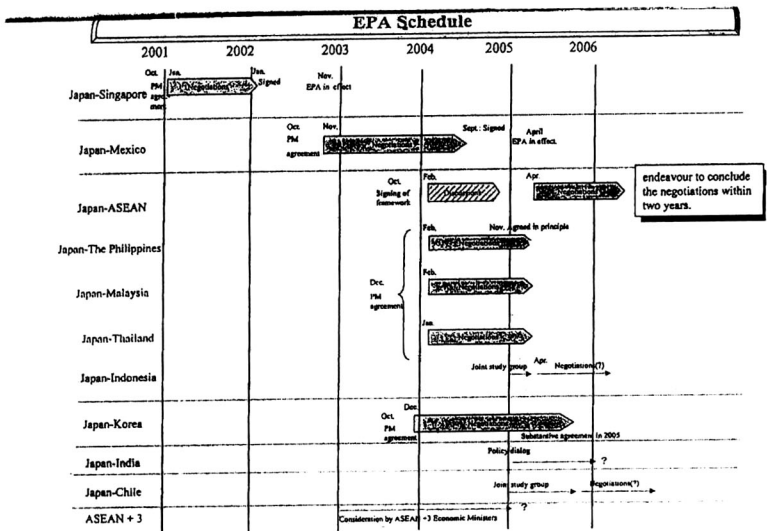
สัมภาษณ์ในประเทศไทย

ชื่อ	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
12. Toshio HAYASHI	Senior Consultant Foreign Trade & Investment Consulting Cluster Research & Consulting Division	The Japan Research Institute, Limited
13. Atsuo KURODA	President	JETRO Bangkok
14. Hiroshi OH-E	Economic Minister	Embassy of Japan
15. Jiro OKAMOTO	APEC Study Center Economic Cooperation Studies Department	Institute of Developing Economy

*** **

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

ภาคผนวก 1 EPA Schedule

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

ภาคผนวก 2 Advantages of the Japan-ASEAN Economic Partnership Agreement

The economic impact of the EPA on Japan and its partner countries was calculated using the GTAP model.

- Lower domestic prices and prices of imports → lower costs of raw materials needed in manufacturing → increased output
- Part of increase in income resulting from increased output is spent on capital expenditure, further increasing output
- Competitiveness against imports increases productivity of domestic labor force

(Unit: US\$1 billion)

Amount and rate of increase in GDP, exports, and imports, in Japan and partner countries (2002-2003)

		Japan-Thailand	Japan- The Philippines	Japan-Malaysia
Japan	GDP	10	1.2	3.3
		0.2%	0.03%	0.1%
	Exports	3.5	0.8	1.2
		0.8%	0.2%	0.3%
	Imports	5.2	1.1	2.0
		1.5%	0.3%	0.6%
Partner Country	GDP	25.3	2.3	4.8
		20.1%	3.0%	5.0%
	Exports	17.7	1.9	5.0
		25.8%	5.2%	5.3%
	Imports	15.4	1.8	4.2
		23.8%	4.9%	5.2%

Source: GDP rate of increase calculated by the joint study group, with amount of increase in GDP in 2003 calculated from total 2002 GDP

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

**AGREEMENT BETWEEN JAPAN AND THE
REPUBLIC OF SINGAPORE FOR A NEW-AGE
ECONOMIC PARTNERSHIP**

January 2002

Ministry of Foreign Affairs

Ministry of Finance

Ministry of Economy, Trade and Industry

Objectives and Impact

Objectives

- To promote a freer trans-border flow of goods, people, services, capital and information between the two countries, and to strengthen linkages in economic activities; in other words, to reduce economic borders.
- To contribute to promote economic partnership and linkages of the two countries in a comprehensive manner not only on trade and investment but also includes such areas as financial services, information and communication technology and the human resource development.

Impact

- Creating more attractive markets through closer cooperation between markets in the two countries.
- Providing stimulation for economic reforms in both countries as well as revitalizing of the economies of the two countries.
- Complementing and reinforcing the multilateral trading system.
- Developing closer political and diplomatic relations between the two countries and promoting greater mutual understanding between their respective citizens.

Facilitating Trade in Goods

Tariffs

- Over 98% of Tariffs on the items that is traded between the two countries will be eliminated (as of 2000, based on monetary value):
 - Eliminate all tariffs on Japanese exports to Singapore.
 - Eliminate tariffs on approximately 94% of Japan's imports from Singapore.

Rules of Origin

- Prevent circumvention of goods from third countries.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

Customs Procedures

- Simplify customs procedures, cooperate on harmonizing with international standards.

Paperless Trading

- Promote electronic filing and transfer of trade-related documents.

Mutual Recognition

- Facilitate trade by providing a framework to enable conformity assessment procedures required in the importing country for telecommunications terminal equipment and electrical products, to be done in the exporting country.

Facilitating Movement of Natural Persons

Movement of Natural Persons

- Facilitate the movement of natural persons between the two countries for business purposes and recognise professional qualifications mutually.

Human Resources Development

- Promote exchanges of students, scholars and teachers and government officials between the two countries.

Tourism

- Promote to increase tourist between the two countries.

Science and technology

- Promote exchanges of scientists in the field of science and technology.

Facilitating Trade in Services

Services

- Liberalize trade in services between the two countries beyond WTO commitments:

WTO commitments		Japan-Singapore commitments
102	Japan	134
62	Singapore	139

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

The beneficiaries of liberalization are defined to prevent circumvention.

Facilitating the Flow of Capital and Information

Investment

- Create an environment that makes it easier for investors in one country to invest in the other by protecting investors and investments, according national treatment to investors and investments in principle, ensuring the appropriate compensation in the event of expropriation and securing free transfer of payments.

Intellectual Property

- Facilitate the patenting process in Singapore by providing the Intellectual Property Office of Singapore with an examination report by the Japan Patent Office.

Financial Services Cooperation

- Cooperate in facilitating the development of capital markets in both countries and in Asia and strengthening financial market infrastructure.

Information and Communication Technology

- Cooperate to promote the development of ICT and ICT related services (e.g. facilitation of the procedures of Accreditation/Recognition of the Certification Authorities).

Trade and Investment Promotion

- Cooperate to promote trade and investment between the two countries. (e.g. Missions and seminars, Business study missions to third countries, Sharing JETRO-TDB online databases of Singapore and Japanese companies)

Small and Medium Enterprises

- Promote cooperation among small and medium enterprises. (e.g. Establishment of JETRO Business Support Centre in Singapore)

*ภาคผนวก 4 Agreement between Japan and the United Mexican States
for the Strengthening of the Economic Partnership*

Agreement between Japan and the United Mexican
States for the Strengthening of the Economic
Partnership
(Overview)

September 2004

The leaders of Japan and Mexico agreed to start the negotiations on an economic partnership agreement at the Summit Meeting held in October 2002. In March 2004, the ministers concerned of both Japan and Mexico confirmed that both sides reached agreements in substance on major elements of the Agreement. On September 17, 2004, Prime Minister Junichiro Koizumi and President Vicente Fox Quesada of Mexico in Mexico City.

The purposes of the Agreement are to promote a liberalization of trade and investments as well as a freer flow of persons for business purposes between Japan and Mexico. The Agreement also aims to promote a comprehensive economic partnership, which includes competition policy, improvement of business environment and bilateral cooperation in such fields as vocational education and training, and support for small and medium enterprises. The Agreement contributes to making the most of the economic complementarity between Japan and Mexico and thus to strengthening the bilateral economic relations.

(1) Expanded access to the Mexican market

- Through the conclusion of the Agreement, Japan will gain expanded access to the Mexican market, which is growing dynamically, with a population of approximately 100 million and an economic scale placed in the tenth position in the world (equivalent to the combined economic scale of ten ASEAN countries).

(2) Securing a gateway to the South and North American markets

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

- The Agreement will enable entry in to the North and South American markets via Mexico (Mexico has already concluded free trade agreements with 42 countries, including the United States (US), Canada, 25 countries in the European Union (EU) and countries in Latin America).

(3) Eliminating competitive disadvantages for Japan

- The Agreement will allow Japanese companies to enjoy equal treatment with companies of the US, Canada and EU, in areas such as custom duties, services, investment and government procurement.

(1) Trade in goods

As for trade between the two countries, custom duties will be comprehensively eliminated or reduced, including agricultural and industrial products.

(2) Investment

With some exceptions, both countries committed to provide national treatment and most-favored-nation treatment. Performance requirements such as requirement for local content as a condition for investment shall be prohibited.

(3) Cross-border trade in services

With some exceptions, both countries committed to provide national treatment and most-favored nation treatment.

(4) Government procurement

For the procurement of services and goods by government organizations or government-related companies, both countries committed to provide national treatment.

(5) Competition policy

Both countries shall cooperate in the areas of regulation for on anticompetitive activities.

(6) Improvement of the business environment

A Committee for the Improvement of the Business Environment shall be established, allowing the participation of representatives from the private sector of both countries.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

(7) Bilateral cooperation

Both countries shall cooperate in nine areas: trade and investment promotion, supporting industries, small and medium enterprises, science and technology, technical and vocational education and training, intellectual property, agriculture, tourism, and the environment.

ANNEX

**Overview of the Elimination or Reduction in
Custom Duties for the Trade in Goods Under the
Agreement between Japan and the United Mexican
States for the Strengthening of the Economic
Partnership**

(Major Products)

Both countries agreed to eliminate or reduce custom duties of products in the area of agriculture, forestry and fisheries, which cover almost all imports from Mexico in such area.

(1) Pork

Establishment of a preferential tariff rate quota reducing the ad valorem rate of Customs Duties by half
First year: 38,000 tons -- Fifth year: 80,000 tons

(2) Orange juice

Establishment of a preferential tariff rate quota reducing the rate of Customs Duties by half
First year: 4,000 tons -- Fifth year: 6,500 tons (Calculated in terms of orange concentrate)

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

(3) Beef

Establishment of a tariff rate quota for promotion in the first two years (10 tons - non-taxable)

From the third year onwards:

Third year: 3,000 tons -- Fifth year 6,000 tons

Tariff rates will be consulted in the second year after the entry into force of the Agreement.

(4) Chicken

Establishment of a tariff rate quota for promotion in the first year (10 tons - non-taxable)

From the second year onwards:

Second year: 2,500 tons – Fifth year 8,500 tons

Tariff rates will be consulted in the first year after the entry into force of the Agreement.

(5) Oranges

Establishment of a tariff rate quota in the first two years (10 tons - non-taxable)

From the third year onwards:

Third year: 2,000 tons -- Fifth year 4,000 tons

Tariff rates will be consulted in the second year after the entry into force of the Agreement.

Classified according to the treatment of custom duties in such groups as:

- Immediate elimination of custom duties,
- Gradual elimination of custom duties from 3 to 10 years,
- Establishment of a non-taxable quota,
- Reduction of custom duties,
- Consultation, or
- Exclusion from the regulation of the Agreement

Both countries agreed to realize liberalization (elimination of custom duties) in compliance with the international standards in a manner responsive to the interests of both sides. It was also agreed that

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

custom duties will be eliminated on almost all products within ten years.

Without exception, custom duties will be eliminated on all steel products within ten years. Among them, the custom duties on products used in specified industries (see note 1) will be immediately eliminated.

With the entry into force of the Agreement, a new non-custom-duties quota, which is equivalent to 5% of the number of units sold in Mexico in the previous year, and will be established for automobiles and buses and trucks, excluding large buses and trucks complete liberalization will be achieved in the seventh year after the entry into force of the Agreement (see note 2).

(note 1) Four sectors: electronics, home appliances, capital goods, automobiles.

(note 2) The existing non-custom-duties quota for companies having a production base in Mexico will be maintained.

ภาคผนวก 5 รายการสินค้าที่มีการลดภาษี ในข้อตกลง EPA ญี่ปุ่น-ไทย

5.1 ตัวอย่างรายการสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ที่ไทยได้จากญี่ปุ่น

สินค้าเกษตร

ข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่นในการลด/เลิกภาษีให้สินค้าเกษตรของไทย แบ่งเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

- 1) กลุ่มที่ญี่ปุ่นยกเลิกภาษีให้ไทยทันที ตัวอย่าง เช่น
 - กุ้งสด กุ้งต้ม กุ้งแช่เย็น แซ่แห้งและกุ้งแปรรูป (ลดจากประมาณ 5%) มูลค่าการส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 13,000 ล้านบาท
 - ผลไม้เมืองร้อนสด เช่น ทูเรียน มะละกอ มะม่วง มังคุด มะพร้าว ผลไม้แช่เย็น แซ่แห้ง หรือแช่ในน้ำตาล (ลดจากประมาณ 10-12%) มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 370 ล้านบาท
 - ผักและผลไม้แปรรูป ผลไม้กระป๋อง (ลดจากประมาณ 15%) มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 5,000 ล้านบาท
 - ผักสดแช่เย็น แซ่แห้งประเภทผักทอง ถั่วต่างๆ เห็ด มะกอก กระเจียบ
- 2) กลุ่มที่ญี่ปุ่นยอมลดภาษีให้แต่ไม่ป็นศูนย์หรือไม่ได้เป็นศูนย์ทันที ตัวอย่าง เช่น
 - โกโก้สด - ลดภาษีจาก 6% เป็น 3% ใน 5 ปี มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 10,000 ล้านบาท
 - โกโก้แช่เย็น แซ่แห้ง - ลดภาษีจาก 11.9% เป็น 8.5% ใน 5 ปี ปัจจุบันยังติดปัญหาใช้หัวदनก
 - อาหารทะเลสำเร็จรูป - ลดภาษีจาก 9.6% เป็น 0 ใน 5 ปี มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 8,000 ล้านบาท
 - ปลาหมึกกล้วยแช่เย็น แซ่แห้ง - ลดภาษีจาก 3.5% เป็น 0 ใน 5 ปี มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 8,000 ล้านบาท
 - อาหารสุนัขและแมว - ลดภาษีจากประมาณ 36-60 เยนต่อกิโลกรัม เหลือ 0 ใน 10 ปี มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 7,600 ล้านบาท
 - ปลาแช่เย็นแช่แข็ง เนื้อปลาฟิลเล ปลากระป๋อง ปู หอย - ส่วนใหญ่ ยกเลิกภาษีใน 5 ปี
 - ปลาปรุงแต่ง (รวมปลาซลมอน) - ลดภาษีใน 7 ปี
 - ผักสด แช่เย็น แช่แข็ง (นอกเหนือจากรายการที่กล่าวถึงข้างต้น) ปรุงแต่งและทำให้ไม่ให้เสีย (preserved vegetables) - ส่วนใหญ่ ยกเลิกภาษีใน 7-15 ปี
 - ผลไม้สด (นอกเหนือจากรายการที่กล่าวถึงข้างต้น) - ส่วนใหญ่ยกเลิกภาษีใน 7-10 ปี
 - ขอส - ยกเลิกภาษีใน 5-7 ปี
 - เครื่องปรุงและซุ๊ปต่างๆ - ยกเลิกภาษีใน 5 ปี
 - น้ำสลัด - ยกเลิกภาษีใน 7 ปี
 - ขอสถัวเหลือง - ยกเลิกภาษีใน 7 ปี
 - น้ำมันรำข้าว - ลดภาษีจาก 8.5 เยน/กก.เหลือประมาณ 4 เยน/กก. ใน 5 ปี

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

- 3) กลุ่มที่ญี่ปุ่นให้โควตา ตัวอย่าง เช่น
- กล้วย - ให้โควตาปลอดภาษี 4,000 ตันในปีแรก และทยอยเพิ่มเป็น 8,000 ตันในปีที่ 5
 - แป้งมันสำปะหลังแปรรูปที่ใช้ในอุตสาหกรรม - ให้โควตาปลอดภาษี 200,000 ตัน มูลค่าส่งออกปัจจุบัน ประมาณ 3,600 ล้านบาท
 - กากน้ำตาล - ให้โควตา 4,000 ตันในปีที่ 3 และเพิ่มเป็น 5,000 ตันในปีที่ 4 (ลดภาษีในโควตาจาก 15.3 เยน/กก. เหลือ 7.65 เยน/กก.)
 - สับประรดสด - ให้โควตาปลอดภาษี 100 ตันในปีแรก และเพิ่มเป็น 300 ตันในปีที่ 5
- 4) กลุ่มที่ต้องนำกลับมาเจรจาใหม่ในอีก 5 ปีหรือน้อยกว่า ตัวอย่าง เช่น
- น้ำตาลทรายดิบ
 - สับประรดกระป๋อง
 - แป้งมันสำปะหลังดิบ
- 5) กลุ่มที่ญี่ปุ่นไม่ยอมเจรจา ตัวอย่าง เช่น
- ข้าวและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าว
 - สินค้าที่มีส่วนผสมของแป้งและน้ำตาลในอัตราส่วนที่สูง
 - สินค้าที่จำหน่ายโดยรัฐบาล เช่น ข้าว ข้าวสาลี และข้าวบาร์เลย์

อย่างไรก็ดี บางรายการข้างต้นอาจจะยังติดปัญหาทางด้านแหล่งกำเนิดสินค้า โดยเฉพาะปัญหา ด้านเทคนิคที่กำหนดโดยฝ่ายญี่ปุ่น อาทิ

- การกำหนดสัญชาติของได้กึ่งและลูกเรือ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสินค้าประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลาทูน่ากระป๋อง
- สัดส่วนเรื่องเกณฑ์สัดส่วนที่ต้องใช้วัตถุดิบที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศทั้งหมด เช่น อาหารประมงแปรรูป ผลไม้แปรรูป อาหารแปรรูป อาหารสุนัขและแมว

สินค้าอุตสาหกรรม

ฝ่ายญี่ปุ่นจะลดเลิกภาษีสินค้าอุตสาหกรรมที่มีความละเอียดอ่อนให้ไทย ดังนี้

- รองเท้า - ยกเลิกโควตาและลดภาษีเป็น 0 ใน 7-10 ปี
- อัญมณีและเครื่องประดับ - ยกเลิกภาษีทันที (ยกเว้นไข่มุกเทียม ยกเลิกภาษีใน 7 ปี)
- สิ่งทอ - ยกเลิกภาษีทันที

สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น

กระทรวงการต่างประเทศ

กันยายน 2548

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการค้าไขข้อพิพาทสู่ FTA

5.2 ตัวอย่างรายการสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ที่ไทยให้แก่ญี่ปุ่น

สินค้าเกษตร

- ผลไม้ อาทิ แอปเปิ้ล พีช แพร์ พลัม องุ่น ลูกเบอร์รี่ต่างๆ มะละกอ มะนาวฝรั่ง (Lemon) พรุณ – ยกเลิกภาษีทันที
- สตรอเบอร์รี่ แดงโมและแดงอื่น ๆ แครอท ผักกาดหอม – ทอยยยกเลิกภาษีใน 2 ปี

สินค้าอุตสาหกรรม

1. เหล็ก

- เหล็กรีดร้อนที่ไม่มีการผลิตในประเทศไทย หรือภาษีต่ำอยู่แล้ว (1%) – ยกเลิกภาษีทันที
- เหล็กรีดร้อนที่ผู้ผลิตไทยผลิตได้ไม่พอ – ให้โควตาปลอดภาษีสำหรับเหล็กรีดร้อนที่ผู้ใช้เหล็กต้องการนำเข้าเพื่อผลิตยานยนต์
- เหล็กรีดร้อนอื่นๆ และนอกโควตา – คงภาษีไว้ 10 ปีและยกเลิกภาษีในปีที่ 11
- เหล็กอื่นๆ – มีทั้ง i) ยกเลิกภาษีให้ทันที ii) คงภาษีไว้ 6 ปีและยกเลิกภาษีในปีที่ 7 และ iii) คงภาษีไว้ 8 ปีเริ่มลดในปีที่ 9 และเป็นศูนย์ในปีที่ 10

2. ชิ้นส่วนยานยนต์ (เฉพาะชิ้นส่วนยานยนต์ประเภท Original Equipment Manufacturing (OEM))

- ชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีอัตราภาษีเกิน 20% – ลดภาษีเหลือ 20% ทันที แล้วคงภาษีไว้ที่อัตราปัจจุบันเป็นเวลา 4 ปี และยกเลิกในปีที่ 5 หลัง JTEPA มีผลบังคับใช้ (2554)
- ชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีอัตราภาษีเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% – คงภาษีไว้ที่อัตราปัจจุบันเป็นเวลา 4 ปี และยกเลิกในปีที่ 5 หลัง JTEPA มีผลบังคับใช้ (2554)
- ชิ้นส่วนยานยนต์อ่อนไหว (เครื่องยนต์และชิ้นส่วนเครื่องยนต์) 5 รายการ – คงภาษีไว้ที่อัตราปัจจุบันไว้ 6 ปี และยกเลิกในปีที่ 7 หลัง JTEPA มีผลบังคับใช้ (2556)

อนึ่ง หาก AFTA ไม่ได้มีผลบังคับใช้ในปี 2553 ก็ให้เลื่อนการมีผลบังคับใช้ของการลดภาษีออกตามไปเป็นหลังจากที่ AFTA มีผลบังคับใช้แล้วอีก 1 ปี

3. ยานยนต์สำเร็จรูป (Completely Built Unit: CBU)

- CBU ขนาดต่ำกว่า 3,000 ซีซี – เจราใหม่ในอีก 5 ปี
- CBU ขนาดเกิน 3,000 ซีซีขึ้นไป – ลดภาษีลงปีละ 5% จากอัตราปัจจุบัน 80% เป็น 75% ในปีแรก และทยอยลดจนเป็น 60% ในปี 2552 แล้วคงอัตราภาษีไว้ที่ 60% จนกว่าจะมีกาเจรากันใหม่

สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น

กระทรวงการต่างประเทศ

กันยายน 2548

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทผู้ FTA

ภาคผนวก 6 Joint Press Statement

: Japan-Thailand Economic Partnership Agreement

JOINT PRESS STATEMENT Japan-Thailand Economic Partnership Agreement

1 September 2005

On 1 September 2005, Mr Junichiro Koizumi, Prime Minister of Japan and Mr Thaksin Shinawatra, Prime Minister of the Kingdom of Thailand met in Tokyo to jointly announce that agreement in principle has been reached between the Japanese side and the Thai side on all major elements of the Japan-Thailand Economic Partnership Agreement (hereinafter referred to as the "JTEPA"), on the basis of a series of negotiations since February 2004, including a meeting at ministerial level held in Bangkok on 31 July and 1 August 2005.

Japan and Thailand have been enjoying vibrant economic ties with bilateral trade amounting to nearly 35 billion US dollars in 2004. Thailand is also the most important destination for Japanese investment in Southeast Asia in terms of volume of its direct investment in 2004, while Japan is the most important investor in terms of volume of foreign direct investment in Thailand in the same year. In this context, the JTEPA will further broaden and deepen the already close and cordial ties of friendship and mutually beneficial cooperation by forging closer economic relations, enhancing more favourable investment climate, and generating greater business opportunities through cooperation, liberalization and facilitation in trade and investment between the two countries. The JTEPA will mark a new era for Japan-Thailand strategic partnership and provide a solid basis for an East Asian community.

The JTEPA will also cover a comprehensive range of economic activities including enhancement of the business environment, intellectual property, and bilateral cooperation in agriculture, forestry and fisheries; trade and investment promotion; education and human resource development; information and communication technology; science, technology, energy and environment; small and medium enterprises; tourism; financial services; energy conservation, value-creation economy and public-private partnership.

Cooperation in trade and investment promotion will include a project in steel industry, the support for Thailand's "Detroit of Asia" policy through a cooperation project in automotive industry, and the support for Thailand's "Kitchen of the World" project.

The two leaders instructed officials of both sides to expedite work on remaining technical matters especially on Rules of Origin, and in finalizing the text of the JTEPA so as to enable it to come into force as early as possible and achieve the goal of facilitating market access. They expect that the JTEPA will be signed in the earlier part of 2006 and instruct their officials to make utmost efforts to complete their respective domestic procedures for the entering into force of the JTEPA promptly thereafter.

The major elements of the agreement in principle of the JTEPA are as follows:

1. Industrial Goods

Both sides will eliminate or reduce tariffs comprehensively on industrial products. Major commitments of both sides on these industrial sectors are described in Attachment 1. On steel and auto sectors, cooperation will be undertaken to promote competitiveness of the auto and auto components and parts industry, and the development of the steel industry in Thailand.

2. Agricultural, Forestry and Fishery Products

Both sides will eliminate or reduce tariffs comprehensively on agricultural, forestry, and fishery products. Both sides will also cooperate in the field of agriculture, forestry and fisheries, i.e. on food safety and on Local-to-Local Linkage. Major commitments of both sides in those sectors are described in Attachment 2.

3. Customs Procedures

Both sides will promote information exchange and cooperation for the purpose of facilitating trade through simplification and harmonization of customs procedures, and ensuring effective enforcement

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

4. Paperless Trading

Both sides will co-operate with a view to realising and promoting paperless trading between them and encourage co-operation between their private entities.

5. Trade in Services

Both sides confirmed a framework for the liberalization of trade in services and made liberalization offers for trade in services. The framework and major commitments of both sides are described in Attachment 3.

6. Investment

Both sides confirmed a framework for the liberalization of investments in non-service sectors, as well as the protection of investments. The framework and major commitments of both sides are described in Attachment 4.

7. Cooperation

Both sides will promote bilateral cooperation, with a view to strengthening bilateral economic partnership. The details of cooperation under the JTEPA are described in Attachment 5.

8. Government Procurement

Both sides will exchange information on government procurement and establish a mechanism to discuss issues and ways to enhance cooperation for mutual benefit.

9. Competition

Both sides will, in accordance with their respective laws and regulations, promote fair and free competition by proscribing anti-competitive activities in their respective territories and cooperate in the field of competition.

10. Intellectual Property

Both sides will ensure adequate and effective protection of intellectual property, provide for measures for enforcement of intellectual property rights against infringement, counterfeiting and piracy and promote efficiency and transparency in administration of intellectual property protection system. They will also assist small and medium-sized enterprises for acquisition of intellectual property rights. A mechanism will be established for further discussion and consultation between both sides.

11. Mutual Recognition

Both sides confirmed the framework of mutual recognition for electrical products and will continue negotiations on provisions on the framework confirmed.

12. Enhancement of the Business Environment

Both sides will create favourable business environment in their respective territories for business activities of the other side through a cooperation mechanism, namely, Business Environment Sub-Committee to be set up in each country, comprising of government officials, representatives from the private sectors and relevant organizations.

13. Movement of Natural Persons

Major commitments of both sides on the movement of natural persons are described in Attachment 6.

ภาคผนวก 7 Joint Press Statement

: A Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement

JOINT PRESS STATEMENT

Japan – Malaysia Economic Partnership Agreement

On 25th May 2005, the Prime Minister of Japan, Mr Junichiro Koizumi, and the Prime Minister of Malaysia, Dato' Seri Abdullah bin Haji Ahmad Badawi met, whereby it was confirmed that agreement in principle has been reached on major elements of the Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement (hereinafter referred to as the "JMEPA").

The JMEPA will mark a new era for Japan-Malaysia strategic partnership, by forging closer economic relations through cooperation, liberalization and facilitation in trade and investment between the two countries.

The JMEPA will also cover a wide range of economic activities including intellectual property, competition policy, enhancement of business environment, and bilateral cooperation in the fields of agriculture, forestry, fisheries and commodities, education and human resource development, information and communications technology, science and technology, small and medium enterprises, tourism and environment.

The two leaders agreed to expedite work in finalizing the text of the JMEPA so as to enable it to come into force as early as possible.

Both sides have reached agreement in principle on major elements of the JMEPA as follows:

1. Industrial Goods

Both sides will eliminate or reduce tariffs comprehensively on industrial products. On auto sector, cooperation will be undertaken to promote competitiveness of the auto and auto components and parts industry in Malaysia for better market expansion. Major commitments by both sides on these industrial sectors are described in **Attachment 1**.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

2. Agricultural, Forestry and Fishery Products

Both sides will eliminate or reduce tariffs comprehensively on agricultural, forestry, and fishery products. Major commitments in those sectors are described in **Attachment 2**.

3. Customs Procedures

Both sides will promote information exchange and cooperation for the purpose of facilitating trade through simplification and harmonization of customs procedures and effective enforcement.

4. Trade in Services

Both sides made liberalization offers for trade in services in such sectors listed in **Attachment 3**. A review mechanism will be established to continue further improvements in their commitments including liberalization in principal sectors. Both sides will ensure enhanced transparency on laws, regulations and other relevant measures affecting the bilateral trade in services, so as to improve business and investment environment.

5. Investment

The JMEPA will provide a framework for further expansion and facilitation of freer cross-border investment between the two countries through commitments on national treatment, most favoured nation treatment and enhanced protection of investors and investment.

6. Cooperation

Both sides will promote bilateral cooperation, with a view to strengthening bilateral economic partnership. The details of cooperation under the JMEPA are shown as **Attachment 4**.

7. Intellectual Property

Both sides recognise the growing importance of intellectual property protection in pursuing further promotion of trade and investment. Both sides will ensure adequate and effective protection of intellectual property and provide for measures for enforcement of intellectual property rights. The JMEPA will provide the basis for both sides to cooperate in this field.

8. Controlling Anti-competitive Activities

Each side will take appropriate measures against anti-competitive activities. The JMEPA will provide the basis for both sides to cooperate in the field of controlling anti-competitive activities.

9. Technical Regulations, Standards and Conformity Assessment Procedures

The JMEPA will provide the basis for closer collaboration in the area of standards and conformance, including the establishment of a framework for the negotiation for possible mutual recognition arrangements.

10. Sanitary and Phytosanitary Measures

Both sides recognize the importance of protection of human, animal and plant life and health, and will establish a formal consultation mechanism to discuss SPS issues.

11. Enhancement of Business Environment

Both sides will establish a mechanism for the improvement of business environment, with participation of the two Governments, the respective private sector and other relevant organizations. Such a mechanism may include the establishment of a Business Environment Committee and Liaison Office.

(end)

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

INDUSTRIAL PRODUCTS

1. General

In the field of industrial products, both sides will eliminate tariffs on essentially all goods within 10 years from the date of the entry into force of the JMEPA.

2. Specific

(a) Autos and auto components and parts

(i) Market access improvement by Malaysia

Tariffs on autos and auto components and parts in Malaysia will be eliminated as agreed.

- Completely Knocked Down (CKD):	- immediately eliminated
- Auto components and parts other than CKD:	- 0-5% in 2008 and eliminated by 2010
- Passenger cars exceeding 2000cc up to 3000cc, MPV exceeding 3000cc, Trucks exceeding 20 tonnes, and buses:	- gradually eliminated by 2010
- Passenger cars exceeding 3000cc:	- 0-5% in 2008 and eliminated by 2010
- All the other CBUs other than above:	- gradually eliminated by 2015

(ii) Cooperation in the automotive sector

Government of Japan and Government of Malaysia, together with participation of their respective industries, will undertake joint initiatives to further promote competitiveness of autos

and auto components and parts industry in Malaysia for better market expansion.

(b) Iron and Steel

Market access improvement by Malaysia

Malaysia provides import duty exemption for products from Japan which are directly used in the manufacturing activities subject to agreed conditions.

Tariffs on essentially all iron and steel products will be eliminated within 10 years.

(c) Market access improvement by Japan

The tariffs on essentially all the goods in Japan will be eliminated immediately.

AGRICULTURAL, FORESTRY AND FISHERY PRODUCTS

1. General

Tariffs on most agricultural, forestry and fishery products will be eliminated within 10 years from the date of the entry into force of the JMEPA.

2. Market access improvement by Japan

(a) Agricultural products

- Mangoes, Mangosteens, Durians, Papayas, Rambutans, Okras: Immediate tariff elimination
- Bananas: Creation of Tariff Rate Quota (TRQ) on fresh bananas:
 - In quota rate: Duty free
 - TRQ quantity: 1,000 metric tons per year with renegotiation on TRQ volume after the fourth year of implementation
- Margarine: Tariff reduction: 29.8% → 25% in 5 years, renegotiation in the 5th year
- Cocoa preparations (not containing added sugar): Tariff elimination

(b) Forestry products

- Forestry products other than plywood : Immediate tariff elimination
- Plywood : Renegotiation
- Cooperation : national timber quality evaluation system
: enhancing trade in wood products from sustainable resources

(c) Fishery products

- Shrimps, prawns and jellyfish: tariff elimination

(d) Sensitive products for exclusion or re-negotiation:

- State trading products (rice, wheat, barley and designated dairy products), beef, pork, starches, fishery products under import quota, etc.

3. Market access improvement by Malaysia

Immediate tariff elimination on apples, pears and persimmons.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

TRADE IN SERVICES

Japan's Offer

Comprehensive coverage including the following sectors:

- professional services;
- communication;
- construction;
- distribution;
- education;
- environment;
- financial services;
- health related and social services;
- tourism and travel related services; and
- transport.

Malaysia's Offer

- rental and leasing of machinery and equipment without operators, including construction machinery, office machinery, medical machinery;
- maintenance and repair of machinery and equipment on a fee or contract basis;
- accounting, auditing services;
- engineering services; and
- computer and related services.

COOPERATION

1. Specific Fields of Cooperation

- (a) Agriculture, Forestry, Fisheries and Commodities
- (b) Education and Human Resource Development
- (c) Information and Communications Technology
- (d) Science and Technology
- (e) Small and Medium Enterprises
- (f) Tourism
- (g) Environment

2. Early Harvest Cooperation Projects

24 projects and programmes are selected as "Early Harvest Cooperation Projects", which will be implemented immediately upon entry into force of the JMEPA.

3. Koizumi-Abdullah Training Programme for Economic Partnership (Economic Partnership Programme : EPP)

Under this new programme, Japan will accept approximately 1,000 trainees over the next ten years from the relevant Malaysian institutions.

The programme will enhance the "Look East Policy", which has significantly contributed to Malaysia's human resource development.

ภาคผนวก 8 Joint Press Statement

: A Japan-Philippines Economic Partnership Agreement

The Ministry of Foreign Affairs of Japan

JOINT PRESS STATEMENT

A Japan - Philippines Economic Partnership Agreement

November, 29, 2004

The Prime Minister of Japan, Mr. Junichiro Koizumi, and the President of the Republic of the Philippines, Ms. Gloria Macapagal-Arroyo held a meeting in Tokyo, Japan, on December 11, 2003, and decided that the two Governments would start negotiations in early 2004 for a Japan - Philippines Economic Partnership Agreement, based upon the discussions and achievements in the Working Group and the Joint Coordinating Team for the Agreement during 2002 and 2003, and that they should conclude the said Agreement within a reasonable period of time. They also reaffirmed that the Agreement would develop and enhance the comprehensive economic partnership between Japan and ASEAN.

On this basis, a series of meetings between Japan and the Republic of the Philippines were held since February this year and through these meetings active and substantial negotiations were conducted.

On 29th November 2004, Prime Minister Koizumi and President Arroyo have conducted a bilateral meeting and affirmed that both sides reached agreements in principle on major elements of the Agreement.

Based on the achievement made so far, both sides confirmed that they will expeditiously proceed with work to finalize the Agreement, including negotiations on the text of the Agreement.

The purposes of the Agreement are to promote a freer trans-border flow of goods, persons, services and capital between Japan and the Philippines. The Agreement also aims to promote a comprehensive economic partnership, which includes intellectual property, competition policy, improvement of business environment and bilateral cooperation in such fields as human resources development, information and communications technology and small and medium enterprises. After the conclusion of the Agreement, the Agreement is expected to contribute to make the most of the complementary relations between Japan and the Philippines and thus to strengthen even more the existing bilateral economic relations.

Through the negotiations conducted so far, both sides have reached agreements in principle on major elements of the Agreement, which are as follows:

Trade in Goods

Barriers of industrial products and agriculture, forestry, and fishery products will be eliminated or reduced comprehensively. The major elements in those sectors are in the attached paper (PDF).

Customs Procedures

Both sides will promote information exchange and cooperation for the purpose of facilitating trade through simplification and harmonization of customs procedures and effective enforcement against illicit trafficking of goods.

Trade in Services

Both sides will, for the purpose of enhancing transparency, make a list providing all measures inconsistent with Market Access and National Treatment. Both sides will be committed to standstill obligations in many service sectors to liberalizations in specific service sectors.

Investment

The Agreement will include provisions concerning National Treatment, Most-Favored-Nation Treatment and Performance Requirement Prohibitions for the liberalization of investment and enhance transparency by specifying all exceptions to these provisions. Furthermore, provisions concerning protection of investment will also be included in the Agreement.

<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/philippine/joint0411.html>

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

Movement of Natural Persons

Japanese side will allow entry of Filipino candidates for qualified nurses and certified careworkers that satisfy main requirements and will allow them to work, after completing training of Japanese language and others, as preparation for obtaining national licenses, on the assumption that the Philippine side will provide a similar framework to meet the Japanese interest. (Duration of stay: up to 3 years for nurses, 4 years for certified careworkers)

After taking the national license examinations, successful candidates are allowed to work as qualified nurses and certified careworkers. A scheme in which candidates, after completing training of Japanese language, will be allowed to attend professional schools that give qualification as certified careworkers to those who successfully complete their courses, will also be established.

Details of the above-mentioned schemes are as shown in the attached paper (PDF). Regarding the number of the Filipino candidates for qualified nurses and certified careworkers to be accepted in Japan, the Japanese side will consult with the Philippine side.

Philippine side will take necessary measures to facilitate movement of natural persons including streamlining of migration and work permit procedures and proposals to reduce burden borne by the Japanese nationals residing in Philippines with regard to the imposition of the "Exit Clearance Certification Fee".

Cooperation

Both sides will promote bilateral cooperation, with a view to contributing to strengthening the economic partnership between them, in nine fields, namely human resource development, financial services, information and communications technology, energy and environment, science and technology, trade and investment promotion, small and medium enterprises, tourism, and transportation.

Intellectual Property

Agreement will include cooperation elements and appropriate protection and enforcement elements. Both sides will also conduct consultations for the purpose of enhancing protection and enforcement of intellectual property through consultation mechanism.

Competition Policy

Both sides will take appropriate measures to promote competition by addressing anti-competitive activities and cooperate in the field of competition.

Mutual Recognition

In the purpose of facilitating bilateral trade in electrical products, both sides will continue negotiations on a provision for mutual recognition on electrical products.

Business Environment

In order to further promote bilateral trade and investment, both sides will cooperate to improve business environment in both countries. For this purpose, a framework for consultations will be set up, such as a committee on business environment where representatives from private sector can participate.

*ภาคผนวก 9 Joint Announcement of the Japanese
and the Thai Prime Ministers on the Initiation of Negotiations
for Establishing the Japan-Thailand Economic Partnership Agreement*

**JOINT ANNOUNCEMENT OF
THE JAPANESE AND THE THAI PRIME MINISTERS ON
THE INITIATION OF NEGOTIATIONS FOR ESTABLISHING
THE JAPAN-THAILAND ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT**

11th December 2003 In Tokyo

The Prime Minister of Japan, His Excellency Mr. Junichiro Koizumi, and the Prime Minister of the Kingdom of Thailand, His Excellency Dr. Thaksin Shinawatra, held a meeting in Tokyo on 11 December 2003 and discussed the vital importance of establishing a Japan-Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA).

The two Prime Ministers appreciated the progress hitherto achieved ever since they had reached a decision, at their meeting on 12th April 2002 on the occasion of the "Boao Forum for Asia", that the two countries should begin consultations for the Japan-Thailand Economic Partnership in a Working Group (WG) to be set up under the Japan-Thailand Economic Partnership Consultations Meeting.

When they met again in Tokyo on 6th June 2003, the two Prime Ministers highly valued the achievements made at the WG (held from September 2002 to May 2003), and decided to mandate the JTEPA Task Force (TF) to carry out the next stage of consultation with the expanded participation from the private and academic sectors, for the purpose of expediting the process for realising the JTEPA.

At today's meeting in Tokyo, the Prime Ministers expressed their satisfaction over the works thus far undertaken in the TF (held from July to November 2003) which were well reflected in the submitted report from the TF.

The two Prime Ministers emphasised the close economic, cultural and strategic ties between the two countries that have been forged through fruitful co-operation over many years, and recognised with great appreciation that such close ties have offered a variety of mutual economic and strategic benefits and opportunities for the two countries and their peoples. They, therefore, underscored the feasibility and desirability of further strengthening their economic partnership by creating an enduring framework between the two countries in a form of the JTEPA.

The two Prime Ministers realised that (a) trade and investment liberalisation and facilitation and (b) bilateral co-operation in various areas to facilitate smooth trans-border flow of resources such as goods, services, peoples and capital would help to create a larger market which would provide greater opportunities and larger economies of scale for Japanese and Thailand businesses. They also recognised that such a partnership would institutionalise regulatory and other policy reforms in both countries, enabling them to stay attractive to foreign direct investment and talent. They expressed their hope that it would have a positive demonstrative impact on other economies, particularly in the East Asia, and that it would develop and enhance the comprehensive economic partnership between Japan and ASEAN.

In line with these views, the two Prime Ministers hereby decided that the governments of the two countries should enter into negotiations on the JTEPA and work expeditiously to establish it, based upon the discussions and achievements gained in the process of the WG and the TF. This agreement should encompass the broad-ranging scopes discussed in the TF, while giving due consideration to the need to address the difficulties and sensitivities expressed in its report. They also decided that negotiations should begin in early 2004, and be concluded within a reasonable period of time so as not to lose momentum.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

*ภาคผนวก 10 Joint Announcement of the Japanese
and the Malaysian Prime Ministers on the Initiation of Negotiations
for Establishing the Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement*

Ministry of Foreign Affairs of Japan

**JOINT ANNOUNCEMENT OF THE JAPANESE AND THE
MALAYSIAN PRIME MINISTERS ON THE INITIATION OF
NEGOTIATIONS FOR ESTABLISHING THE JAPAN-MALAYSIA
ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT**

11th December 2003 in Tokyo

The Prime Minister of Japan, His Excellency Mr. Junichiro Koizumi, and the Prime Minister of Malaysia, His Excellency Dato' Seri Abdullah bin Haji Ahmad Badawi, expressed satisfaction on the existing close economic and strategic relations between the two countries that have been forged through fruitful co-operation over the years, and recognised with great appreciation that such close ties have fostered mutual economic and strategic benefits and opportunities for the two countries and their peoples. Reaffirming the feasibility and desirability of further strengthening their economic partnership, the two Prime Ministers have decided to create an enduring framework between the two countries in the form of the Japan-Malaysia Economic Partnership Agreement (JMEPA).

The two Prime Ministers welcomed the report of the Joint Study Group and expressed their satisfaction over the work undertaken by the Working Group and the Joint Study Group. The two Prime Ministers fully concurred that trade and investment liberalisation and facilitation would help create a larger market which would provide greater opportunities and larger economies of scale for Japanese and Malaysian businesses. The two Prime Ministers acknowledged that meaningful bilateral co-operation in various areas including capacity building through sharing of expertise would further accelerate economic growth. The two Prime Ministers expressed their hope that the JMEPA would have a positive and demonstrative impact on other economies, particularly in East Asia, and that it would help further develop and enhance the comprehensive economic partnership between Japan and ASEAN.

Taking cognizance of the above factors, the two Prime Ministers hereby decided that the governments of the two countries should enter into negotiations on the JMEPA and work expeditiously to conclude it, based upon the discussions and achievements gained in the process of the Working Group and the Joint Study Group. This agreement should encompass the broad-ranging areas discussed in the Joint Study Group, while giving due consideration to the need for flexibility to deal with sensitive areas. They also decided that the negotiations should begin in early 2004, and be concluded within a reasonable period of time.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

Japan-Korea Joint Study Group Report

Summary

In July 2002, Japan and Korea established a Joint Study Group, composed of representatives from the government, business and academia of both countries, to appraise the possibility of establishing the Japan-Korea Free Trade Agreement (JKFTA).

The Joint Study Group reviewed an across-the-board range of issues for the possible scope of the negotiations. After intensive discussions over eight meetings, the Joint Study Group concluded that the JKFTA would bring forth mutual benefits by creating a win-win situation for both countries and become a cornerstone for peace and prosperity in East Asia. In order to maximize the benefits, the Joint Study Group accentuated that the JKFTA should be firmly built on the principles of comprehensiveness, substantial liberalization, enhancement of mutual benefits and consistency with WTO rules and regulations.

The Joint Study Group has now completed its work and recommends that :

1. Japan and the Republic of Korea enter into negotiations at an early date with a view to concluding the JKFTA within a reasonable period of time.
2. both governments would forge a comprehensive FTA that would bring about mutual benefits and greater efficiency, and eventually lead to further economic development in both economies.
3. taking into account the importance of NTMs on the JKFTA and the overall economic relationship between the two countries, the works on NTMs should be continued under the FTA negotiation framework as one of the sub-groups.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

4. the business sectors in both countries actively utilize the JKFTA in facilitating restructuring and strengthening of their competitiveness, and further expand bilateral cooperation by pursuing strategic alliances taking the opportunity of the JKFTA and revitalizing various existing business-to-business fora.
5. the both governments take full account of the views of business sector in the negotiations for the JKFTA.
6. the academic sectors of both countries continuously carry out relevant studies with a view to giving advice to respective governments on various aspect of the JKFTA as well as presenting a vision for the future of both economies and the bilateral relationship between them.
7. further to the suggestions above, the governments, the businessmen, and the members of academia of both countries collectively exert efforts in promoting public awareness of the JKFTA and generating support for the JKFTA among the peoples of Japan and Korea, so that the formal negotiations would be launched soon and successfully concluded in time.

Urgent Proposals for Strengthening Economic Partnerships

Concrete Measures for the Strategic Promotion of Economic Partnership Agreements

- Executive Summary -
(provisional translation)

March 16, 2004

Nippon Keidanren
(Japan Business Federation)

Outline of Urgent Proposals

As evidenced by a succession of Nippon Keidanren proposals, we have long advocated that Japan should seek to strengthen the free, nondiscriminatory, and multilateral international trading system centered on the World Trade Organization (WTO) from the perspective of "a nation built on trade" that invigorates economic activity through trade and investment. In parallel with work in the WTO, we have called for multi-leveled efforts to create a foundation upon which free economic activity can be conducted through the formation of comprehensive economic partnership agreements (EPAs) with countries and regions important to Japan. These EPAs are to be formed with the aim of realizing a higher level of liberalization and creating wider-ranging rules, while remaining rooted in the WTO.

East Asia in particular is a strategically important region because of its geographic proximity to Japan, its close economic ties with Japan, and its prospects for ongoing growth. Therefore Japan should aim to achieve "synergy" with East Asia by concluding EPAs with countries in the region at an early date. Nippon Keidanren has long maintained that domestic structural reforms and strong structures for promoting EPAs are prerequisites.

Negotiations are currently in progress for the conclusion of EPAs with the Republic of Korea (ROK), Thailand, the Philippines, and Malaysia, following substantial agreements with Mexico on March 12, 2004. At in joint study group meetings composed of representatives from business, academia, government, and at other forums prior to the negotiations, the Japanese business community has emphasized importance of closer economic partnership and advocated concrete measures of translating it into reality. But a look at the present state of negotiations with individual countries and the discussions in joint study group meetings and elsewhere gives little cause for optimism about future progress. Key issues - specifically, liberalizing trade in goods, cutting high tariffs, and developing investment rules in these

countries - must be resolved quickly. Japan should tackle with such areas as the liberalization and facilitation of the movement of natural persons, the acceleration of agricultural trade and domestic structural reform of agriculture, and the establishment of the structures for the promotion of these EPAs.

In consequence, Nippon Keidanren has established a joint task force of its relevant committees. This task force has been studying matters such as these important issues, which are prerequisites for EPAs. In this paper we have arranged the results of these studies into issues that should be realized through EPAs and issues that Japan should address promptly in order to promote EPAs. Based on that, we will present our opinions in the form of urgent proposals for concrete measures to resolve these issues.

Tasks That Should Be Realized through EPAs

Trade in goods

EPAs concluded by Japan must be consistent with the WTO agreements, which aim for the liberalization of substantially all trade. It is therefore necessary to address forcefully the liberalization of trade by removing tariffs, including those on high-tariff goods, and to facilitate trade by ensuring the transparency of customs procedures and their simplification, acceleration, and cost reduction.

At the same time, with respect to rules of origin, under which benefits of the EPA preferential treatment may be enjoyed, it is necessary that rapid customs clearance be made possible while assuring fairness, impartiality and other principles. In order support cross-border business activities, It is essential to assure consistency among the rules of origin that Japan agrees to with each member country. These rules should also be applied when studies are undertaken to encompass future Japanese and ASEAN cumulation rules.

Investment

In order to build internationally harmonized foundations for free and smooth business operations, and to enhance the attractiveness of countries as investment destinations, it is necessary to develop high-level investment rules and to enhance infrastructure of all types, including legal systems. In particular, we call strongly for provisions relating to high-level investment rules of the kind found in the Japan-Singapore Economic Partnership Agreement (JSEPA), the Japan-ROK Investment Agreement, and the Agreement between Japan and the Socialist Republic of Viet Nam for the Liberalization, Promotion and Protection of Investment (including the granting in principle of national treatment and most-favored-nation treatment at the pre-establishment stage, and the prohibition in principle of performance requirements such as the obligation to employ local nationals).

For its part, Japan should formulate more vigorous policies to attract foreign investment in Japan. It is important that Japan also endeavor to create business opportunities by such

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทคู่ FTA

increase its attractiveness as a market.

Movement of Natural Persons

It is also necessary for Japan to actively accept people of various occupations, irrespective of their nationality, for such purposes as invigorating Japan's society and economy, smoothing the global activities of Japanese companies, and addressing the decline in the country's birth rate and the aging of its population, as well as realizing mutually beneficial EPAs. To that end, the conditions of required status of residence should be eased and the limit of maximum period of stay should be extended for industrial personnel such as engineers, specialists in the humanities and international services, and intra-company transferees. With respect to personnel in the field of nursing and caregiving, persons who earn Japanese national qualifications should be permitted to work in Japan taking into account the situation within Japan and overseas. At the same time, Japan should revise its eligibility requirements for examinations and remove restrictions on employment types and periods. In addition, to encourage potential applicants to improve their qualifications, steps should be taken to support Japanese-language education and establish training schools and courses in other countries. In Japan, meanwhile, programs such as those for training and practical internships for people from overseas, including attendees of such schools and courses, should be developed.

In doing so, a system for accepting foreigners in an orderly manner should be developed, while the socioeconomic impact in Japan, in such areas as security and employment, should be monitored.

We also call for the easing of the strict regulations on intra-corporate movements (the assignment of Japanese company employees to branch offices and other units established overseas), such as the necessity of securing work permits even for short stays. In addition, we call for greater transparency in procedures for obtaining visas and work permits, and also for the simplification and acceleration of those procedures.

The Promotion of Domestic Structural Reforms and development of a Strong Organization for Promoting EPAs

Acceleration of structural reform in agriculture

Given that conformity with the WTO is required, the field of agricultural commodities cannot be entirely excluded from EPAs. In order to deal with issues such as the aging of farmers, the difficulty in finding the next generation of farmers, and the degradation of agricultural land, structural reforms should be pursued for the purpose of maintaining and strengthening Japan's agricultural production base. In addition, efforts should be made to enhance international competitiveness by differentiating, adding higher value, and lowering costs. From these perspectives, it is necessary for the nation as a whole to share the sense of crisis and support the structural reforms being pursued by the agricultural sector.

The following specific steps are necessary. (1) In order to ensure the effective use of farmland with original purpose, to reorganize regional agriculture by building a consensus

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการค้าแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

within individual farming communities, and to study how best to re-cultivate abandoned farmland. (2) Secure and nurture diverse entities to undertake farming activity in the region alongside the individual farmers that endeavor to expand their scale. For this, it will be necessary to assure maximum flexibility in the requirements regarding the form of agricultural production corporations and their establishment, so that they can be adapted to actual conditions in each region. (3) Introduce new assistance measures, such as direct payments to certain farming businesses (basically funded from the rearrangement of the present agriculture budget).

At the same time, aspects such as the current state of Japan's agriculture and trade in agricultural commodities, and the situation with respect to how domestic structural reform is being addressed, should be communicated effectively both within Japan and overseas to encourage a mutual understanding of each country's domestic situation. Certain exceptional measures are allowed under WTO rules.

Strong headquarters led by the prime minister for unified and intensified promotion

In view of the role that Japan should play in East Asia and in the world, the leadership of the prime minister is indispensable for formulating and implementing EPA strategies while at the same time accelerating essential domestic structural reforms. Strong headquarters led by the prime minister in this area should be established as early as possible so that the realization of EPAs with major East Asian countries is pursued in a unified and intensified manner as an urgent priority.

Accordingly, Japan should set up a body such as an "Economic Partnership Strategy Headquarters" (provisional name) within the cabinet for a limited period, headed by the prime minister. A "minister of state for economic partnerships" (provisional title) should be named his deputy, thereby unifying efforts to pursue negotiations with foreign countries under prime-ministerial leadership.

It would be best to simultaneously strengthen collaboration with the Headquarters for the Promotion of Special Zones for Structural Reform, the Council on Economic and Fiscal Policy, and the Council for Regulatory Reform (and their successor organization), as well as to strengthen collaboration between the government and ruling parties by such means as the establishment of a joint committee of representatives from the two sides.

๓ Determination of the Business Community

The success or failure of these endeavors with respect to EPAs will have a major impact not only on the future course of the Japanese economy as "a nation built on trade," but also on Japan's status in the East Asian region and in the international community. Regarded in this view, EPAs are an urgent issue that should be addressed by the nation as a whole. Nippon Keidanren is pledged to continue lending the support of our entire organization to the active efforts by the government and ruling parties. We are also dedicated to promoting both Japan's EPAs and the people's understanding of them by making greater efforts to collaborate with various bodies of all levels and all sectors, including other economic organizations.

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

The 19th Japan-Thailand Joint Trade and Economic Committee Meeting Joint Statement

September 17, 2004, Tokyo

1. Japanese and Thai business communities call strongly for the early conclusion of a high-level and comprehensive Economic Partnership Agreement between two countries that will not only truly act as the foundation for the two countries' economic development and expansion of cooperation, but also serve as a model for Economic Partnership Agreements in East Asia.
2. This agreement should not only be consistent with the WTO agreements but should also achieve a higher level of trade liberalization and economic collaboration. In particular, the two countries should promote the liberalization of industrial products, since we believe that the elimination of tariffs on these products will contribute to the strengthening of the business infrastructure and international competitiveness of both countries. With respect to the field of agricultural, forestry and fisheries products, we will seek a well-balanced cooperation and liberalization that will lead to the sound development of the agricultural, forestry and fisheries industries in both countries and will help to create a favorable living environment for the people of both countries.

In order to establish a base in each country for the freer and smoother business activities, both countries should clearly express their intentions to liberalize the investment and services fields in principle, and should engage actively in the necessary cooperation to achieve that goal. At the same time, both Japanese and Thai governments should, with the participation of their business communities, establish mechanisms for resolving problems that arise in the course of their day-to-day business in each country.

In addition to the above, both countries should also foster development in such spheres as the liberalization and facilitation of the movement of natural persons, the protection of intellectual property rights, the harmonization of standards and certification, and the encouragement of e-commerce transactions, and should further promote cooperation in such fields as information and telecommunication technology, tourism, education and human-resource development.

*** **

... ประวัติผู้เขียน

ผศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข

ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประจำคณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นนักวิจัยของโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

ขณะนี้กำลังทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาญี่ปุ่นกับประชาคมเอเชีย

ตะวันออก: ผลประโยชน์ ความเป็นไปได้ และผลกระทบต่อประเทศไทย” ซึ่ง

เป็นโครงการวิจัยโครงการหนึ่งภายใต้โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (Japan

Watch Project) ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกว.)

*** **

Memo

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาท FTA

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

การเจรจาการค้าของญี่ปุ่น: จากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA

พิมพ์ที่ บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด

70 ถนนราชมพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร. 0-2222-5555 0 2221-9781 โทรสาร 0-2221 6433 นายยอดยิ่ง โสภณ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา พ.ศ.2549

E-mail Address borpitt@asianet.co.th

